

	I	EØS-ORGANER	
	1.	EØS-komiteen	
	II	EFTA-ORGANER	
	1.	EFTA-statenes faste komité	
	2.	EFTAs overvåkningsorgan	
2011/EØS/62/01		Vedtak i EFTAs overvåkningsorgan nr. 390/09/COL av 7. oktober 2009 om opprettelsen av Mesta AS (Norge)	1
	3.	EFTA-domstolen	
2011/EØS/62/02		Domstolens dom av 28. juni 2011 i sak E-12/10 – EFTAs overvåkningsorgan mot Island	48
2011/EØS/62/03		Domstolens dom av 22. august 2011 i sak E-14/10 – Konkurrenten.no AS mot EFTAs overvåkningsorgan	49
2011/EØS/62/04		Domstolens dom av 28. juni 2011 i sak E-18/10 – EFTAs overvåkningsorgan mot Kongeriket Norge	50
	III	EF-ORGANER	
	1.	Kommisjonen	
2011/EØS/62/05		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6328 – Socimac/Bolloré/Société d'exploitation du Terminal de Vridi) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	51
2011/EØS/62/06		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6409 – Gazprom Schweiz/Promgas) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte.	52
2011/EØS/62/07		Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning (Sak COMP/M.6427 – Hermes Europe/Armadillo Holding/B2C) – Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte	53
2011/EØS/62/08		Innledning av behandling (Sak COMP/M.6266 – J&J/Synthes)	54
2011/EØS/62/09		Innledning av behandling (Sak COMP/M.6286 – Südzucker/ED&F Man)	54

2011/EØS/62/10	Kommisjonsmelding i forbindelse med gjennomføring av artikkel 16 nr. 4 i europa-parlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1008/2008 om felles regler for driften av lufttransporttjenester i Fellesskapet – Forpliktelse til å yte offentlig tjeneste med hensyn til ruteflyging	55
2011/EØS/62/11	Kommisjonsmelding i forbindelse med gjennomføring av artikkel 17 nr. 5 i europa-parlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1008/2008 om felles regler for driften av lufttransporttjenester i Fellesskapet – Anbudsinndrivelse i forbindelse med plikt til å yte offentlig tjeneste med hensyn til ruteflyging	56
2011/EØS/62/12	Innbydelse til å sende inn forslag – EACEA/24/11 – MEDIA 2007 – Utvikling, distribusjon, markedsføring og opplæring i2i Audiovisual	57
2011/EØS/62/13	Innbydelse til å sende inn forslag – EACEA/35/11 MEDIA 2007 – Markedsføring/markedsadgang	59

EFTA-ORGANER

EFTAs OVERVÅKNINGSORGAN

VEDTAK I EFTAs OVERVÅKNINGSORGAN

2011/EØS/62/01

nr. 390/09/COL

av 7. oktober 2009

om opprettelsen av Mesta AS

(Norge)

EFTAs OVERVÅKNINGSORGAN⁽¹⁾ HAR –

under henvisning til avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde⁽²⁾, særlig artikkel 61–63 og protokoll 26,

under henvisning til avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol⁽³⁾, særlig artikkel 24,

under henvisning til overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 og del II artikkel 4 nr. 4, artikkel 6 og artikkel 7 nr. 3⁽⁴⁾,

under henvisning til Overvåkningsorganets retningslinjer for anvendelse og fortolkning av EØS-avtalens artikkel 61 og 62⁽⁵⁾, særlig avsnittet om statsstøtte i form av kompensasjon for offentlig tjeneste,

under henvisning til Overvåkningsorganets vedtak av 14. juli 2004 om gjennomføringsbestemmelsene nevnt i protokoll 3 del II artikkel 27⁽⁶⁾,

etter å ha oppfordret berørte parter til å framlegge sine merknader i henhold til disse bestemmelsene⁽⁷⁾, og under henvisning til deres merknader, og

ut fra følgende betraktninger:

I. FAKTISKE FORHOLD

1. Saksbehandling

Ved brev av 30. august 2004 mottok Overvåkningsorganet en klage mot norske myndigheter i forbindelse med opprettelsen av Mesta AS, som ble opprettet for å overta produksjonsvirksomheten som ble utført av Statens vegvesen i Norge⁽⁸⁾. Brevet ble mottatt og registrert av Overvåkningsorganet 2. september 2004 (dok. nr. 291 537).

⁽¹⁾ Heretter kalt Overvåkningsorganet.

⁽²⁾ Heretter kalt EØS-avtalen.

⁽³⁾ Heretter kalt overvåknings- og domstolsavtalen.

⁽⁴⁾ Heretter kalt protokoll 3.

⁽⁵⁾ Retningslinjer for anvendelse og fortolkning av EØS-avtalens artikkel 61 og 62 og protokoll 3 artikkel 1 i overvåknings- og domstolsavtalen, vedtatt og utstedt av EFTAs overvåkningsorgan 19. januar 1994, offentliggjort i EFT L 231 av 3.9.1994, s. 1, og i EØS-tillegget nr. 32 av 3.9.1994, s. 1. Heretter kalt retningslinjene for statsstøtte. En ajourført versjon av retningslinjene for statsstøtte er offentliggjort på Overvåkningsorganets nettside: http://www.eftasurv.int/fieldsowork/fieldstateaid/state_aid_guidelines.

⁽⁶⁾ Vedtak nr. 195/04/COL av 14. juli 2004, offentliggjort i EUT L 139 av 25.5.2006, s. 37 og EØS-tillegget nr. 26 av 25.5.2006, s. 1. En konsolidert versjon av dette vedtaket finnes på Overvåkningsorganets nettside: <http://www.eftasurv.int/fieldsowork/fieldstateaid/legaltexts>.

⁽⁷⁾ Offentliggjort i EUT C 310 av 20.12.2007 og EØS-tillegget nr. 61 av 20.12.2007.

⁽⁸⁾ Denne fotnoten er ikke relevant for den norske versjonen.

Etter en omfattende korrespondanse⁽⁹⁾ underrettet Overvåkningsorganet ved brev av 18. juli 2007 norske myndigheter om at det hadde gjort vedtak nr. 350/07/COL for å innlede undersøkelsen fastsatt i overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 2 med hensyn til tiltak truffet i forbindelse med opprettelsen av Mesta AS ("åpningsvedtaket").

Ved brev av 7. desember 2007 oversendte norske myndigheter sine merknader (dok. nr. 456844). Åpningsvedtaket ble offentliggjort i *Den europeiske unions tidende* og EØS-tillegget til denne, og oppfordret berørte parter til å framlegge sine merknader⁽¹⁰⁾. Overvåkningsorganet mottok merknader fra fire berørte parter 29. januar og 4., 21. og 27. februar 2008 (dok. nr. 461463, 463234, 466015 og 467170). Ytterligere merknader ble mottatt 4. april 2008 (dok. nr. 472381). Ved brev av 21. februar og 7. april 2008 (dok. nr. 463245 og 472529) oversendte Overvåkningsorganet disse til norske myndigheter, som fikk mulighet til å reagere. Ved brev av 23. mai 2008 (dok. nr. 478082) oversendte norske myndigheter sine merknader.

I løpet av høsten 2008 og våren 2009 har Overvåkningsorganet og norske myndigheter hatt uformell kontakt i forbindelse med saken, via både telefon og e-post. Opplysninger Overvåkningsorganet har mottatt i denne sammenheng er blitt konsolidert av norske myndigheter i et brev som ble oversendt elektronisk 6. juli 2009 av Administrasjons- og fornyingsdepartementet (dok. nr. 523766)⁽¹¹⁾.

2. Bakgrunn for den angivelige støtten

2.1 Klagen der det hevdes at statsstøtte er mottatt

Statens vegvesen i Norge har ansvar for bygging og vedlikehold av nasjonale og fylkeskommunale veger, broer og tunneler. Før 1. januar 2003 drev Statens vegvesen interne produksjonsavdelinger (heretter samlet kalt "produksjonsavdelingen") gjennom distriktskontorer som utførte byggearbeidet på vegne av Statens vegvesen. I 2001–2002 besluttet imidlertid norske myndigheter å gjennomføre en total omdanning av den interne produksjonsvirksomheten. Med hensyn til dette foreslo regjeringen at Stortinget skulle skille ut produksjonsvirksomheten fra Statens vegvesen og overføre den til et statseid aksjeselskap⁽¹²⁾. De administrative funksjonene som omfatter planlegging av framtidig byggevirkomhet, herunder organisering av offentlige anbud, forble en del av statsforvaltningen.

Som en følge av dette ble produksjonsvirksomheten i Statens vegvesens produksjonsavdeling 1. januar 2003 skilt ut fra Staten og overført til et nyopprettet selskap, Mesta AS. Alle eiendeler, rettigheter og forpliktelser som var knyttet til produksjonsavdelingen, ble overført til Mesta AS som tingsinnskudd⁽¹³⁾. Eiendelene omfattet maskiner og utstyr samt tjenestekontrakter inngått mellom produksjonsavdelingen og Statens vegvesen. Som kompensasjon mottok Staten aksjer i det nye selskapet. For tiden utfører Mesta AS bygge- og vedlikeholdsvirkomhet i konkurranse med andre aktive deltakere i dette markedet.

Klageren har hevdet at Mesta AS har mottatt statsstøtte i strid med EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 på fire punkter: i) Staten har finansiert omstrukturingskostnader; ii) anleggsmidlene som er overført til Mesta AS, er vurdert til under markedsverdi i åpningsbalansen; iii) Mesta AS er blitt kryssubsidiert som følge av selskapets overtakelse av produksjonsavdelingens tidligere kontraktportefølje; og iv) Mesta AS har ikke betalt dokument- og registreringsavgifter som vanligvis påløper ved overføring av eierskap til fast eiendom.

I det følgende beskrives kjensgjerningene som er relevante for vurderingen av om hvert av disse påståtte tiltakene innebærer statsstøtte.

⁽⁹⁾ Nærmere opplysninger om korrespondansen finnes i vedtak nr. 350/07/COL om å innlede formell undersøkelse, som det er offentliggjort et sammendrag av i EUT C 310 av 20.12.2007 og EØS-tillegget nr. 61 av 20.12.2007. Vedtaket i sin helhet er offentliggjort på Overvåkningsorganets nettside: www.eftasurv.int

⁽¹⁰⁾ Nærmere opplysninger om offentliggjøring finnes i fotnoten ovenfor.

⁽¹¹⁾ Vedlegg til brevet: Dok. nr. 523838–523841.

⁽¹²⁾ Det første forslaget i dette henseende ble innlemmet i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 4 (2001–2002). Forslaget ble videre utdypet i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003) under tittelen "Om omdanning av Statens vegvesens produksjonsvirksomhet til statlig aksjeselskap" om overføringen av produksjonsvirksomheten fra Statens vegvesen til et statseid selskap.

⁽¹³⁾ Pkt. 2 i Ot.prp. nr. 6 (2002–2003) med tittelen "Om lov om omdanning av Statens vegvesens produksjonsvirksomhet til statlig aksjeselskap" om overføringen av Statens vegvesens produksjonsvirksomhet til et statseid aksjeselskap.

2.2 Omstrukturering og andre omorganiseringstiltak

Det framgår av lovforarbeider at ca. 4750 av alle ansatte (som samlet utgjør ca. 5000) som var ansatt i produksjonsavdelingen, skulle overføres til det nyopprettede selskapet Mesta AS⁽¹⁴⁾. Ved overføringen til Mesta AS ville de ansatte miste sin status som tjenestemenn. Ettersom de ansatte hadde rett til å nekte å bli overført, var det nødvendig å gi incitamenter til ansatte for å oppmuntre dem til å godta overføringen⁽¹⁵⁾. Videre var det for å sikre opprettelsen av et kommersielt levedyktig selskap nødvendig å redusere arbeidsstokken med ca. 1700, til ca. 3050⁽¹⁶⁾.

Lovforarbeidene omfatter ulike "omstruktureringstiltak" planlagt av norske myndigheter. Fire tiltak bestod av i) midlertidig opprettholdelse av tjenestepensjonsordning⁽¹⁷⁾; ii) opprettholdelse av særaldersgrense⁽¹⁸⁾; iii) tidligpensjonspakker; og flere andre tiltak som omfattet iv) flyttekostnader, pendlergodtgjørelse, bibehold av lønn samt sanering av maskiner⁽¹⁹⁾. Disse kalles "omstruktureringstiltakene", og finansieres gjennom direkte tildeling. I utgangspunktet var det planlagt at en ytterligere utgiftspost v) ventelønn, skulle finansieres gjennom direkte finansiering⁽²⁰⁾. Rett før åpningsbalansen til Mesta AS skulle fastsettes, besluttet imidlertid norske myndigheter at de relevante kostnadene i stedet skulle dekkes av et kapitalbidrag til Mesta AS i form av egenkapital.

Den samlede kostnaden for de fire omstruktureringstiltakene som skulle finansieres gjennom et direkte tilskudd, ble opprinnelig anslått til 1468 millioner NOK (diskontert til nåverdier) og skulle betales av staten til Mesta AS i form av avdrag over en treårsperiode fra 2003 til 2005⁽²¹⁾. Disse omstruktureringskostnadene ble ikke tatt med i åpningsbalansen til Mesta AS ettersom omstruktureringskostnadene skulle finansieres av staten over statsbudsjettet for de tre årene 2003, 2004 og 2005⁽²²⁾.

Det framgår av statsbudsjettet for 2006 at Mesta AS har mottatt i alt 993,6 millioner NOK fra staten for å dekke omstruktureringskostnader⁽²³⁾. Innen 30. juni 2008 hadde Mesta AS brukt 879,6 millioner NOK av dette beløpet, mens de samlede omstruktureringskostnadene ble anslått til 1097,8 millioner NOK (fram til år 2013)⁽²⁴⁾. Norske myndigheter har forklart at selv om det i utgangspunktet var planlagt at staten skulle dekke **alle** omstruktureringskostnader (noe som innebar at staten, dersom det opprinnelige anslaget over omstruktureringskostnader på 1468 millioner NOK var utilstrekkelig, ville tildele ytterligere midler), gjorde statsbudsjettene for 2007 og 2008 det klart at Mesta AS ikke ville bli tildelt mer omstruktureringsmidler enn beløpet på 993,6 millioner NOK som allerede var mottatt⁽²⁵⁾.

Norske myndigheter har forklart at til tross for at det er svært usannsynlig må overskuddsbeløpet, dersom omstruktureringskostnadene på slutten av perioden skulle vise seg å være mindre enn beløpet Mesta AS har mottatt, tilbakebetales til staten.

Når det gjelder lovgivning, vedtok norske myndigheter Lov om omdanning av Statens vegvesens produksjonsvirksomhet til statlig aksjeselskap, som inneholder bestemmelser om rettighetene til ansatte som ble overført fra Statens vegvesen til Mesta AS (heretter kalt "Mesta-loven")⁽²⁶⁾.

⁽¹⁴⁾ Ca. 250 ansatte skulle forbli i statsforvaltningen, jf. pkt. 4.2 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003).

⁽¹⁵⁾ Brev fra Handels- og næringsdepartementet av 28.8.2009 (dok. nr. 528656).

⁽¹⁶⁾ Pkt. 4.2 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003), som viser til en reduksjon til 3600 allerede i 2003, men som også viser at den samlede reduksjonen vil være 1700 (ved bruk av tidligpensjon for ca. 1000 personer; særaldersgrense for ca. 275 personer; og ved tilbud om ventelønn til ca. 450 personer).

⁽¹⁷⁾ Denne noten er ikke relevant for den norske versjonen.

⁽¹⁸⁾ Denne noten er ikke relevant for den norske versjonen.

⁽¹⁹⁾ Pkt. 5 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003).

⁽²⁰⁾ Denne noten er ikke relevant for den norske versjonen.

⁽²¹⁾ Pkt. 5.1 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003).

⁽²²⁾ Pkt. 5 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003).

⁽²³⁾ Mesta AS mottok 357 millioner NOK for 2003; 356,5 millioner NOK for 2004; og 280 millioner NOK for 2005, jf. St.prp. nr. 1 (2005–2006). Henvisningen til 993,5 millioner NOK er justert til 993,6 millioner NOK av norske myndigheter.

⁽²⁴⁾ St.prp. nr. 1 (2008–2009).

⁽²⁵⁾ Myndighetene viser til den kjensgjerning at Mesta AS har vært mer lønnsomt enn forventet i de tre første årene etter opprettelsen, jf. Stortingsmelding nr. 13 (2006–2007).

⁽²⁶⁾ Lov nr. 84 av 13.12.2002 ("Lov om omdanning av Statens vegvesens produksjonsvirksomhet til statlig aksjeselskap").

2.2.1 Allment

Norske myndigheter har forklart at den største utfordringen i forbindelse med å overføre ansatte fra produksjonsavdelingen til Mesta AS, var å gi det nye selskapet mulighet til å drive på tilsvarende vilkår som konkurrentene og dermed skape like konkurranseforhold. Norske myndigheter besluttet å overføre arbeidsstokken til Mesta AS og la Mesta AS (i motsetning til Vegvesenet) ha ansvar for å gjennomføre tiltakene i forbindelse med overføringen og reduksjonen av arbeidsstokken. Disse sakene og håndteringen av dem var en del av og en forutsetning for liberaliseringen og åpningen av det nasjonale vegnettmarkedet. Den norske stat ville ikke ha åpnet dette markedet dersom det ikke hadde kunnet opprette et nytt selskap med tilstrekkelig bemanning. Norske myndigheter har forklart at dette dannet bakgrunnen for statens forhandlinger med fagforeningene om overføringen av ansatte fra produksjonsavdelingen til Mesta AS. Forhandlingene førte til en overenskomst mellom partene 4. juni 2002 om en midlertidig videreføring av visse tjenestepensjonsordninger og muligheten til å tilby tiltak som tidligpensjon, med sikte på å redusere arbeidsstokken⁽²⁷⁾. De enkelte faktorene i denne felles overenskomsten beskrives i avsnittene nedenfor⁽²⁸⁾.

Før 1. januar 2003 ble det opprettet et midlertidig styre i Mesta AS for å representere det framtidige selskapet. Norske myndigheter har forklart at det midlertidige styret ikke deltok i noen av forhandlingene som gjaldt de ansatte. Retten til ventelønn ble imidlertid tatt med i Mesta-loven⁽²⁹⁾. I motsetning til dette fantes det ingen lov eller annet juridisk virkemiddel med bestemmelser om andre tjenestepensjonsordninger.

Før vilkårene for overenskomsten beskrives, er det nyttig å kort skissere status for de ansatte i produksjonsavdelingen før de ble overført til Mesta AS: Norske myndigheter har forklart at de ansatte i produksjonsavdelingen var ansatt av staten. Det følger av norsk lov at statens ansatte har status som tjenestemenn⁽³⁰⁾, og at det for slike ansatte er obligatorisk medlemskap i Statens pensjonskasse (SPK)⁽³¹⁾. Medlemskap i SPK sikrer dermed tjenestemenn pensjonsrettigheter. På grunnlag av en lov som fastsetter vilkårene for retten til en særlig (tidlig) pensjonsalder for tjenestemenn, hadde dessuten noen av tjenestemennene i produksjonsavdelingen (som sjåfører og kokker) rett til å gå av med pensjon ved en særlig (tidlig) alder⁽³²⁾.

Ettersom statusen som tjenestemann er knyttet til ansettelsen i staten, opphørte ansatte som ble overført til Mesta AS, å være tjenestemenn 1. januar 2003. Dersom de aktuelle ansettelsestiltakene ikke var blitt vedtatt, ville disse ansatte ha mistet rettighetene knyttet til statusen som tjenestemann⁽³³⁾. Norske myndigheter har forklart at i henhold til norsk lov, anses overføringen av produksjonsavdelingen til Mesta AS som "overføring av virksomhet"⁽³⁴⁾. Med henvisning til reglene for overføring av foretak ble ansettelseskontraktene til overførte ansatte overført til det nye selskapet, unntatt med hensyn til pensjonsrettigheter⁽³⁵⁾. Ettersom den nye arbeidsgiveren ikke var en del av staten, har norske myndigheter forklart at tjenestemennene som var ansatt i produksjonsavdelingen, hadde rett til å nekte å bli overført til Mesta AS. Ved å nekte overføring risikerte de imidlertid å bli oppsagt i samsvar med allment anvendte regler for tjenestemenn, med mindre en annen egnet stilling kunne finnes: under slike omstendigheter har tjenestemenn fortrinnsrett til ledige stillinger i statsforvaltningen (men ikke rett til ventelønn)⁽³⁶⁾.

De ansatte kunne derfor velge fortsatt å være statsansatte, men at de ansatte i produksjonsavdelingen ble overført til det nye foretaket (Mesta AS), var en forutsetning for at liberaliseringen skulle finne sted overhodet. I lys av dette måtte norske myndigheter tilby de ansatte ytterligere incitamenter for å oppmuntre dem til å godta frivillig overføring.

⁽²⁷⁾ Sammendrag fra møte mellom norske myndigheter og fagforeningene 4.6.2002 (dok. nr. 455878).

⁽²⁸⁾ De framgår også av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003).

⁽²⁹⁾ Pkt. 1.4 i brev fra Handels- og næringsdepartementet av 28.8.2009 (dok. nr. 528656).

⁽³⁰⁾ Tjenestemenns rettigheter er fastsatt i Lov av 4. mars 1983 om statens tjenestemenn.

⁽³¹⁾ Lov av 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse.

⁽³²⁾ Lov av 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m. fl., som får anvendelse bare for medlemmer i SPK. Det ble besluttet at loven skulle få anvendelse på visse jobbkategorier i produksjonsavdelingen ("1116 Spesialarbeider, 1117 Fagarbeider, 1119 Formann, 1122 Førstekokk, 1130 Renholdsbetjent, 1203 Fagarbeider med fagbrev og 1081 Sjåfør") ved et stortingsvedtak av 14.12.1995 i løpet av drøftinger om St.prp. nr. 38 (1994–95).

⁽³³⁾ Pkt. 1.3 i brev fra Handels- og næringsdepartementet av 28.8.2009 (dok. nr. 528656).

⁽³⁴⁾ Selv om virkeområdet for denne rettigheten imidlertid ikke er helt klart, jf. den tidligere loven om arbeidervern som var i kraft på det aktuelle tidspunktet, Lov 4. februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø.

⁽³⁵⁾ Lov av 4. februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø, pkt. 73B.

⁽³⁶⁾ Pkt. 4.1 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003), som gjentas i pkt. 1.3 i brev fra Handels- og næringsdepartementet av 28.8.2009 (dok. nr. 528656).

i) Midlertidig opprettholdelse av tjenstepensjonsordning

Som beskrevet ovenfor hadde de ansatte i Statens vegvesen status som tjenstemenn, men mistet denne statusen da de ble overført til Mesta AS. De ansatte skulle likevel, på grunnlag av ovennevnte overenskomst mellom fagforeningene og staten, nyte godt av en opprettholdt tjenstepensjonsordning i en overgangsperiode på fem år (dvs. fra 1. januar 2003 til utgangen av 2007). Statsmidlene som gis til Mesta AS, er ment å dekke tilleggskostnadene for å sikre at ansatte ville være garantert samme pensjonsbidrag som tjenstemenn i den relevante perioden⁽³⁷⁾.

Som nevnt ovenfor sikrer medlemskap i SPK en pensjonsordning for tjenstemenn, og kostnadene knyttet til en slik ordning betales til SPK. For å sikre den femårige overgangsordningen ble derfor de ansattes medlemskap i SPK opprettholdt. For å gjøre det mulig å betale bidrag for selskapets ansatte, søkte dessuten Mesta AS om, og fikk, medlemskap i SPK⁽³⁸⁾.

Statsmidlene til Mesta AS er begrenset til differansen mellom gjennomsnittskostnaden for en vanlig privat pensjonsordning og kostnadene for å opprettholde medlemskap i SPK (som var høyere). Det opprinnelige kostnadsoverslaget var ca. 395 millioner NOK⁽³⁹⁾, men norske myndigheter har uttalt at de påløpte kostnadene per 30. juni 2007 beløp seg til 277,3 millioner NOK (ekskl. administrasjonskostnader)⁽⁴⁰⁾.

ii) Opprettholdelse av retten til en særaldersgrense

Som nevnt ovenfor hadde noen av tjenstemennene som ble overført til Mesta AS, rett til å pensjonere seg tidligere (dvs., ved 65 års alder) enn den vanlige pensjonsalderen på 67 år. Ut fra vilkårene i overenskomsten mellom fagforeningene og staten fikk de ansatte i produksjonsavdelingen, som da Mesta AS ble opprettet (dvs. 1. januar 2003) hadde 10 år eller mindre igjen før pensjonsalder (dvs. de som var 55 år gamle eller eldre), retten til å opprettholde særaldersgrensen på 65 år⁽⁴¹⁾. Denne ordningen var mulig fordi de ansatte fortsatt var medlemmer i SPK, som beskrevet ovenfor.

Statsmidlene til Mesta AS dekker differansen mellom gjennomsnittskostnaden for en vanlig pensjonsordning og kostnadene for å opprettholde særaldersgrensen. Det opprinnelige kostnadsoverslaget var ca. 85 millioner NOK⁽⁴²⁾ (inkl. administrasjonskostnader som utgjorde ca 5 % av det samlede beløpet), mens de samlede påløpte kostnadene 30. juni 2007 var 26,5 millioner NOK (ekskl. administrasjonskostnader)⁽⁴³⁾.

iii) Tidligpensjonspakker

Overenskomsten mellom fagforeningene og staten innebærer også at Mesta AS i løpet av en treårsperiode (fra 1. januar 2003 til utgangen av 2005) kunne tilby ansatte som ble overført fra produksjonsavdelingen, en ordning som innebar at de kunne gå av med pensjon i en alder av 60 år i stedet for ved vanlig pensjonsalder på 67 år⁽⁴⁴⁾. Tidligpensjon kunne tilbys etter selskapets skjønn, på grunnlag av en individuell vurdering av de ansatte⁽⁴⁵⁾.

Statsmidlene til Mesta AS dekker differansen mellom gjennomsnittskostnadene for en vanlig privat pensjonsordning og kostnadene for å tilby tidligpensjon. I lovforarbeider ble de statsfinansierte kostnadene for å tilby tidligpensjonsordninger (inkl. administrasjons-

⁽³⁷⁾ Norske myndigheter har forklart at dersom Mesta AS beslutter å opprettholde tjenstepensjonsordningen etter 2007, må selskapet selv dekke kostnadene, og staten vil ikke gi selskapet vederlag for slike kostnader.

⁽³⁸⁾ Slikt medlemskap er vanligvis ikke åpent for ansatte som ikke er ansatt i staten, men norske myndigheter instruerte SPK til å se bort fra dette prinsippet på grunnlag av en bestemmelse i Lov av 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse. Mestas søknad om medlemskap inneholdt ikke noen henvisning til fristen som er nevnt ovenfor.

⁽³⁹⁾ Pkt. 5 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003). Det opprinnelige beløpet var ikke ment å være et fast beløp, ettersom parametrene for den årlige pensjonspremien som skal betales (og som fastsettes av SPK som en prosentdel av den pensjongsivende inntekten), varierer. Faktorer som påvirker premienivået er premiesatsen og arbeidsgivernes bidrag til folketrygden.

⁽⁴⁰⁾ St.prp. nr. 1 (2007–2008) s. 161.

⁽⁴¹⁾ Den særlige pensjonsalderen ville derfor få anvendelse til utgangen av 2012.

⁽⁴²⁾ Pkt. 5 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003).

⁽⁴³⁾ St.prp. nr. 1 (2007–2008) s. 161.

⁽⁴⁴⁾ St.prp. nr. 1 (2002–2003).

⁽⁴⁵⁾ Pkt. 4.3 i St.prp. nr. 1 (2002–2003).

kostnader som utgjorde ca. 5 % av de samlede kostnadene) anslått til 911 millioner NOK⁽⁴⁶⁾. Norske myndigheter har forklart at ca. 470 ansatte benyttet seg av denne ordningen, og 30. juni 2007 var de samlede påløpte kostnadene 691,9 millioner NOK (ekskl. administrasjonskostnader)⁽⁴⁷⁾.

iv) Flyttekostnader, pendlergodtgjørelse, bibehold av lønn og sanering av maskiner

I henhold til de forberedende budsjettokumentene dekker denne utgiftsposten kostnader knyttet til flytting ("flyttekostnader"); pendling ("pendlergodtgjørelse"); opprettholdelse av lønn ("bibehold av lønn"); og sanering av maskiner ("maskiner-sanering")⁽⁴⁸⁾. Norske myndigheter har forklart at den også omfatter kostnader knyttet til flytting av kontorer ("kontor-flyttekostnader"); "støttepunkter-flyttekostnader"; og "arkivoverføring".

Med unntak av tiltaket knyttet til bibehold av lønn (som ikke er satt i verk og derfor ikke har medført noen kostnader), ble alle tiltakene innført da Mesta AS ble opprettet, og varte til utgangen av 2005. De samlede kostnadene for alle tiltakene ble opprinnelig anslått til 77 millioner NOK⁽⁴⁹⁾, men norske myndigheter har forklart at de samlede påløpte kostnadene per januar 2006 var ca. 82,4 millioner NOK (ekskl. administrasjonskostnader). Staten betalte for kostnadene⁽⁵⁰⁾.

Flyttekostnader: Kostnader påløpt per januar 2006: 0,5 millioner NOK

Denne posten omfatter kostnader som har påløpt i forbindelse med flytting av ledende eller administrativt personale som skulle ansettes i Mesta AS. I Mesta AS fikk personalet stillinger andre steder enn der de tidligere hadde arbeidet for Statens vegvesen, og noen av de ansatte måtte flytte på grunn av den nye stillingen. Eksempler på kostnader omfatter faktiske, legitimerede kostnader ved boligkjøp, flyttepermisjon og reisekostnader i forbindelse med visningsreise.

Pendlergodtgjørelse: Kostnader påløpt per januar 2006: 6,7 millioner NOK

Denne posten dekker også kostnader som ble ansett som nødvendige for å sikre at ledende eller administrativt personale godtok ansettelse i Mesta AS på steder langt unna deres bosted. Eksempler på kostnader omfatter pendlerkostnader mellom hjem og arbeid ("hjemreise"), kostnader for dobbel husleie ("dekning av husleie")⁽⁵¹⁾, for kjøring mellom hjemsted og arbeid ("kjøregodtgjørelse") og "kostgodtgjørelse".

Flytting av kontor: Kostnader påløpt per januar 2006: 7,8 millioner NOK

Denne posten omfatter kostnader for flytting fra Statens vegvesens kontorer til det sentrale hovedkvarteret og regionalkontorene til Mesta AS. Eksempler på kostnader er "rydding og rengjøring av gamle kontorer"; pakking av kontormateriell⁽⁵²⁾ og transport av det til de nye kontorene ("pakking og transport"); "klargjøring, innredning og oppgradering av nye kontorer" i Mesta AS; samt kostnader for "administrasjon av flytting".

Flytting av driftsstøttepunkt: Kostnader påløpt per januar 2006: 40,2 millioner NOK

Denne posten omfatter kostnader for å flytte fra gamle kontorer til nye lokale driftsstøttepunkter samt for å omorganisere tidligere driftsstøttepunkter til nye driftsstøttepunkter for Mesta AS. Dette omfatter opprettelsen av et nytt IT-system som var nødvendig ettersom produksjonsavdelingen hadde delt et IT-system med andre avdelinger i Statens vegvesen. Spesifikke eksempler på kostnader er "rydding og rengjøring av gamle driftsstøttepunkt", pakking av kontormateriell og transport av det til de nye kontorene ("pakking og transport"), "klargjøring, innredning og oppgradering av driftsstøttepunkt" og "administrasjon av flytting".

⁽⁴⁶⁾ Pkt. 5 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003).

⁽⁴⁷⁾ St.prp. nr. 1 (2007–2008), s. 161.

⁽⁴⁸⁾ St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003).

⁽⁴⁹⁾ Pkt. 5 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003).

⁽⁵⁰⁾ St.prp. nr. 1 (2007–2008) s. 161.

⁽⁵¹⁾ For eksempel for leie av et rom i virkedagene.

⁽⁵²⁾ Med unntak av arkiver som omfattes av en egen utgiftspost nedenfor.

Arkivoverføring: Kostnader påløpt per januar 2006: 7,2 millioner NOK

Denne posten omfatter kostnader for installasjon av elektroniske og fysiske arkiver i Mesta AS. Den omfatter kostnader for å skille de relevante arkivene fra andre, irrelevante arkiver i Statens vegvesen samt kostnader knyttet til opprettelsen av nye arkiver i Mesta AS. Eksempler på kostnader som omfattes, er kostnadene for å vurdere omfanget av nødvendige ressurser for hvert arkiv ("ressursbehov pr. arkiv"), "kopiering", "frakt", "klargjøring" og "kvalitetssikring og sikkerhetsarbeid".

Sanering av maskiner: Kostnader påløpt per januar 2006: 20 millioner NOK

Selv om det kan se ut som om denne utgiftsposten dekker kostnader knyttet til reparasjon eller sanering av maskiner, er ikke det tilfelle. Myndighetene har forklart at produksjonsavdelingen før reformen hadde utført arbeider der maskiner og annet utstyr var blitt stående igjen på bygge- og renoveringsstedene⁽⁵³⁾. Denne utgiftsposten dekket derfor det gjenværende ansvaret fra tidligere arbeidskontrakter, og omfattet "opprydding" og "fjerning, skroting, og fraktkostnader" i forbindelse med maskiner. Maskinene som skulle fjernes, var gamle, ødelagte og uten nytteverdi for virksomheten, og inngikk derfor ikke i noen av verdivurderingene av maskinene (eller virksomheten som helhet)⁽⁵⁴⁾. Norske myndigheter har forklart at Mesta AS overlot deler av arbeidet til underleverandører på kommersielle vilkår. Den andre delen av arbeidet utførte Mesta AS selv etter en kostnadsbasert timesats (ekskl. profittmargin) som derfor var lavere enn markedssatsen for tilsvarende arbeid på den tiden⁽⁵⁵⁾. Norske myndigheter har framlagt dokumentasjon på regninger fra underleverandører og på prisene Mesta AS krevde⁽⁵⁶⁾.

v) *Ventelønn*

Utgiftsposten "ventelønn" utgjør ikke en del av det norske myndigheter ville omtale som "omstrukturingskostnader". Ventelønn var likevel ett av incitamentene som ble tilbudt for å oppmuntre ansatte til å la seg overføre til Mesta AS. Den bør ses i lys av behovet for å redusere arbeidsstokken.

De ansatte som ble overført fra produksjonsavdelingen, mistet sin status som tjenestemenn, men noen særskilte rettigheter som denne statusen medførte, ble likevel opprettholdt i en begrenset periode. Noen av disse rettighetene omfattes av bestemmelser i Mesta-loven⁽⁵⁷⁾. Av paragraf 4 i Mesta-loven følger det at i løpet av en periode på tre år etter at ansettelsesforholdet startet i Mesta AS 1. januar 2003, har ansatte som senere blir oppsagt og oppfyller visse vilkår (for eksempel et minstekrav om ansettelse i ett år) rett til å få tilbud om en egnet stilling i statsforvaltningen ("fortrinnsrett til annen statlig stilling") eller, dersom en stilling ikke kan tilbys, rett til å motta ventelønn.

Ventelønn er omfattet av bestemmelsene i loven om tjenestemenn⁽⁵⁸⁾. Det er en ordning som gir tjenestemenn som er blitt oppsagt fordi de er overflødige, og som ikke er blitt tilbudt annet egnet arbeid, rett (på de vilkår og innenfor de frister som loven fastsetter) til 2/3 av lønnen slik den var på det tidspunkt oppsigelsen ble gitt.

I utgangspunktet utgjorde kostnadene knyttet til ventelønn en del av omstrukturingskostnadene, men Arbeidsdepartementet besluttet senere at de anslåtte kostnadene heller skulle tas hensyn til ved beregningen av størrelsen på egenkapitalen i Mesta AS. Med andre ord ville midlene som skulle finansiere de relevante kostnadene, bli skutt inn av Staten i Mesta AS som egenkapital⁽⁵⁹⁾. Begrunnelsen for denne tilnærmingen var at finansiering gjennom

⁽⁵³⁾ Norske myndigheter har oppdatert forklaringen de ga i åpningsvedtaket med hensyn til dette. I motsetning til det som ble oppgitt i åpningsvedtaket, omfatter denne posten ikke anlegg som var eid av produksjonsavdelingen og ble overført til Mesta AS, men bare arbeidsutstyr som ble etterlatt på byggeplasser på det nasjonale veinettet.

⁽⁵⁴⁾ Identifiseringen av ubrukelige maskiner og annet utstyr ble foretatt av maskinavdelingen i Mesta AS under tilsyn av direktøren for logistikk og innkjøp. Mestas revisor bekreftet at midlene ble anvendt i tråd med interne instruksjoner (som er basert på lovforarbeider som St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003)).

⁽⁵⁵⁾ Jf. vedlegg 3 til brevet fra norske myndigheter av 6.7.2009 (dok. nr. 523766).

⁽⁵⁶⁾ Jf. vedlegg 3 til brevet fra norske myndigheter av 6.10.2006 (dok. nr. 392699 og 392700).

⁽⁵⁷⁾ Lov av 13. desember 2002 om omdanning av Statens vegvesens produksjonsvirksomhet til statlig aksjeselskap.

⁽⁵⁸⁾ Lov av 4. mars 1983 om statens tjenestemenn.

⁽⁵⁹⁾ Jf. pkt. 4.4 i St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003). Norske myndigheter har forklart at Staten har ansvar for å betale lønnsgodtgjørelse direkte til de berettigede personene, men at Staten krever kostnadene tilbakebetalt av Mesta AS, som i sin tur har mottatt finansiering fra Staten i form av egenkapital til dekning av slike kostnader.

egenkapital skulle føre til en mer forsiktig bruk av oppsigelser som omstruktureringsverktøy i det nye selskapet. I stedet skulle det i større utstrekning tas i bruk andre (billigere) omorganiseringmidler, som permisjon med redusert lønn og pensjonspakker osv.

I utgangspunktet var det planlagt at 450 ansatte skulle omfattes av ventelønnsordningen, med samlede kostnader på ca. 512 millioner NOK⁽⁶⁰⁾, men dette anslaget ble oppdatert i oktober 2002 og endret til 150 ansatte med samlede kostnader på ca. 150 millioner NOK⁽⁶¹⁾. Det var derfor det siste beløpet som ble tatt hensyn til ved beregningen av egenkapitalen til Mesta AS.

For å holde kostnadene nede tok Mesta AS i bruk følgende (billigere) alternative midler for å redusere arbeidsstokken⁽⁶²⁾. Likevel har norske myndigheter forklart at de samlede kostnadene for slike tiltak og ventelønn beløper seg til 359 millioner NOK (hvorav 255,1 millioner NOK var brukt opp innen 21. desember 2008), et beløp som er langt høyere enn beløpet som ble skutt inn for å dekke slike kostnader:

Sluttpakker, en ordning som går ut på at ansatte avslutter arbeidsforholdet uten å få ventelønn, og i stedet mottar opptil en årslønn samt økonomisk hjelp til å finne annet arbeid.

Pensjonspakker, en ordning som går ut på at ansatte ved en alder av 62 år avslutter arbeidsforholdet og i stedet garanteres 66 % av lønnen fram til pensjonsalderen på 67 år, samt retten til å fortsette å opptjene vanlige pensjonsrettigheter i denne perioden.

Permisjon med redusert lønn er en ordning opprettet med sikte på å oppmuntre ansatte som ville oppnå retten til å motta tidligpensjon (i en alder av 60 år) mellom 2003 og 2005, til å slutte tidligere ved å tilby slike ansatte å slutte øyeblikkelig mot at de får utbetalt 66 % av lønnen fram til det tidspunkt da de ville hatt rett til tidligpensjon.

2.3 Verdien av maskineri og utstyr ("maskineri") og fast eiendom og bygninger ("fast eiendom") i åpningsbalansen

Nedenfor gis en oversikt over prosessen knyttet til verdifastsettelsen for anleggsmidlene i den endelige åpningsbalansen for Mesta AS. To revisorselskaper ble engasjert for å gjennomføre denne prosessen: Ernst & Young, som ble engasjert av Statens vegvesen for å opprette det nye selskapet, mens Samferdselsdepartementet engasjerte Deloitte & Touche for å foreta en kvalitetskontroll av verdifastsettelsen for eiendelene og forslaget til en åpningsbalanse samt for å kontrollere prosessen, metodene og prinsippene som ble anvendt i denne sammenhengen. Ernst & Young ble senere revisor for Mesta AS.

Kort fortalt påbegynte revisorene i mai 2002 en verdivurdering av eiendelene basert på prinsippet om simulert kontinuitet (dvs. rekonstruert bokført verdi), men gikk over til en vurdering etter "reell verdi"-prinsippet i august 2002. Separate vurderinger (eller gruppevurderinger) ble foretatt av både maskineri og fast eiendom (nærmere beskrevet i avsnitt 2.3.1). I oktober 2002 foretok revisorene en vurdering av den reelle verdien av den samlede virksomheten til Mesta AS som en igangværende bedrift på grunnlag av diskontert kontantstrøm-metoden (nærmere beskrevet i avsnitt 2.3.2). Den diskonterte kontantstrømmen viste at den samlede verdien av virksomheten (dvs. den sysselsatte kapitalen) var mindre enn verdien som framgikk av separate vurderinger av eiendelene. Ettersom den norske loven om aksjeselskap fastslår at egenkapitalen ikke kan overstige virksomhetens samlede verdi, ble verdien av de enkelte (eller gruppene av) eiendeler redusert.

⁽⁶⁰⁾ Norske myndigheter har forklart at de gjorde en feil da de først uttalte at beløpet som ble sprøytet inn for å dekke kostnadene, var 512 millioner NOK, jf. del I nr. 2.2 bokstav v) i åpningsvedtaket.

⁽⁶¹⁾ Pkt. 3.2.2.8 i rapporten som ble framlagt av norske myndigheter i oktober 2002 med tittelen *Verdivurdering*, utarbeidet av Ernst & Young.

⁽⁶²⁾ Gjennomføringen av de alternative ordningene omfattet også ulike typer administrasjonskostnader.

2.3.1 Separat verdifastsettelse for eiendeler

vi) Maskineri

Med sikte på å fastsette verdien av eiendelene utarbeidet Statens vegvesen, Arthur Andersen & Co AS, regjeringsadvokaten, ViaNova og Skagerak Forsikringsmegling AS en rapport av 10. mai 2002 med tittelen *Åpningsbalanse*⁽⁶³⁾. Verdifastsettelsen var i prinsippet basert på "bokført verdi". Ettersom statsadministrasjonen ikke er omfattet av Regnskapsloven⁽⁶⁴⁾, måtte verdiene i produksjonsavdelingens regnskap omarbeides til det de ville vært dersom produksjonsavdelingen hadde vært omfattet av den ordinære regnskapsloven⁽⁶⁵⁾. Prinsippet for verdifastsettelsen var derfor snarere "tilbakevirkende dannelse av bokført verdi" eller bare "simulert kontinuitet". På denne bakgrunn ble verdien av maskineri i produksjonsavdelingens regnskap 1. januar 2002, som var 1111 millioner NOK, justert til 866 millioner NOK. 1. januar 2003 ble verdien videre nedjustert til 747 millioner NOK.

En senere rapport fra august 2002 med tittelen *Åpningsbalanse*⁽⁶⁶⁾, som ble utarbeidet av Statens vegvesen, Ernst & Young, Via Nova og Skagerak Forsikringsmegling AS, viser imidlertid at det i juli 2002 ble bestemt at produksjonsavdelingens eiendeler som skulle overføres til Mesta AS, skulle vurderes på grunnlag av prinsippet om reell verdi i stedet for prinsippet om simulert kontinuitet, ettersom det førstnevnte er et mer åpent verdifastsettelsesprinsipp.

Rapporten fra desember 2002 med tittelen *Åpningsbalanse Supplering: Verdivurdering av eiendeler*, som ble utarbeidet av Statens vegvesen, Ernst & Young, Via Nova, OPAK og Skagerak Forsikringsmegling AS, viser verdien av maskineri basert på reell verdi⁽⁶⁷⁾. To tilnæringsmåter ble anvendt for å fastsette den reelle verdien: For visse grupper av maskineri var utgangspunktet den bokførte verdien som var registrert hos statsadministrasjonen, justert for anvendelsen av moms, avskrivningsperioder og noen skjønsmessige vurderinger. For andre grupper av maskineri ble verdiene basert på eksterne vurderinger og priser⁽⁶⁸⁾. På denne bakgrunnen ble den reelle verdien av maskineri anslått til 572 millioner NOK, mens den samlede verdien av alle eiendelene ble anslått til 1162 millioner NOK⁽⁶⁹⁾.

Ernst & Young har senere forklart at beregningene som framgår av den ovennevnte rapporten, som tar utgangspunkt i en bokført simulert kontinuitet-verdi på 747 millioner NOK og ender med en reell verdi på 572 millioner NOK, er misvisende. Ifølge Ernst & Young har disse beregningene ikke inngått i prosessen for å fastsette den reelle verdien av maskineriet som skulle overføres til Mesta AS.

vii) Fast eiendom

Ifølge rapporten fra mai 2002 med tittelen *Åpningsbalanse* var den bokførte verdien av fast eiendom som var registrert hos statsadministrasjonen 1. januar 2002, 596 millioner NOK. Etter å ha utelatt fast eiendom som ikke skulle overføres til Mesta AS, og etter justeringer på grunnlag av prinsippet om simulert kontinuitet, ble verdien anslått til 277 millioner NOK.

Etter overgangen fra et vurderingsprinsipp basert på simulert kontinuitet til et som er basert på reell verdi, ble fast eiendom vurdert av et uavhengig konsulentfirma, OPAK. Norske myndigheter har framlagt en ekspertvurdering av 28. august 2002 der OPAK anslå verdien av 375 eiendommer til ca. 336 millioner NOK⁽⁷⁰⁾. En oppfølgingsrapport av 31. oktober 2002 som ble utarbeidet av OPAK, fastslo at etter blant annet tilføyelse av 16 eiendommer, ble verdien av fast eiendom ca. 395 millioner NOK. Ernst & Young har forklart at utelatelse av eiendommer

⁽⁶³⁾ Denne fotnoten er ikke relevant for den norske versjonen.

⁽⁶⁴⁾ Denne fotnoten er ikke relevant for den norske versjonen.

⁽⁶⁵⁾ Dette omfatter å ta hensyn til forskjeller når det gjelder avskrivningsperioder og behandling av moms.

⁽⁶⁶⁾ Denne fotnoten er ikke relevant for den norske versjonen.

⁽⁶⁷⁾ Side 11 i rapporten. Den øvrige fotnoten er ikke relevant for den norske versjonen.

⁽⁶⁸⁾ Denne tilnærmingen var derfor basert på vurdering av individuelle eiendeler.

⁽⁶⁹⁾ Basert på forklaringer fra Ernst & Young i en e-post av 11.11.2008 (dok. nr. 512771).

⁽⁷⁰⁾ Dette beløpet omfatter planlagte salg. Dersom planlagte salg ikke var omfattet, ville verdien vært 420 millioner NOK, 486 millioner NOK og 240 millioner NOK. 100 av 375 eiendommer ble undersøkt.

som ikke skulle overføres til Mesta AS, og korrigeringer for leide eiendommer⁽⁷¹⁾, senere førte til at verdien på fast eiendom ble 331 millioner NOK⁽⁷²⁾.

Rapporten fra desember 2002 med tittelen *Åpningsbalanse Supplering: Verdivurdering av eiendeler* viser at mens verdien av fast eiendom basert på prinsippet om simulert kontinuitet var 596 millioner NOK, gav anvendelsen av prinsippet om reell verdi en verdi på 331 millioner NOK.

2.3.2 Verdivurdering basert på diskontert kontantstrøm

Parallelt med, men atskilt fra de separate vurderingene av eiendeler ble det foretatt en vurdering av den reelle verdien av den samlede virksomheten som en igangværende bedrift på grunnlag av metoden med diskontert kontantstrøm, som ble oppsummert i en rapport fra oktober 2002 med tittelen *Verdivurdering*, utarbeidet av Ernst & Young⁽⁷³⁾. Rapporten fastslår at ved anvendelsen av diskontert kontantstrøm-metoden blir den sysselsatte kapitalen⁽⁷⁴⁾ ca. 600 millioner NOK (med et avvik på +/- 25 %). Analysen var basert på en kontantstrømvurdering for 2003–2012, og for denne perioden ble det anslått en negativ nåverdi på 300 millioner NOK og en endelig verdi på over 900 millioner NOK⁽⁷⁵⁾. Avkastningsnivået ble fastsatt til 6,7 % nominell avkastning på totale eiendeler etter skatt⁽⁷⁶⁾.

Ernst & Young har forklart at den sysselsatte kapitalen (på 600 millioner NOK) består av totale eiendeler minus kortsiktig gjeld. Til sammenligning var anslaget som framkom etter den separate vurderingen av eiendeler, 1162 millioner NOK. Dersom den kortsiktige gjelden (på 464 millioner NOK) trekkes fra 1162 millioner NOK, blir den sysselsatte kapitalen⁽⁷⁷⁾ 698 millioner NOK. Dette beløpet er høyere enn den sysselsatte kapitalen på 600 millioner NOK som blir resultatet av en vurdering basert på reell verdi av den samlede virksomheten (dvs. diskontert kontantstrøm-metoden). Ifølge den norske loven om aksjeselskaper kan egenkapitalen ikke overstige virksomhetens samlede verdi, og det var derfor nødvendig å redusere eiendelenes verdi⁽⁷⁸⁾. Ernst & Young reduserte derfor verdien av eiendelene for å justere den sysselsatte kapitalen til 619 millioner. Dette framgår nedenfor⁽⁷⁹⁾:

Anleggsmidler	1053
Omløpsmidler	109
Kortsiktig gjeld	(464)
Netto	698
Nedjustering maskiner	(25)
Nedjustering fast eiendom	(54)
Samlet nedjustering	(79)
Verdi etter nedjustering	619
Gjeld (pensjoner)	319
Egenkapital	300
Egenkapital i kontanter	1600
Samlet egenkapital i åpningsbalansen	1900

⁽⁷¹⁾ Det ble foretatt korrigeringer for eiendommer som ble antatt å være Statens vegvesens eiendom, men som bare var leid eiendom – og vice versa.

⁽⁷²⁾ Ernst & Young har bekreftet at verdien av eiendommer som ble valgt ut til overføring, tilsvarer 331 millioner NOK.

⁽⁷³⁾ Denne fotnoten er ikke relevant for den norske versjonen.

⁽⁷⁴⁾ Denne fotnoten er ikke relevant for den norske versjonen.

⁽⁷⁵⁾ Diskontert kontantstrøm-rapporten er basert på premisset om at arbeidsstokken blir redusert.

⁽⁷⁶⁾ Den består av risikofri rente på 6 % før skatt, eller 4,2 % etter skatt (på 28 %), en risikopremie etter skatt på 2,1 % (35 x 6 %) og en korrigeringsfaktor for tapspremie for gjeld på 0,4 %. Den er beregnet på grunnlag av kapitalverdimodellen (CAPM): Forventet avkastning av eiendelene (R) = risikofri rente (r) pluss Beta for eiendelen (b) X {forventet avkastning av markedsporteføljen – risikofri rente (r)}.

⁽⁷⁷⁾ Dvs. eiendelenes nettoverdi.

⁽⁷⁸⁾ "Lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper", paragraf 2-6 nr. 1 pkt. 4. Ernst & Young har uttalt at "Da samlet verdi var estimert til NOK600m, var det basert på Aksjelovens krav om at egenkapitalen ikke kan oppføres med en samlet verdi som overstiger verdien av virksomheten totalt sett, ansett nødvendig å foreta en nedjustering av verdien av de tilførte eiendeler."; dok. nr. 512771.

⁽⁷⁹⁾ Ernst & Young har forklart at differansen mellom 619 og 600 ble ansett som uviktig; dok. nr. 512771.

Som det framgår ovenfor ble det foretatt en nedjustering på 79 millioner NOK. På grunn av den store usikkerheten knyttet til verdien av fast eiendom og maskineri, ble nedjusteringen fordelt på disse eiendelene som vist nedenfor:

Anslått reell verdi av maskineri	572
Kjøp	44
Nedjustering	(25)
Verdi i åpningsbalansen	591
Anslått reell verdi av fast eiendom	331
Kjøp	4
Nedjustering	(54)
Verdi i åpningsbalansen	281

2.3.3 Kvalitetskontroll

Parallelt med prosessen for å fastsette reell verdi hadde Deloitte & Touche (i oktober 2002) satt i gang med å kontrollere samsvaret mellom de aller første vurderingene (basert på simulert kontinuitet) og resultatene av diskontert kontantstrøm-metoden. På dette grunnlaget kom Deloitte & Touche fram til at verdien (basert på simulert kontinuitet) av anleggsmidlene måtte reduseres fra 1137 millioner NOK⁽⁸⁰⁾ til 937 millioner NOK (dvs. med 200 millioner NOK)⁽⁸¹⁾.

2.3.4 Verdivurdering i den endelige åpningsbalansen

Den endelige åpningsbalansen per 1. januar 2003 som ble utarbeidet av Mesta AS med bistand fra Ernst & Young, ViaNova Plan og Trafikk AS (tilknyttet som vedlegg A), viser en samlet verdi av anleggsmidlene på 977 millioner NOK⁽⁸²⁾.

Den endelige åpningsbalansen bekrefter at verdien av maskineri på 572 millioner NOK som ble fastsatt i rapporten fra desember 2002 (med tittelen "Åpningsbalanse Supplering: Verdivurdering av eiendeler") ble justert nedover med 25 millioner NOK til 547 millioner NOK. Tillegg av ytterligere investeringer og mindre justeringer gjorde at den endelige verdien av maskineri ble fastsatt til 594 millioner NOK.

Etter visse anskaffelser som kostet 4 millioner NOK, ble verdien på fast eiendom 335 millioner NOK, og nedjusteringen på 54 millioner NOK (nødvendig gjort av diskontert kontantstrøm-metoden) innebar at verdien på fast eiendom var 281 millioner NOK.

2.4 Overføring av overgangskontrakter og kontraktens verdi i åpningsbalansen

2.4.1 Utbyggingskontraktene

Norske myndigheter har forklart at per 1. januar 2003 ble alle nye utbyggingskontrakter (arbeid med vegger, tunneler, havner og broer) satt ut på offentlig anbud.

Det eksisterende utbyggingsprosjektet måtte imidlertid overføres til Mesta AS for at pågående utbyggingsprosjekter skulle bli fullført. De eksisterende kontraktene varierte med hensyn til kompleksitet og varighet, men alle utløp i løpet av ett eller to år etter opprettelsen av Mesta AS. Norske myndigheter har forklart at utbyggingskontraktene ble overført til Mesta AS til de prisene som opprinnelig var fastsatt for slike kontrakter. Etter norske myndigheters oppfatning gjenspeiler disse prisene markedsprisene. Før 1. januar 2003 ble en ganske stor del av utbyggingskontraktene satt ut på anbud, og Statens vegvesen fikk derfor en viss erfaring med markedsprisnivået.

⁽⁸⁰⁾ Hvorav maskineri står for 747 millioner NOK, fast eiendom for 331 millioner NOK og andre eiendeler for 59 millioner NOK.

⁽⁸¹⁾ 12. desember 2002, med tittelen "Vurdering av forslag til verdsettelse og åpningsbalanse". Deloitte & Touche ga uttrykk for noen innvendinger med hensyn til vurderingen av diskontert kontantstrøm, men selskapet konkluderte likevel med at det var det beste mulige estimatet av eiendelens verdi, og at det kunne brukes for å foreta en nedjustering av driftseiendelene.

⁽⁸²⁾ I tillegg til maskineri og fast eiendom beløp andre eiendeler seg til 102 millioner NOK.

Videre måtte prisene for interne utbyggingskontrakter mellom Statens vegvesen og produksjonsavdelingen fastsettes i samsvar med interne retningslinjer som omfattet regler for fastsettelse av pris på interne kontrakter⁽⁸³⁾. I henhold til de interne retningslinjene må priserfaring innhentet i forbindelse med åpne anbud danne grunnlaget for fastsettelsen av priser på interne kontrakter: Enten skal priser fra åpne anbud anvendes direkte, eller så skal prisene på interne kontrakter baseres på anslag som testes mot markedet og (når det er relevant) reduseres til markedsnivå⁽⁸⁴⁾. I begge tilfeller var et overordnet vilkår fra Statens vegvesen at priser fastsatt i interne avtaler skulle gjenspeile prisnivået i markedet⁽⁸⁵⁾. Norske myndigheter avklarte også at bortsett fra skatter og avgifter som pålegges på alle tjenester, påvirket ikke avgiftskrav og andre forskriftsmessige krav prisen på de overførte kontraktene⁽⁸⁶⁾.

Prisene på byggekontraktene som ble overført til Mesta AS, var de samme som prisene som ble brukt for å fastsette inntektene av kontraktene i diskontert kontantstrøm-analysen.

2.4.2 Drifts- og vedlikeholdskontrakter

102 eksisterende drifts- og vedlikeholdskontrakter (funksjonskontrakter) ble overtatt av Mesta AS⁽⁸⁷⁾. Disse kontraktene omfattet arbeid som dekkearbeid, vegmerking, drenering, strøing samt tiltak i forbindelse med flom og ras, og alle ville utløpe i løpet av en periode på høyst fire år, dvs. tredje kvartal i 2006. Med hensyn til løpetid faller de inn i fire kategorier som vist nedenfor. Ved funksjonskontraktenes utløp satte Statens vegvesen ut ca. 25 % av kontraktene på offentlig anbud per 1. september hvert år på følgende måte:

- Kategori A: 24 kontrakter, som utløp høsten 2003,
- Kategori B: 25 kontrakter, som utløp høsten 2004,
- Kategori C: 27 kontrakter, som utløp høsten 2005,
- Kategori D: 26 kontrakter, som utløp høsten 2006.

Hver kategori omfatter kontrakter som dekker geografiske områder jevnt fordelt over hele Norge (for å sikre fortsatt stabilitet i tjenesteytingen), og kategoriene tilsvarer vanskelighetsgraden til arbeidet som skulle utføres. I dette henseende omfatter kategori A det enkleste kontraktarbeidet i små områder (det vil si områder som gir små utfordringer med hensyn til trafikk- og værforhold og vegtype), mens kategori D omfatter kontraktarbeid av vanskelig art både når det gjelder vegen (for eksempel fjellveier og veger i bratt terreng) og trafikk- og værforhold. Kategori B og C omfatter kontraktarbeid mellom disse to ytterlighetene.

Norske myndigheter har forklart at prisene på tjenestene som ytes i henhold til funksjonskontraktene som ble inngått av produksjonsavdelingen, ble opprettholdt da kontraktene ble overført til Mesta AS.

2.4.3 Verdien på de overførte kontraktene

Prisene på de overførte kontraktene framgår av et Excel-ark framlagt av norske myndigheter som likner det arket som tidligere ble framlagt av Veidekke ASA⁽⁸⁸⁾. Etter åpningsvedtaket har norske myndigheter ajourført anslaget for den samlede prisen på utbyggingskontraktene som ble overført til Mesta AS, fra 2960 millioner NOK til 2942 millioner NOK⁽⁸⁹⁾. Norske myndigheter har også ajourført anslaget for den samlede prisen på funksjonskontraktene som ble overført til Mesta AS, fra 5750 millioner NOK til 5866 millioner NOK. Oversikten angir ikke prisen på de enkelte kontraktene.

⁽⁸³⁾ De interne retningslinjene hadde tittelen "Oppgave- og rollefordeling, avtaleformer mellom myndighet og produksjon".

⁽⁸⁴⁾ Ifølge forklaringer avgitt av norske myndigheter om fortolkningen av avsnitt 2 og 5 i de interne retningslinjene.

⁽⁸⁵⁾ Dette støttes blant annet av avsnitt 3.3 og 8 i de interne retningslinjene.

⁽⁸⁶⁾ Det fantes dessuten ikke noen ordning for ex-post-regulering, i motsetning til det som ble uttalt i åpningsvedtaket.

⁽⁸⁷⁾ De 102 kontraktene ble inngått på grunnlag av 67 funksjonskontrakter mellom produksjonsavdelingen og Statens vegvesen.

⁽⁸⁸⁾ Se underavsnitt C i avsnitt 2.4 i åpningsvedtaket.

⁽⁸⁹⁾ Differansen skyldes at flere desimaler er tatt med i det ajourførte tallet. Tallene angir de verdiene som gjenstod på det tidspunkt kontraktene ble overført fra produksjonsavdelingen til Mesta AS.

2.4.4 Prisenivå som følge av senere anbud

En rapport bestilt og utgitt av Vegdirektoratet, ViaNova Plan og Trafikk AS omfatter en analyse av prisnivået på kontrakter i desember 2003 ("ViaNova-rapporten"). ViaNova-rapporten viser at en del funksjonskontrakter som ble overført til Mesta AS, ble satt ut på offentlig anbud i januar 2003. En av konklusjonene i rapporten var at kostnadsnivået for overgangskontraktene som ble satt ut på offentlig anbud i 2003, synes å ligge ca. 32 % lavere enn det opprinnelige kostnadsnivået ved overføring av sammenlignbare overgangskontrakter til Mesta AS. Norske myndigheter har uttalt at det medfører riktighet at Statens vegvesen ikke gikk inn i reforhandlinger med sikte på å oppnå en prisreduksjon på de (gjenværende) overgangskontraktene

Norske myndigheter har framlagt en oversikt over prisene som fulgte av konkurranseutsetting av funksjonskontrakter mellom 2003 og 2006. Beløpene som framgår av oversikten som ble framlagt av norske myndigheter, er (med noen avvik) lik de som framgår av et Excel-ark framlagt av Veidekke ASA, som også inneholder en tabell med sammenligning av vinneranbudet (dvs. det laveste anbudet) i hver anbudskonkurranse og de prisene kontraktene ble overført til. Sammenligningen fra Veidekke ASA viser at når det gjelder kontrakter som ble satt ut på anbud i 2003–2006, var vinnerprisene generelt lavere enn prisene på kontraktene som tidligere ble overført til Mesta AS. Oversikten viser også at prisene som ble framlagt ved anbud av Mesta AS (selv), ved senere anbud er lavere enn prisene på kontraktene som ble overført til Mesta AS⁽⁹⁰⁾:

Anbudtsår	Vinnerpris (millioner NOK)	Beløp som kontraktoverføringsprisen overstiger vinnerprisen med (millioner NOK)	Beløp som kontraktoverføringsprisen overstiger anbudstilbud fra Mesta AS med (millioner NOK)
2003	1226,6	94	67
2004	1605,2	328	282
2005	1857,1	760	563
2006	7455,5	948	900

Oversikten over funksjonskontrakter som ble satt ut på offentlig anbud mellom 2003 og 2006, som ble framlagt av myndighetene, viser at Mesta AS vant 14 av 24 kontrakter som ble satt ut i 2003. I 2004 vant Mesta AS 13 av 25 kontrakter, og i 2005 vant Mesta AS 20 av 29 kontrakter. I 2006 vant Mesta AS 21 av 30 kontrakter⁽⁹¹⁾. Dette betyr at av i alt 108 kontrakter, vant Mesta AS 68 kontrakter, som tilsvarer ca. 62,7 %.

2.4.5 Tidligere prisundersøkelser og priserfaring i Statens vegvesen

Norske myndigheter har forklart at før opprettelsen av Mesta AS, støttet Stortinget fem test-/pilotkontrakter som Statens vegvesen hadde planlagt å legge ut på anbud. Myndighetene har forklart at prisene som framgikk av dette, er brukt for å evaluere denne typen kontrakt internt (både i tidsrommet før og etter beslutningen om å opprette Mesta AS i 2001). Prisene har imidlertid ikke vært anvendt som grunnlag for å fastsette prisene på overgangskontraktene. Etter at Overvåkningsorganet har spurt om årsaken til dette, har norske myndigheter forklart at det var blitt bestemt at verdien på overgangskontraktene skulle fastsettes på grunnlag av kostnadsgrunnlaget for kontraktene.

Ifølge myndighetene var vinnerprisene for de fem test-/pilotkontraktene som følger:

- Bærum (1998) fem år: 74 940 000 NOK
- Nedre Romerike (1999) fem år: 56 000 000 NOK
- Ibestad Dyrøy (1999) fire år: 30 418 400 NOK
- Lågendalen (2000) fire år: 45 706 323 NOK
- Våler og Åsnes (2001) fem år: 39 018 023 NOK.

⁽⁹⁰⁾ Prisene som angis på Excel-arket, er omregnet til årlige priser av Veidekke ASA for å gjøre det mulig å foreta en sammenligning av disse prisene og prisen som er gitt i anbudstilbud.

⁽⁹¹⁾ Tallene avviker noe fra tallene som er framlagt av Veidekke ASA.

I desember 2000 utgav Statens vegvesen en rapport der det undersøkte konkurranseevnen til produksjonsavdelingens drifts- og vedlikeholdstjenester⁽⁹²⁾. Rapporten inneholder foreløpige resultater for august 2000, og konkurranseevnen er beregnet ved å påvise forholdet mellom de beregnede kostnadene for en kontrakt og den avtalte prisen for kontrakten. For produksjonsavdelingens kontrakter utgjorde kostnadene 94 % av prisen, mens kostnadene for kontrakter inngått av private entreprenører utgjorde 71 % av prisen. Det viser seg at test-/pilottilfellene dannet grunnlaget for denne konklusjonen. På side 7 i rapporten er Bærum-kontrakten oppført med en gjennomsnittlig årlig verdi på 15 millioner NOK som følge av det offentlige anbudet. Dette tallet er et resultat av pris per km på 125 000 x 120 km veg, som tilsvarer 15 millioner NOK (eller 75 millioner i løpet av fem år)⁽⁹³⁾. Nedre Romerikes kontrakt er oppført i rapporten med en årlig verdi på 11,2 millioner NOK. Prisen per km er 50 000 x 198 km veg, som tilsvarer 9,9 millioner NOK (eller 49,5 millioner NOK i løpet av fem år)⁽⁹⁴⁾.

I tillegg til dette viser det seg ut fra spørsmål stilt av samferdselskomiteen i Stortinget til Samferdselsdepartementet i 1999–2000 om Statens vegvesens situasjon, at det var foretatt en analyse i Akershus som viste at prisnivået for funksjonskontraktene lå 20–25 % over prisnivået på private kontrakter⁽⁹⁵⁾. I en pressemelding av 17. april 2001 viser dessuten Statens vegvesen til det faktum at en sammenligning mellom på den ene side fire kontrakter der vedlikeholds- og driftstjenester ble ytt av private operatører, og på den annen side kontrakter der produksjonsavdelingen utførte tilsvarende tjenester, viste at det laveste pristilbudet fra private leverandører lå ca. 15–20 % lavere enn tilbudet fra produksjonsavdelingen.

2.4.6 Overgangskontraktene og åpningsbalansen

Norske myndigheter har forklart at overgangskontraktene var eiendeler som utgjorde en del av den diskonterte kontantstrømmen, og derfor ble tatt hensyn til ved vurderingen av den samlede verdien av Mesta AS. Basert på resultatene av den diskonterte kontantstrømmen var imidlertid verdien av kontraktporteføljen⁽⁹⁶⁾ for lav til å bli tildelt noen verdi⁽⁹⁷⁾.

2.4.7 Midlertidig forpliktelse til å yte offentlig tjeneste

Norske myndigheter har forklart at de i samsvar med EØS-avtalens artikkel 59 nr. 2 påla Mesta AS en forpliktelse til å yte offentlig tjeneste i form av drifts- og vedlikeholdstjenester på det nasjonale vegnettet fra 1. januar 2003. Forpliktelsen ble gradvis utfaset, og opphørte 1. september 2006. Oppdraget er nærmere beskrevet i en rapport om standarder for drift og vedlikehold utgitt av Statens vegvesen i 1999 (ajourført i 2003)⁽⁹⁸⁾. Rapporten fastsetter de grunnleggende kravene for å sikre at standarden på drifts- og vedlikeholdsarbeidet er tilstrekkelig høy til å opprettholde vegsikkerheten ved å fastsette konkrete standarder eller tiltak med hensyn til tunneler, drenering, dekkearbeid, broer, kaier og fortau ("standardiseringsrapporten")⁽⁹⁹⁾. Standardiseringsrapporten fastsetter også spesifikke standarder i forbindelse med pålitelig vintervedlikehold for å sikre at vegsikkerheten opprettholdes. Tjenesteoppdraget er blitt gitt til Mesta AS gjennom en bestemmelse i hver kontrakt som er tildelt Mesta AS, som gir en kort oversikt over de relevante standardene og viser til standardiseringsrapporten for drift og vedlikehold.

Norske myndigheter har forklart at tjenesteoppdraget som beskrives ovenfor, ble gitt til Mesta AS for å garantere en tilstrekkelig høy vegsikkerhet fram til september 2006. I denne forbindelse har myndighetene forklart at Statens vegvesen har ansvaret for vegsikkerheten og for å sikre en

⁽⁹²⁾ Rapport nr. 110, "Produksjonsavdelingens konkurranseevne Drift og vedlikehold, Statens vegvesen Akershus".

⁽⁹³⁾ Opplysningene om veglengde og pris per km er utledet av en rapport av 19. oktober 2000 om et møte mellom Stortingets samferdselskomité og Asfältentreprenørenes forening.

⁽⁹⁴⁾ Det er imidlertid et visst avvik mellom prisen på Nedre Romerikes kontrakt som angis i rapporten, og prisen som angis av norske myndigheter.

⁽⁹⁵⁾ "Spørsmål fra Samferdselskomiteen om St.meld. nr. 46 (1999–2000) Nasjonal transportplan 2002–2011": "Spørsmål 28: Konkurransesituasjonen mellom Statens vegvesens produksjonsvirksomhet og den private asfaltbransjen". Spørsmålet (nr. 28) og svaret finnes i Innst.S. nr. 119 (2000–2001) av 9.2.2001, s. 183. Spørsmålet var en del av bakgrunnen for Samferdselskomiteens anbefaling med hensyn til St.meld. nr. 46 (1999–2000), som ble godkjent 29.9.2000.

⁽⁹⁶⁾ Som omfattet både eksisterende og framtidige kontrakter i løpet av tiårsperioden med diskontert kontantstrøm.

⁽⁹⁷⁾ Ernst & Young har uttalt at "Gitt det faktum at nettoverdien av identifiserte eiendeler og forpliktelser var høyere enn nettoverdien av virksomheter, ble det ikke identifisert noen tilleggsverdi for kontrakter som skulle tas med i åpningsbalansen"; dokumentnr. 523923.

⁽⁹⁸⁾ Kalt "Håndbok 111".

⁽⁹⁹⁾ "Standard for drift og vedlikehold" fra 1999, ajourført i 2003. I noen fylker (ca. 20 %) har det lokale vegvesenet avveket noe fra standardiseringsrapporten for å tilpasse seg til lokale forhold.

minstestandard ved å ha tilsyn med og kontrollere reparasjoner og vedlikehold⁽¹⁰⁰⁾. Fram til 1. januar 2003 omfattet dette oppdraget kontroll hovedsakelig av arbeidet til én tjenesteleverandør, dvs. produksjonsavdelingen. Etter nevnte dato ville imidlertid dette oppdraget få en ny dimensjon ettersom arbeidet med vedlikehold av vegene ville bli satt ut på offentlig anbud og derfor bli utført av en rekke ulike tjenesteleverandører. I dette henseende framgår det av lovforarbeider at begrunnelsen for en gradvis åpning av markedet var å sikre at Statens vegvesen kunne fortsette med en egnet kontroll og sikre en tilfredsstillende vegstandard og vegsikkerhet⁽¹⁰¹⁾.

Norske myndigheter har videre forklart at dette også er motivasjonen for å konkurranseutsette de mest risikofylte og krevende kontraktene mot slutten av prosessen, mens de enkleste og minste ble satt ut først⁽¹⁰²⁾. Ved å vente med de mest utfordrende kontraktene til slutt, ville Statens vegvesen allerede ha fått en rimelig erfaring etter å ha hatt tilsyn med og kontrollert ulike tjenesteleverandører etter de første anbuds rundene. Statens vegvesen ville derfor ha de beste mulige vilkår for å beholde kontrollen med vegsikkerhetsnivået på det tidspunkt de mer utfordrende kontraktene ble satt ut⁽¹⁰³⁾.

Når det gjelder betaling av kompensasjon for de offentlige tjenestene, har norske myndigheter oversendt følgende tabeller som gir en oversikt over kostnadene, inntektene og avkastningsnivået for tjenestene som ble ytt av Mesta AS i henhold til overgangskontraktene for drift og vedlikehold⁽¹⁰⁴⁾. I denne forbindelse har norske myndigheter forklart at Mesta AS hadde atskilte kontoer for hver overgangskontrakt fra 2003 til 2006. Alle inntekter (og kostnader) i tabellene nedenfor er derfor direkte knyttet til overgangskontraktene for drift og vedlikehold.

Tabell 1 viser at i forbindelse med den samlede kapitalen som er investert i Mesta AS, er kapital blitt tildelt til overgangskontraktene for drift og vedlikehold i samme forhold som det andelen av inntekter fra overgangskontraktene utgjør av den samlede inntekten.

Mesta AS – kapitalfordeling i millioner NOK

Samlet kapital	2003	2004	2005	2006
Åpningsbalanse	2686	3989	4291	4643
Sluttbalanse	3989	4291	4643	4340
Gjennomsnitt	3338	4140	4467	4492
Samlet omsetning Mesta	6386	5899	6076	4492
Samlet omsetning drift og vedlikehold	3645	3613	3235	3253
Andel omsetning drift og vedlikehold sammenlignet med samlet omsetning	57 %	61 %	53 %	55 %
Kapital tildelt til drift og vedlikehold	1905	2536	2378	2460
Andel av drifts- og vedlikeholdskapital tildelt til overgangskontrakter (%)	96 %	81 %	60 %	30 %
Andel av drifts- og vedlikeholdskapital tildelt til overgangskontrakter (NOK)	1835	2050	1437	748

Tabellen nedenfor gir en oversikt over kostnadene, inntektene og det reelle avkastningsnivået for Mesta AS på grunnlag av overgangskontraktene for drift og vedlikehold fra 2003 til 2006. Norske myndigheter har opplyst at det ikke var fastsatt noe bestemt avkastningsnivå på forhånd for overgangskontraktene for drift og vedlikehold.

⁽¹⁰⁰⁾ Se "Instruks for Statens vegvesen" av 27. mai 2005.

⁽¹⁰¹⁾ Jf. brev fra Statens vegvesen av 4. desember 2002 der det fastslås at "Kontraktene skal sikre forsvarlig drift og vedlikehold av vegnettet fram til jobbene kan utlyses i åpen konkurranse." Se også St.prp. nr. 60 (2001–2002) der det framgår at "Samtidig får forvaltningsdelen tid til å opparbeide kompetanse for å kunne mestre full konkurranseeksponering av vegvesenet sine oppgaver."

⁽¹⁰²⁾ Se redegjørelsen for kategoriene i avsnitt 2.4.1 ovenfor.

⁽¹⁰³⁾ Norske myndigheter har uttalt at en slik tilnærming ville gi selskaper som allerede deltar i markedet for drift og vedlikehold av veg, muligheten til å få erfaring og gjøre investeringer.

⁽¹⁰⁴⁾ Tabeller oversendt i forbindelse med dokumentnr. 523924.

Mesta AS: Inntekter, kostnader og avkastningsnivå i millioner NOK for overgangskontraktene for drift og vedlikehold

	2003	2004	2005	2006	Samlet
Inntekter	2116	1871	1293	586	5866
Overskudd før skatt ⁽¹⁾	277	175	199	151	802
Overskudd etter skatt	199	126	144	108	577
Overskuddsmargin	9 %	7 %	11 %	18 %	
Kapital tildelt til overgangskontrakter	1835	2050	1437	748	6070
Faktisk avkastning på kapital	10,86 %	6,15 %	9,98 %	14,50 %	

⁽¹⁾ Kostnadene utgjør differansen mellom inntekter og overskudd før skatt.

Norske myndigheter har forklart at det gjennomsnittlige avkastningsnivået i markedet for drift og vedlikehold, det vil si ”referanseavkastningsnivået”, er den vektete gjennomsnittlige kapitalkostnaden (”WACC”) etter skatt på 8,42 %⁽¹⁰⁵⁾.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over sammensetningen av referanseavkastningsnivået.

Sammensetning av referanseavkastningsnivå

Vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad (WACC)	
Risikofri rente ⁽¹⁾ før skatt	3,85 %
Markedssats for risikopremie ⁽²⁾	5,00 %
Beta for samlet kapital	0,90
Netto gjeld/egenkapital	
Beta for egenkapital	1
Egenkapitalkostnad etter skatt	8,85 %
Eksterne kapitalkostnader	
Risikofri rente før skatt	3,85 %
Lånepremie	2,50 %
Eksterne kapitalkostnader før skatt	6,35 %
Skattesats	28 %
Eksterne kapitalkostnader etter skatt	4,57 %
Vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad (WACC)	
Egenkapitalkostnad	8,85 %
Andel av egenkapital	90 %
Vektet egenkapitalkostnad etter skatt	8,00 %
Eksterne kapitalkostnader etter skatt	4,6 %
Andel av eksterne kapital	10 %
Vektete eksterne kapitalkostnader etter skatt	0,5 %
Vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad av samlet kapital etter skatt	8,42 %

⁽¹⁾ Satsen for risikofri rente på 3,85 % er basert på avkastningen på femårige statsobligasjoner (fra 2003–2007), jf. Norges sentralbank.

⁽²⁾ Markedssatsen for risikopremie viser den avkastningen markedsdeltakerne krever for aksjer sammenlignet med risikofrie investeringer. En markedssats for risikopremie på 5 % er basert på det faktum at markedsdeltakerne vanligvis krever 3–6 %. Det er 0,5 % høyere enn satsen fastsatt i PricewaterhouseCoopers rapport fra 2008 med tittelen ”Mesta AS – Entreprenørværdi pr. 1. januar 2008” (”PWC-rapporten 2008”). PWC-rapporten ble utgitt i forbindelse med opprettelsen av Mesta-gruppen, og ble godkjent av revisorselskapet BDO Noraudit.

⁽¹⁰⁵⁾ WACC er basert på CAPM-modellen, som er lik den som brukes for å sette sammen avkastningsnivået i den diskonterte kontantstrømmen, jf. fotnote 76. WACC er kostnaden for de ulike finansieringskomponentene foretaket anvender, vektet ut fra deres markedsverdi. CAPM-modellen anvendes for å anslå kostnaden for egenkapital, mens gjeldskostnaden anslås på grunnlag av kostnadene for en risikofri eiendel som gir en lånepremie, samtidig som det tas hensyn til skattefatrekk.

Referanseavkastningsnivået på 8,42 % er basert på en betaverdi på 1 som er fastsatt med henvisning til:

- Observasjoner av betaverdien over en periode på 40 måneder (2002–2007) for 15 sammenlignbare selskaper (deriblant Veidekke ASA, Skanska AB-B SHS, PEAB AB)⁽¹⁰⁶⁾,
- avkastningsnivået er korrelert på grunnlag av Morgan Stanleys verdensindeks ("All Country World Index")⁽¹⁰⁷⁾,
- egenkapitalandelen er blitt ansett å være i tråd med sektorgjennomsnittet (basert på 15 sammenlignbare selskaper)⁽¹⁰⁸⁾.

Tabellen nedenfor viser differansen mellom referanseavkastningsnivået og den faktiske avkastningen for Mesta AS på funksjonskontrakter i de relevante årene.

Avkastningsnivå i millioner NOK

	2003	2004	2005	2006	Samlet
Mesta: avkastningsnivå	10,86 %	6,15 %	9,98 %	14,5 %	
Referanseavkastningsnivå	8,42 %	8,42 %	8,42 %	8,42 %	
Overskudd på avkastning i %	2,44 %	-2,27 %	1,56 %	6,08 %	
Overskudd på avkastning i NOK	44,8	-46,4	22,5	45,5	66,4

2.5 Dokumentavgift og registreringsgebyr

I henhold til Mesta-loven skulle fast eiendom som ble overført fra produksjonsavdelingen til Mesta AS, registreres i det norske eiendomsregisteret som en "navneendring"⁽¹⁰⁹⁾. Dette innebar at Mesta fikk registrert sin faste eiendom i eiendomsregisteret uten at det påløp dokumentavgift og registreringsgebyr som vanligvis påløper ved overføring av eierskap til eiendom i Norge⁽¹¹⁰⁾.

I Norge åpner en forvaltningspraksis som kalles "kontinuitetsprinsippet", for å gi fritak fra betaling av dokumentavgift og registreringsgebyr i tilfeller der foretaket anses å "fortsette" i en eller annen form. Justisdepartementet har utgitt to rundskriv om anvendelsen av kontinuitetsprinsippet. I henhold til det første rundskrivet, som fikk anvendelse fra 1. januar 2003, kan bare fusjoner mellom aksjeselskaper nyte godt av kontinuitetsprinsippet⁽¹¹¹⁾. Det andre rundskrivet utvider denne praksisen til fisjoner og omdanninger fra 1. juli 2005⁽¹¹²⁾.

2.6 Grunner til å innlede framgangsmåten

18. juli 2007 vedtok Overvåkningsorganet åpningsvedtaket om å innlede en formell undersøkelse på grunnlag av den foreløpige vurderingen av at tiltakene som ble truffet i forbindelse med opprettelsen av Mesta AS, kunne innebære statsstøtte som ikke ville kvalifisere til noen av fritakene fastsatt i EØS-avtalen⁽¹¹³⁾. Overvåkningsorganet tvilte derfor på at de relevante tiltakene kunne anses som forenlige med EØS-avtalens funksjon. De relevante tiltakene gjelder omstruktureringstiltakene, verddivurderingen av eiendeler, overgangskontrakter overført til Mesta AS og den manglende betalingen av dokumentavgift og registreringsgebyr.

3. Merknader fra tredjeparter

Det er mottatt merknader fra fire berørte parter etter åpningsvedtaket, og Overvåkningsorganet og de ulike berørte parter har deretter hatt en omfattende dialog om de aktuelle spørsmålene.

⁽¹⁰⁶⁾ Det er i tråd med PriceWaterhouseCoopers beste praksis knyttet til verddivurderinger; jf. PWC-rapporten 2008.

⁽¹⁰⁷⁾ Jf. PWC-rapporten 2008.

⁽¹⁰⁸⁾ Jf. PWC-rapporten 2008.

⁽¹⁰⁹⁾ Lovens paragraf 3.

⁽¹¹⁰⁾ Lov 1935 nr. 2 ("Lov om tinglysing") og Lov 1975 nr. 59 ("Lov om dokumentavgift").

⁽¹¹¹⁾ Det første rundskrivet ble utgitt 21.5.1990 ("Rundskriv G-37/90 av 21.5. 1990").

⁽¹¹²⁾ Det andre rundskrivet ble utgitt 27.6.2005 ("Rundskriv G-6/2005 av 27.6.2005") og fikk anvendelse fra 1.7.2005.

⁽¹¹³⁾ Vedtak nr. 350/07/COL, EUT C 310 av 20.12.2007, og EØS-tillegget nr. 61 av 20.12.2007.

3.1 *Arntzen de Besche – Mesta AS*

Advokatfirmaet Arntzen de Besche ("Arntzen") har oversendt merknader på vegne av Mesta AS.

Når det gjelder spørsmålet om statlig kompensasjon for omstruktureringstiltak, hevder Arntzen at det viktigste spørsmålet er om kostnadene representerer en forpliktelse for staten. Bare dersom dette ikke er tilfelle kan omstrukturingskostnadene anses å utgjøre en del av det normale budsjettet til Mesta AS, og en godtgjørelse for slike kostnader utgjør en økonomisk fordel. Med utgangspunkt i Combust-dommen er det avgjørende spørsmålet om godtgjørelsen "letter de byrder som vanligvis forventes i et foretaks budsjett", og det er bare fritak fra slike kostnader som utgjør en økonomisk fordel⁽¹¹⁴⁾.

Det må trekkes et skille mellom godtgjørelse for i) kostnader som påløper under selskapets normale drift, og ii) *pålagte* kostnader som derfor ikke påløper under selskapets normale drift og ikke tilsvarer konkurrentenes kostnadsforpliktelser. Godtgjørelse for sistnevnte type kostnader kan, som i dette tilfellet, bare utligne eller nøytralisere en strukturell ulempe ved å sikre like konkurransevilkår, og utgjør derfor ikke statsstøtte. På dette grunnlaget hevder Arntzen at godtgjørelse for omstruktureringstiltak til Mesta AS utgår fra en statlig forpliktelse som har som formål å utligne strukturelle ulemper, og utgjør derfor ikke statsstøtte.

Dersom Overvåkningsorganet skulle konkludere med at omstruktureringstiltakene utgjør statsstøtte, hevder Arntzen at støtten er forenlig ettersom den gjør det mulig for Mesta AS å konkurrere på like konkurransevilkår i et marked som nettopp er åpnet for konkurranse. Ettersom produksjonsgrenen av Mesta AS tidligere var Statens interne tjenesteleverandør, ble Mesta AS opprettet med en organisasjonsform som ikke var egnet for konkurranse. Uten godtgjørelse ville konkurransesettingen til Mesta AS bli påvirket. Kommisjonen har i sitt vedtak om Destia fastslått at åpningen av markedet er et fellesskapsmål av felles interesse⁽¹¹⁵⁾. Retningslinjene for statsstøtte knyttet til ugjenkallelige kostnader har som formål å lette foretakenes overgang til et konkurransemarked. Støtte (med begrenset tid og begrensede virkninger) for å oppnå det felles mål å lette overgangen fra et lukket marked til et (delvis) liberalisert marked er av felles interesse og tjener til å motvirke konkurransevridning. I denne forbindelse rettes oppmerksomheten mot at Mesta AS må betale tilbake eventuelle overflødige omstrukturingsmidler.

Med hensyn til evalueringen av maskineri uttaler Arntzen at etter endringen av vurderingsprinsippene fra bokført verdi til reell verdi, førte diskontert kontantstrøm-analysen til en foretaksverdi på 600 millioner NOK. Tildelingen av verdien til eiendelene endrer ikke den samlede verdien, og reiser derfor ikke spørsmål om statsstøtte. På bakgrunn av resultatet av diskontert kontantstrøm-analysen ble verdien av eiendelene (herunder kortsiktig gjeld) redusert fra en reell verdi på 698 millioner NOK til 619 millioner NOK. Justeringen utgjorde derfor 79 millioner, ikke 200 millioner NOK.

Når det gjelder overgangskontraktene, uttaler Arntzen at Mesta AS bare mottok godtgjørelse for kostnaden for å yte tjenester i henhold til de relevante kontraktene, og fikk derfor ikke noen økonomisk fordel i henhold til statsstøttereglene. Arntzen uttaler videre at for å fastslå at en fordel foreligger, må Overvåkningsorganet fastsette en referansepris som sammenlignet med den faktiske prisen på kontraktene som ble overført til Mesta AS, vil utgjøre den økonomiske fordel. Bare dersom Overvåkningsorganet kan påvise at foretak som eksisterte 1. januar 2003, kunne yte tilsvarende tjenester til en lavere pris, var prisene som kontraktene ble overført til Mesta AS til, overpriset. Bevisbyrden ligger hos Overvåkningsorganet.

Arntzen uttaler videre at det faktisk ikke forelå noen markedspris 1. januar 2003, ettersom alle drifts- og vedlikeholdstjenester ble utført internt og et faktisk monopol ble skapt 1. januar 2003 med opprettelsen av Mesta AS. Prisene som fulgte av de offentlige anbudene for pilotprosjektene, kan ikke anvendes som referansepriser: For det første har Overvåkningsorganet ikke fastslått at andre foretak faktisk var klare til og i stand til å yte de relevante tjenestene til en lavere pris. I lys av sakens viktighet burde Overvåkningsorganet foreta en nærmere vurdering av hvorvidt andre

⁽¹¹⁴⁾ Sak T-157/01 "Danske Busvognmænd v Kommisjonen", [2004] saml. II-917.

⁽¹¹⁵⁾ EUT L 274 av 10.11.2006, s. 2, § 125.

foretak faktisk var klare til å yte de relevante tjenestene til en lavere pris. Bare dersom dette er tilfelle, kan statsstøtte være involvert. For det andre er det slik at mens prisnivåene som fulgte av de offentlige anbudene for pilotkontraktene, var lavere enn prisene kontraktene ble overført til Mesta AS til, er de to gruppene av kontrakter ikke like. Dette betyr at pilotkontraktene ikke kan anses å representere markedsprisen. I denne forbindelse nevnes det at den opprinnelige kontraktprisen på en av pilotkontraktene, dvs. Bærum-kontrakten, ble økt med 25 % på grunn av tilleggsarbeider. En stor del av slike tilleggsarbeider er tatt med i grunnprisen på overgangskontraktene som ble overført til Mesta AS. Overvåkningsorganet har heller ikke opplysninger som viser at foretak som fikk pilotkontrakter eller kontraktene som ble satt ut på anbud etter 2003, faktisk dekker deres kostnader for å yte tjenestene. Dersom foretakene ikke får dekket sine kostnader, er det ikke noen effektiv åpning av markedet.

3.2 *Thommessen – Veidekke ASA*

Advokatfirmaet Thommessen Krefting Greve Lund AS ("Thommessen") har oversendt argumenter på vegne av Veidekke ASA.

Med hensyn til omstruktureringstiltakene uttaler Thommessen at Combust-dommen fastslår at statlig finansiering av ineffektivitetskostnader som stammer fra tidligere arbeidsrettslovgivning, ikke utgjør statsstøtte forutsatt at den står i forhold til den strukturelle ulempen. En eventuell kompensasjon ut over differansen mellom kostnadene for den strukturelle ulempen og relevante arbeidskostnader for et sammenlignbart foretak, er statsstøtte. Den statlige inngripenen skulle ikke fritta Mesta AS fra pensjonsforpliktelser som var påløpt i fortiden, men bare fra strukturelle ulemper i framtiden (dvs. fra 2003 og framover). Thommessen uttaler at Mesta AS ble overkompensert for de strukturelle ulempene. Overvåkningsorganet bør derfor undersøke om overbemanningen i Mesta AS medførte noen fordeler for selskapet som innebar at den strukturelle ulempen (med overbemanning) ble overvurdert. Med andre ord må Overvåkningsorganet klargjøre hvorvidt ulempen med overbemanning ble nøytralisert gjennom tilgang til overskudd og billig arbeidskraft. I denne forbindelse rettes oppmerksomheten mot det faktum at Mesta AS hadde en betydelig bedre lønnsomhet enn først forventet i løpet av de første tre årene etter opprettelsen. St.prp. nr. 1 (2007–2008) viser at midlene som ble gitt for hvert år, dekket mer enn den relevante forpliktelsen knyttet til omstruktureringstiltaket, og dermed antydte overkompensasjon.

Overvåkningsorganet bør særlig undersøke hvorvidt Staten hadde mulighet til å overføre, omfordele eller erstatte noen ansatte i stedet for å tilby dem tidligpensjon. Overvåkningsorganet bør anmode norske myndigheter om at de framlegger bevis som viser at tidligpensjon var nødvendig for å håndtere personalspørsmålet. Overvåkningsorganet bør undersøke hvorvidt myndighetene bare gav kompensasjon for differansen mellom gjennomsnittskostnadene for en vanlig privat pensjonsordning og medlemskap i Statens pensjonskasse, og hvorvidt kompensasjonen var begrenset til offentlige tjenestemenn. Overvåkningsorganet anmodes om å undersøke hvorvidt kostnadene for å opprettholde en særaldersgrense er kostnader som vanligvis tas med i et foretaks budsjett, og derfor ikke en strukturell ulempe, hvilket betyr at kompensasjonen kan utgjøre statsstøtte. Overvåkningsorganet bør også vurdere transaksjonen i henhold til direktivet om overføring av foretak.

Thommessen fastslår også at "de statlige retningslinjene fastslår at arbeidsgiveren kan søke Arbeids- og administrasjonsdepartementet om fortsatt medlemskap. Dersom søknaden avslås, kan enkeltpersonen knyttes til pensjonsordningen gjennom den såkalte "lukket medlemskap"-ordningen, og Thommessen spør om lukket medlemskap er vurdert som et alternativ til å gi Mesta AS kompensasjon for omstruktureringstiltak. Thommessen uttaler at Mesta AS kan ha påtatt seg en forpliktelse som det ikke var nødt til å påta seg. Dersom omstruktureringskostnadene for Mesta AS i denne forbindelse er en følge av frivillig overtakelse (eller opprettholdelse) av forpliktelser, er dette en beslutning tatt av Mesta AS. Kompensasjon for kostnader som Mesta AS ikke var juridisk bundet til å påta seg, er kostnader som vanligvis tas med i et selskaps budsjett, og statlig finansiering for dette formålet utgjør statsstøtte.

Kompensasjon for omstrukturingskostnader kan være forenlig med EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c) forutsatt at kravene om nødvendighet og forholdsmessighet er oppfylt. I denne

forbindelse må målet om økt effektivitet i den tidligere produksjonsavdelingen veies opp mot målet om å gjøre markedet mer konkurranseutsatt. Thommessen uttaler at konkurransevnen til Mesta AS har kommet klart til uttrykk gjennom en høy andel av offentlig innkjøpskontrakter som er vunnet på bekostning av effektiv konkurranse i markedet. Mesta AS er den klart største aktøren, med en markedsandel på 60 %. Det stadig avtakende antall anbudsgivere i offentlige anbudskonkurranser bekrefter dette. Problemet er at Mesta AS ble overkompensert for sine strukturelle ulemper. Markedet har ganske enkelt gått fra å være et oligopolistisk marked til et duopolistisk marked med Mesta AS som dominerende aktør. Overvåkningsorganet må på nytt kontrollere at de aktuelle tiltakene ikke gir en fordel som fører til markedsvidning.

Når det gjelder spørsmålet om vurdering av eiendeler, uttaler Thommessen at Overvåkningsorganet må undersøke saken uavhengig av om åpningsbalansen er i samsvar med norske regnskaps- og selskapsregler. I denne forbindelse uttaler Thommessen at den norske loven om aksjeselskaper omfatter en regel som skal sikre at aksjekapitalbidraget ikke er større enn den reelle verdien. Styret kan være ansvarlig for verdifastsettelse som ligger høyere enn den reelle verdien, men det foreligger ikke noe ansvar for verdifastsettelse som ligger lavere enn den reelle verdien. Thommessen forventer derfor at sakkyndige foretar en uavhengig vurdering av om eiendelenes verdi er fastsatt til markedsverdi.

Thommessen er enig i at eiendelene bør baseres på reell verdi som en igangværende bedrift, som kunne baseres på en diskontert kontantstrøm-analyse. I henhold til paragraf 4 nr. 2 i den norske regnskapsloven må analysen baseres på prinsippet om "beste estimat". Thommessen uttaler imidlertid at estimatet som er framlagt av norske myndigheter, ikke er i samsvar med dette prinsippet, men er basert på ensidige argumenter for å nedjustere verdien på eiendelene. For det første: Selv om diskontert kontantstrøm-analysen erkjente at det finnes innebygd usikkerhet, viste verdifastsettelsen til reell verdi for de enkelte eiendelene at den reelle verdien var betydelig høyere, og diskontert kontantstrøm-analysen burde derfor blitt justert oppover. For det andre: Det framgår av diskontert kontantstrøm-analysen at den endelige verdien var 900 millioner NOK, men at denne ble justert nedover fordi kontantstrømmene i perioden 2003–2012 ble anslått til –300 millioner. Thommessen uttaler at usikkerheten knyttet til opprettelsen av Mesta AS og hvordan resultatene ville bli, var overdrevet og hadde som formål å nedjustere den reelle verdien av eiendelene. For det tredje: Den eksterne vurderingen av 18 maskingrupper satte verdien til 424 millioner NOK. Dette er betydelig høyere enn 148 millioner NOK, som var den anslåtte verdien etter en vurdering av et høyere antall, nærmere bestemt 37, maskingrupper. Thommessen uttaler at det er uforståelig at maskineriet til Mesta AS, som i mengde overgår maskineriet til Veidekke ASA, fastsettes til en markedspris som er lavere enn prisen til Veidekke ASA. Overvåkningsorganet bør undersøke dette nærmere. Endelig uttaler Thommessen at det er uvanlig at den reelle verdien for en igangværende bedrift, ikke inneholder noen merverdi.

I tillegg til dette uttaler Thommessen at nedjusteringen på 200 millioner NOK for maskineri og 50 millioner NOK for fast eiendom (dvs. differansen mellom 331 millioner NOK og 281 millioner NOK) medfører fordeler fordi en lavere verdivurdering av eiendeler innebærer lavere avskrivning og dermed høyere driftsinntekter. Den ekstra driftsinntekten er statsstøtte. Dessuten: jo høyere eiendelene vurderes, desto høyere bør det nødvendige avkastningsnivået være. Dermed innebærer en lavere vurdering at norske myndigheters årsoverskudd er for lavt, og differansen mellom dette overskuddet og overskuddene som er basert på en riktig vurdering, utgjør statsstøtte.

Når det gjelder overgangskontraktene, ser Thommessen fram til at norske myndigheter vedgår at det er en differanse mellom markedsprisen (som følger av offentlige anbud) og prisen som overgangskontraktene for drift og vedlikehold ble overført til; differansen er på ca. 2 milliarder NOK⁽¹¹⁶⁾. Når det gjelder norske myndigheters argument om at den anslåtte bruttoinntekten fra kontraktene utgjør en del av åpningsbalansen og at det ikke er nødvendig å vurdere markedsverdien på dem, uttaler Thommessen at diskontert kontantstrøm-analysen feilaktig forutsetter at kontraktene er overført til markedsverdi⁽¹¹⁷⁾. Når det gjelder argumentet om at det ikke forelå noen markedspris eller pålitelige indikatorer på en markedspris 1. januar 2003, overser norske myndigheter prisene som fulgte av pilottilfellene, markedsprisen på tilsvarende markeder i andre nordiske land og

⁽¹¹⁶⁾ Thommessens beste estimat er 2,1 milliarder NOK, mens utbyggingsprosjektene står for 0,4 milliarder NOK.

⁽¹¹⁷⁾ Det vises til vedtaket om Destia, EUT L 270 av 10.10.2008.

markedsprisen som fulgte av offentlige anbud i 2003 og framover.

Mesta AS fikk dermed kompensasjon for strukturelle ulemper gjennom 993,6 millioner NOK i omstrukturingsmidler, 1600 millioner NOK i kontantinnskudd samt for høye priser på overgangskontraktene som ble overført til Mesta AS. Mesta AS har fått kompensasjon to ganger for de samme omstrukturingskostnadene. Norske myndigheter var klar over at markedsprisen lå 25–30 % under den opprinnelige prisen som ble avtalt mellom produksjonsavdelingen og Statens vegvesen – og nettopp dette er årsaken til at markedet ble liberalisert. Det vises til rapporten fra desember 2000 som er utgitt av Statens vegvesen, der det fastslås at produksjonsavdelingens kostnader var langt høyere enn kostnadene for tilsvarende kontrakter inngått av private entreprenører. Thommessen uttaler derfor at markedsprisen var godt dokumentert. Endelig uttaler Thommessen at dersom markedsprisen skulle fastsettes på grunnlag av kostnadene til Mesta AS, er det relevante kostnadsgrunnlaget for Mesta AS det som foreligger etter at omstrukturings tiltakene er betalt fullt ut, det vil si kostnadsgrunnlaget for et ”konkurransedyktig” Mesta AS, og ikke kostnadsgrunnlaget for et Mesta AS som har omstrukturingskostnader som det er (eller vil bli) gitt kompensasjon for. Thommessen uttaler at dersom kostnadsgrunnlaget for et konkurransedyktig Mesta AS legges til grunn, er Mesta AS blitt overkompensert med ca. 181 millioner NOK (det vil si med differansen mellom prisene kontraktene ble overført til og prisene som fulgte av senere anbudskonkurranser).

3.3 *Schjødt*

Når det gjelder omstruktureringstiltak, påpeker advokatfirmaet Schjødt, som har oversendt merknader på vegne av en anonym klager, at midler til å opprettholde fordeler som utgår fra statusen som offentlig tjenestemann, ikke utgjør statsstøtte dersom midlene gis til enkeltpersoner på grunnlag av objektive kriterier og ikke fører til fordeler for visse selskaper. I motsetning til dette utgjør midler til fordel for ansatte som er en del av den vanlige byrden for selskaper, statsstøtte. Spørsmålet er derfor hva som kan anses som vanlig finansiell byrde for selskaper. Schjødt uttaler at statsstøtte er involvert bare dersom fordelene er større enn det ansatte som rekrutteres i markedet, ville blitt tilbudt. *Combus-dommen* (som aldri er blitt anket) viste at direkte utbetalinger til ansatte som kompensasjon for å gi avkall på statusen som offentlig tjenestemann, ikke innebærer noen støtte til selskapet⁽¹¹⁸⁾. *Combus-dommen* ble imidlertid avsagt på et tidspunkt da det hersket stor usikkerhet omkring strukturelle ulemper, og det er uansett ikke klart om kjensgjerningene i saken om Mesta AS tilsvarer *Combus-sakens*, og derfor heller ikke om *Combus-dommen* er en pålitelig presedens for denne saken.

Schjødt uttaler at kompensasjonen for flytting av personale, pendling, flytting av kontorer, flytting av støttepunkter osv. kvalifiserer som statsstøtte som synes å ikke kunne anses som forenlig. Dessuten kan utgifter knyttet til renovering av maskineri ikke samtidig kompenseres og regnes som en negativ eiendel.

Schjødt har innvendinger mot å anse omstrukturingsstøtte til Mesta AS som forenlig ved å henvise til retningslinjene om statsstøtte til redning og omstruktureringstiltak. Mesta AS og foretakets forgjenger var og er ikke i vanskeligheter i henhold til disse retningslinjene, som uansett ikke får anvendelse på nye foretak som oppstår etter omorganiseringer.

Når det gjelder vurderingen av eiendeler, påpeker Schjødt at en uavhengig vurdering kan gi veiledning med sikte på å vurdere den påståtte undervurderingen av eiendelene. Undervurderingen kunne sammen med kontantinnskuddet på 1600 millioner NOK føre til en større egenkapital enn den som ville følge av en riktig anvendelse av markedsinvestorprinsippet. I forbindelse med undersøkelsen av dette forholdet bør det også undersøkes om norske myndigheter har unnlatt å betale en egnet avkastning av sine investeringer.

Når det gjelder overgangskontraktene, påpeker Schjødt at norske myndigheters argumenter forutsetter at i) kontraktene skulle overføres til markedspris for ikke å utgjøre støtte; og ii) at det de gjorde, må vurderes på grunnlag av opplysningene som var tilgjengelige på det relevante tidspunktet, noe som innebærer at senere bevis (som viser at prisene på overgangskontraktene lå

⁽¹¹⁸⁾ Tilsvarende i N 483/2000 Nederland.

over markedsprisene) ikke kan tas i betraktning⁽¹¹⁹⁾. Schjødt uttaler imidlertid at ”post factum”-bevis kan tas i betraktning så lenge det bare bekrefter opplysninger som var tilgjengelige på det relevante tidspunktet. Norske myndigheter var klar over at prisene på kontraktene som ble overført til Mesta AS, etter all sannsynlighet lå over markedsprisen. Drivkraften bak omorganiseringen var effektivitetsgevinster og ”mer verdi for mindre penger”⁽¹²⁰⁾. Det framgår av en rapport utgitt i 2001 av *Statskonsult* at per 1996 la Oslo kommune ut sine vegdrifts- og vedlikeholdsvirksomheter til konkurranse, noe som førte til en kostnadsreduksjon på drifts- og vedlikeholdsområdet på ca. 20 %. Endelig viste rapporten som ble utgitt i 2001 av Statens vegvesen selv, at funksjonskontraktene som ble gitt til private markedsdeltakere, var mer konkurransedyktige enn de som ble ivarettatt av produksjonsavdelingen.

I stedet for å handle på grunnlag av opplysningene som var tilgjengelige for dem, overså norske myndigheter tidligere erfaringer og overførte kontraktene til priser som lå over markedsprisen. Schjødt uttaler at norske myndigheter ikke kan avfeie slike opplysninger. Myndighetene kunne lett ha anvendt en generell reduksjonssats på kontraktsporteføljen. Schjødt uttaler videre at en tillatelse til overprising kanskje ikke kan godkjennes ettersom Mesta AS allerede har fått kompensasjon for omstruktureringstiltak, og at kontraktpriene verken var basert på offentlige anbud eller omfattet en justeringsordning. Mesta-saken er derfor helt annerledes enn Destia-saken⁽¹²¹⁾.

Norske myndigheter har gjentatte ganger uttalt at det ikke fantes noen private markedsdeltakere i markedet for drift og vedlikehold, selv om det framgår av St.prp. nr. 1 (2001–2002) at 30 % av drifts- og vedlikeholdsarbeidene settes ut til konkurranse mellom markedsdeltakerne. Dessuten fastslår den tidligere nevnte rapporten fra *Statskonsult* at mens det meste av drifts- og vedlikeholdsarbeidet ble utført av Statens vegvesen i 2000, var 28 % satt ut på markedet. Når det gjelder hvorvidt Statens vegvesen har tilegnet seg relevant kompetanse til å konkurransesette arbeider, påpeker Schjødt at Statens vegvesen hadde brukt denne kompetansen i forbindelse med drifts- og vedlikeholdsavtalen (”funksjonskontrakten”) med produksjonsavdelingen, og at kompetansen dermed burde være tilegnet innen 2003. Myndighetene har ikke forklart hvorfor kompetansen som kreves for å sette ut arbeider til markedsdeltakere, skiller seg fra kompetansen som ble anvendt i forbindelse med avtalene med produksjonsavdelingen.

Til slutt uttaler Schjødt at når det gjelder dokumentavgiften, medfører fritaket en økonomisk fordel for Mesta AS, og at kontinuitetsprinsippet ikke er gyldig ettersom det ikke skjer en faktisk overføring av eierskap. Kjensgjerningene i Mesta-saken ligner kjensgjerningene i Entra-saken, og på samme måte som i Entra-saken utgjør derfor fordelene som ble gitt til Mesta AS, statsstøtte. Ettersom verdien av fast eiendom er blitt justert nedover i åpningsbalansen, kan støttebeløpet ikke beregnes på det grunnlaget, men må vurderes på grunnlag av markedsverdien på den overførte faste eiendommen.

3.4 *Wiersholm – Skanska*

Advokatfirmaet Wiersholm oversendte merknader på vegne av Skanska.

Wiersholm uttaler at et avkastningsnivå fastsatt på grunnlag av eiendeler med en verddivurdering under markedsprisen, ikke består markedsinvestortesten. Wiersholm påpeker at det, som nevnt av Overvåkningsorganet, foreligger betydelig usikkerhet med hensyn til verdien av anleggsmidler, og kan ikke forstå at norske myndigheter har opptrådt i samsvar med denne testen. Norske myndigheter har ikke forklart hvorfor ikke alle maskingrupper ble gjenstand for en ekstern vurdering av de reelle verdiene (som omfattet bare 18 av 55), heller ikke grunnen til at ulike vurderingsmetoder er anvendt på de ulike gruppene. Wiersholm uttaler at en uavhengig vurdering er nødvendig. I lys av omfanget av tallene som er oversendt i denne saken, kan doktrinen som sier at overføring av eiendeler til bokført verdi ikke utgjør støtte (dvs. ”doktrinen om bokført verdi”), som Kommisjonen vedtok i sitt vedtak om Destia, ikke kan anvendes direkte⁽¹²²⁾. Det vises til

⁽¹¹⁹⁾ Via Nova-rapporten konkluderer med at kostnadsnivået for overføringskontrakter som ble satt ut på anbud, var ca. 32 % lavere enn kostnadsnivået for tilsvarende overføringskontrakter.

⁽¹²⁰⁾ Jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002), der det fastslås at erfaringer i Statens vegvesen viser at konkurranse vil føre til gevinster på 1–15 % innenfor drift og vedlikehold og 5–10 % innenfor utbygging.

⁽¹²¹⁾ EUT L 270 av 10.10.2008, s. 1 nr. 125.

⁽¹²²⁾ EUT L 270 av 10.10.2008, s. 1.

Overvåkningsorganets vedtak i Arcus-saken⁽¹²³⁾, der produksjonsanlegg og andre eiendeler ble overført fra et statlig monopol til Arcus-gruppen. I Arcus-saken fastslo Overvåkningsorganet at de overførte verdiene ble undervurdert i forhold til markedsverdi med et beløp på 264 millioner NOK, og at Staten ble underkompensert med samme beløp. Transaksjonen innebar at Arcus-gruppen mottok statsstøtte i samme størrelse. Vedtaket viser at en granskning av verddivurderingen av eiendeler i Mesta-saken er relevant.

Når det gjelder overgangskontraktene, viser Wiersholm til Overvåkningsorganets uttalelse i åpningsvedtaket, der det framgår at en kontraktpris under markedspris medfører en økonomisk fordel for tjenesteleverandøren. Ifølge Wiersholm er norske myndigheter av den oppfatning at det ikke er så viktig om kontraktene ble overført til Mesta AS til markedspris. Hovedpoenget er at bruttoinntektene av kontraktene er tatt med i kontantstrømanalysen og er tatt med i åpningsbalansen til Mesta AS som bidrag i naturalier. Norske myndigheter har imidlertid også uttalt at overgangskontraktene utgjorde bare en liten del av denne verdien. Wiersholm uttaler at myndighetene ikke kan overse at det er nødvendig å fastsette en markedspris ved henvisning til bruttoinntekter i den diskonterte kontantstrømmen. Kommisjonen gav i åpningsvedtaket om Destia klart uttrykk for at påslaget utgjør statsstøtte: ”Dette gir en økonomisk fordel til Tielikelaitos [Destia], som finansieres gjennom statsmidler: Tielikelaitos [Destia] mottar fra Staten mer penger enn en vanlig markedsdeltaker ville motta for en tilsvarende tjeneste.”⁽¹²⁴⁾

Skanska er uenig i norske myndigheters argument om at det ikke forelå noen markedspris på det tidspunkt Mesta AS ble opprettet. Det forelå allerede en markedspris gjennom pilotkontraktene, og Veidekke ASAs analyse, som nevnes i åpningsvedtaket, viser tydelig en differanse mellom prisene kontraktene ble overført til og prisene som fulgte av senere konkurranseutsetting av de samme kontraktene. Forventninger om senere prisreduksjoner betyr ikke at det ikke var noen økonomisk fordel involvert i prisene som kontraktene ble overført til Mesta AS til. Myndighetene forsøker å rettferdiggjøre sin prispolitikk ved å hevde at markedet ikke var helt åpent for konkurranse i 2003–2006. Mesta AS hadde imidlertid fordel av de overprisede kontraktene som fortsatt var gjeldende da markedet ble åpnet. Det gjennomsnittlige prisenivået til Mesta AS har steget i overgangsperioden, mens Skanskas gjennomsnittlige prisenivå har vært stabilt. Dette er basert på en analyse av anbud som omfatter både utbyggingskontrakter og funksjonskontrakter i tidsrommet mellom 1. august 2002 og 1. februar 2008. Det framgår av denne analysen at gjennomsnittsprisene til Mesta AS har utviklet seg fra å ligge 20 % under Skanskas gjennomsnittspriser, til å ligge høyere enn Skanskas prisenivå. Dette viser at kontraktene som ble overført til Mesta AS, innebar en økonomisk fordel som utgjør statsstøtte.

4. Merknader fra norske myndigheter

4.1 Omstrukturings- og omorganiseringstiltak

Norske myndigheter har hevdet at ingen statsstøtte er involvert i den statlige finansieringen av omstruktureringstiltak.

I denne forbindelse har norske myndigheter hevdet at Mesta AS ble opprettet 1. januar 2003 med en rekke ulemper som skyldtes at produksjonsavdelingen utgjorde en del av statsforvaltningen og at de ansatte hadde status som offentlige tjenestemenn. Ulempene omfattet overføringen til Mesta AS av et for stort antall ansatte (1700) som tjenestepensjonsordningen (eller alternative rettigheter) ble opprettholdt for i en overgangsperiode. Mesta AS betalte tilleggskostnadene for å opprettholde disse rettighetene i overgangsperioden⁽¹²⁵⁾. Intensjonen med å gi Mesta AS midler til omstruktureringstiltakene var å gi Mesta AS kompensasjon fordi det ble opprettet med kostnader som ikke egner seg for kommersiell drift, slik som tilleggskostnaden for pensjon til offentlige tjenestemenn, og som ingen konkurrenter har. Norske myndigheter anser at slike kostnader (som det gis kompensasjon for) utgår fra forpliktelser som påløper som en følge av at produksjonsavdelingen hadde vært en del av statsforvaltningen, og derfor utgjør en statlig forpliktelse. Kompensasjon for slike kostnader utgjør derfor ikke en økonomisk fordel for Mesta AS.

⁽¹²³⁾ 339/98/COL av 3.12.1998.

⁽¹²⁴⁾ EUT L 270 av 10.10.2008, s. 1 nr. 234.

⁽¹²⁵⁾ Opprettholdelsen av offentlige tjenestemenns rettigheter i en overgangsperiode var avtalt mellom Staten og fagforeningene som representerte de ansatte i produksjonsavdelingen.

I tillegg har norske myndigheter uttalt at samme resultat kunne vært oppnådd dersom de relevante omstruktureringstiltakene ble truffet før produksjonsavdelingen ble omdannet til Mesta AS. Dette ville imidlertid vært tidkrevende og mindre kostnadseffektivt, og ville dermed forsinket liberaliseringsprosessen. I denne forbindelse nevner norske myndigheter at dersom omstruktureringstiltakene hadde blitt truffet før omdanningen, ville ingen støtte vært involvert, og nettoresultatet for Mesta AS er det samme uavhengig av om tiltakene ble truffet før eller etter. Norske myndigheter er av den oppfatning at det faktum at den alternative tilnærmingen ikke ville reise spørsmål om statsstøtte, viser at kompensasjon for omstrukturingskostnader ikke medfører en økonomisk fordel for Mesta AS.

Som støtte for sine argumenter viser norske myndigheter til *Combus*-saken, der Førsteinstansdomstolen fastslo at kompensasjon for tiltak med sikte på å utligne en strukturell ulempe, ikke utgjør statsstøtte⁽¹²⁶⁾. I nevnte sak betalte den danske regjeringen 100 millioner DKK til offentlige tjenestemenn mot at de gav avkall på sin status som offentlige tjenestemenn (og tilknyttede rettigheter) i forbindelse med at de ble overført til *Combus*. Norske myndigheter påpeker også at Førsteinstansdomstolen uttalte at den danske regjeringen kunne oppnådd samme resultat ved ikke å overføre tjenestemennene til *Combus*: "... den danske regjeringen kunne oppnådd samme resultat ved å omfordele sine tjenestemenn i Staten, uten å betale noen særskilt bonus, noe som ville gitt *Combus* mulighet til umiddelbart å ansette personale på et kontraktsgrunnlag som hører inn under privatretten."⁽¹²⁷⁾

Norske myndigheter har hevdet at på grunnlag av *Combus*-dommen er det avgjørende spørsmålet hvorvidt kompensasjon letter de byrdene som vanligvis påløper i et foretaks budsjett. Slik kompensasjon skal anses som en økonomisk fordel som det mottakende foretaket ikke ville fått under normale markedsvilkår. Ifølge myndighetene gir denne uttalelsen hjemmel for en tilnærming som tilsier at det bør trekkes et skille mellom "kostnader som har påløpt gjennom driften av selskapet og kostnader som er blitt pålagt selskapet, men som ikke har påløpt i den normale gjennomføringen av selskapets budsjett". Myndighetene er av den oppfatning at kompensasjon for sistnevnte kostnader ikke utgjør en økonomisk fordel, men bare gir kompensasjon for en strukturell ulempe som konkurrentene ikke har.

Atskilt fra dette har norske myndigheter hevdet at dersom den finansielle forpliktelsen er "tatt med" i bidraget i naturalier, reduseres den samlede nettoverdien av virksomheten, og overdrageren kan derfor gi kompensasjon for slike finansielle forpliktelser for å holde dem nøytrale. Bidraget i naturalier til Mesta AS omfattet en rekke poster som medførte ulemper som ikke var egnet for kommersiell drift. I stedet for å redusere verdien av bidraget i naturalier, har myndighetene beholdt den opprinnelige verdien og i stedet gitt kompensasjon for ulempene ved omstruktureringstiltakene.

Som støtte for argumentet om at verdien av bidraget i naturalier ikke ble påvirket av de finansielle forpliktelsene (og at myndighetene derfor burde gi kompensasjon for den negative virkningen av slike forpliktelser), har norske myndigheter vist til beregningen av netto nåverdi og egenkapitalen til Mesta AS. I denne forbindelsen vises det til Deloitte & Touche som i sin rapport av 12. desember 2002⁽¹²⁸⁾ uttaler at "omstrukturingskostnadene er anslått på grunnlag av eksisterende planer om reduksjon av arbeidsstokken og eksisterende lønnsavtaler. Selskapet vil overta de eksisterende ansettelsesavtalene og må dekke disse kostnadene, men kostnadene utgår fra forpliktelser som hører til Staten, og vil derfor bli dekket gjennom bevilgninger i 2003, 2004 og 2005", og "Omstruktureringen av selskapet medfører kostnader som må anses som et etterslep fra tiden som offentlig foretak, og er som sådan allerede påløpt på opprettelsestidspunktet. Selskapet vil overta de eksisterende ansettelsesavtalene og må dekke disse kostnadene, men kostnadene utgår fra forpliktelser som hører til Staten, og vil derfor bli dekket gjennom bevilgninger i 2003, 2004 og 2005." Deloitte & Touche hevder dessuten at dette også er grunnen til at Mesta AS ble gitt midler for å dekke omstrukturingskostnadene (som ikke utgjør en del av åpningsbalansen) på løpende grunnlag over tre år.

⁽¹²⁶⁾ Sak T-157/01 *Danske Busvognmænd v. Kommissjonen*, [2004] saml. II-917.

⁽¹²⁷⁾ Norske myndigheter har også vist til Overvåkningsorganets vedtak om *Arcus*, der Overvåkningsorganet godtok at betalingen av kostnader knyttet til kontraktsforpliktelser inngått av den tidligere (offentlige) eieren overfor de ansatte (samt visse oppstartskostnader som var nødvendige for å tilpasse et selskap, *Arcus*, til markedsfordholdene), ikke utgjorde statsstøtte; jf. 339/98/ COL av 3. desember 1998.

⁽¹²⁸⁾ Kalt "Vurdering av forslag til verdsettelse og åpningsbalanse".

Norske myndigheter hevder at eieren må kunne utligne de samme ulempene som en privat kjøper ville ha krevd dersom produksjonsavdelingen hadde blitt solgt uten å være omfattet av statsstøtteregele: Dersom produksjonsavdelingen hadde blitt solgt, ville en kjøper ha oppdaget at strukturen var uegnet for kommersiell drift, og krevd i) en reduksjon som tilsvarte ulempen i kjøpesummen; eller ii) at selgeren (dvs. myndighetene) skulle dekke kostnadene som var nødvendige for å gjøre virksomheten egnet for kommersiell drift.

- a) Tidligpensjon, opprettholdelse av tjenstepensjonsordningen og opprettholdelse av særaldersgrensen

Norske myndigheter minner om at *tidligpensjon* ble tilbudt for å redusere antall ansatte som var offentlige tjenstemenn. Ifølge norske myndigheter er det ikke riktig å hevde at en slik ordning innebærer at Mesta AS fikk fordel av arbeidet som ble utført av slike ansatte, uten å betale de fulle kostnadene knyttet til deres ansettelsesvilkår. Det ville vært mer kostbart for Staten å beholde de ansatte enn å overføre dem til Mesta AS og refundere Mestas utgifter til tidligpensjonsordninger⁽¹²⁹⁾. Kompensasjon for tidligpensjon omfattes derfor ikke av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1.

Norske myndigheter hevder at kompensasjonen for *oppretholdelse av offentlig tjenstemannspensjon* er en direkte følge av de ansattes tidligere status som offentlige tjenstemenn, og derfor bør anses som en forpliktelse for norske myndigheter. Den samme konklusjonen gjelder *oppretholdelse av ordningen med særaldersgrense* (som noen ansatte hadde fordel av da de var ansatt i produksjonsavdelingen). I begge tilfeller har kompensasjonen bare dekket differansen mellom på den ene side tilleggskostnadene for offentlig tjenstemannspensjon eller ordningen med særaldersgrense, og på den annen side en vanlig pensjonsordning. Ingen av konkurrentene til Mesta AS er blitt pålagt slike forpliktelser overfor de ansatte, og kompensasjon for slike tiltak utgjør derfor ikke statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1.

- b) Flytting av kontorer, flytting av støttepunkter, arkivoverføring, flytting

Kostnadene for å flytte kontorer var ikke en følge av virksomhet som ble utført i Mesta AS, men påløp som en følge av den geografiske plasseringen av produksjonsavdelingen. Kostnadene for flytting av støttepunkter stammer også fra virksomhet som ble utført før opprettelsen av Mesta AS, og kan derfor ikke anses som kostnader som vanligvis påløper i et foretaks budsjett, men snarere som kostnader som utgår fra Statens forpliktelser. Det samme gjelder kostnadene for arkivoverføring. I motsetning til det Overvåkningsorganet hevder i åpningsvedtaket, gjelder dette også flyttekostnadene som påløp fordi personale fra produksjonsavdelingen måtte flytte til et annet sted for å begynne å arbeide i de nye lokalene til Mesta AS. I denne forbindelse har norske myndigheter også påpekt at det var nødvendig å tilby nøkkelpersonale incitament for å redusere risikoen for at de ville si opp. Endelig var pendlerkostnadene i løpet av to år (dvs. fram til 1. januar 2005) for nøkkelpersonalet også en følge av virksomheten i produksjonsavdelingen for å hindre at slikt personale forlot Mesta AS.

- c) Konklusjon og argumenter om forenlighet

På grunnlag av ovennevnte argumentasjon konkluderer norske myndigheter med at ingen av tiltakene som er tildelt omstrukturingsmidler, medfører noen økonomisk fordel for Mesta AS. Ettersom Staten har tildelt Mesta AS bare 993,6 millioner NOK til å dekke omstrukturingskostnader (selv om den anslåtte samlede omstrukturingskostnaden er 1097,8 millioner NOK), er det snarere slik at Mesta AS er blitt underkompensert med ca. 104,2 millioner NOK⁽¹³⁰⁾.

Norske myndigheter har uttalt at selv om Overvåkningsorganet skulle konkludere med at statsstøtte er involvert i omstruktureringstiltaket, så er støtten likevel forenlig med henvisning til artikkel 61 nr. 3 bokstav c) ettersom i) tiltakene har til formål å nå et mål av felles europeisk

⁽¹²⁹⁾ Det vises til *Combus-dommen* og Overvåkningsorganets vedtak om Arcus, 339/98/COL av 3. desember 1998. Norske myndigheter påpeker at Overvåkningsorganet i Arcus-saken fastslo at vederlaget for kostnader knyttet til reduksjon av arbeidsstyrken og tidligpensjon, ikke utgjorde støtte ettersom kostnaden gjelder utgifter knyttet til kostnader i forbindelse med A/S Vinmonopolets kontraktsforpliktelser overfor sine tidligere ansatte.

⁽¹³⁰⁾ Jf. St.prp. nr. 1 (2008–2009).

betydning; ii) omstruktureringen av Mesta AS er nødvendig for å nå dette målet; og iii) støtten endrer ikke vilkårene for samhandelen i et omfang som strider mot felles interesser.

Når det gjelder å nå et mål av felles europeisk betydning, hevder norske myndigheter at åpningen av markeder for konkurranse er et fellesskapsmål av felles europeisk betydning⁽¹³¹⁾. I denne saken var opprettelsen av et statseid foretak for å konkurrere på like konkurransevilkår med nye markedsdeltakere et nødvendig skritt i forbindelse med åpningen av markedet. Norske myndigheter minner om at de nasjonale myndighetene har frihet til å bestemme hvordan åpningen av markedet skulle skje. Myndighetene nevner også at åpningen av markedene for drift og vedlikehold av veger for konkurranse, er bedre for konkurransen enn noen av alternativene: fortsatt utførelse av tjenestene i Staten, eller bare delvis åpning av markedet for konkurranse.

Når virkningen på konkurransen vurderes, må det tas hensyn til den samlede økonomiske virkningen av omstruktureringen av virksomheten knyttet til vedlikehold og drift av veger: Mesta AS ble opprettet med en strukturell ulempe sammenlignet med konkurrentene. Fra et økonomisk synspunkt var derfor Mesta AS ikke i en situasjon som kunne sammenlignes med konkurrentenes, ettersom Mesta AS bar byrden som stammet fra den tidligere produksjonsavdelingen i Staten. Når virkningene på konkurransen analyseres, må det derfor tas hensyn til nøytralitetsprinsippet som er fastsatt i EØS-avtalens artikkel 125. Norske myndigheter er av den oppfatning at dette innebærer at det må være akseptabelt å gi Mesta AS kompensasjon for strukturelle ulemper med sikte på å opprette et kommersielt selskap. Myndighetene nevner også at støtten for omstruktureringstiltaket var begrenset til det som var nødvendig for å åpne opp markedet for konkurranse. Prosessen har ikke endret vilkårene for samhandelen i et omfang som strider mot felles interesser.

4.2 *Overgangskontrakter*

Norske myndigheter påpeker at prisene som både utbyggingskontraktene og funksjonskontraktene ble overført til Mesta AS til, er de samme som de som ble anvendt for å fastsette inntektsopptjeningen i forbindelse med diskontert kontantstrøm-analysen. Dermed utgjorde kontraktene, som eiendeler, en del av vurderingen av virksomhetens samlede verdi, som i sin tur utgjorde en del av bidraget i naturalier. Det er derfor ingen statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 i kontraktene som bidrag i naturalier. Det er derfor ikke nødvendig å vurdere om kontraktene ble overført til Mesta AS til markedspris.

Norske myndigheter påpeker at utbyggingskontraktene, etter at de interne retningslinjene var blitt fulgt, ble overført til priser som tilsvarer det prisnivået som fulgte av offentlige anbud.

Når det gjelder funksjonskontrakter, forelå det 1. januar 2003 ingen markedspris eller noen pålitelig kilde som kunne indikere en markedspris, ettersom alle drifts- og vedlikeholdstjenester ble utført av produksjonsavdelingen⁽¹³²⁾. Norske myndigheter er av den oppfatning at markedet for drifts- og vedlikeholdsarbeider ikke var åpnet for konkurranse 1. januar 2003, men ble åpnet (og bare delvis) 1. september 2003⁽¹³³⁾. Fram til 1. januar 2003 hadde Statens vegvesen hatt ansvar for 100 % av drifts- og vedlikeholdsarbeidet i forbindelse med det offentlige vegnettet. Ettersom det derfor ikke var noe marked for de relevante tjenestene 1. januar 2003, fantes det ikke noe annet alternativ enn å overføre overgangskontraktene ut fra prisene i kostnadsgrunnlaget som var fastsatt i produksjonsavdelingen tidligere. Ingen av merknadene fra tredjemenn svekker dette synspunktet.

I denne forbindelse har norske myndigheter også hevdet at grunnen til at det ikke fantes noe (utviklet) marked, var at private markedsdeltakere ikke var forberedt på å yte de relevante tjenestene for å opprettholde vegsikkerheten 1. januar 2003⁽¹³⁴⁾. Det ble derfor ansett å være i

⁽¹³¹⁾ Det vises til Destia-saken om omstrukturering av et finsk vegvesenkontor, EUT L 270 av 10.10.2008, s. 1.

⁽¹³²⁾ Schjødts argument om at 30 % av disse kontraktene allerede ble utført av private markedsdeltakere, er unøyaktig. Det stemmer at produksjonsavdelingen (gjennom Vegvesenet) hadde engasjert underleverandører (på ad-hoc-grunnlag) til å utføre begrensede oppgaver, for eksempel snømaking, men underleverandørene hadde ikke noe selvstendig ansvar for spesifikke deler av det offentlige vegnettet.

⁽¹³³⁾ Markedet ble åpnet for fullt 1. september 2006. Den gradvise åpningen skyldtes målet om å opprettholde vegsikkerheten og skape et bærekraftig marked.

⁽¹³⁴⁾ Funksjonskontrakten kunne heller ikke settes ut på anbud midt i vintersesongen, 1. januar 2003.

alles interesse å åpne markedet for drift og vedlikehold gradvis: En gradvis åpning ville sikre en rasjonell fordeling av kontraktene fordi markedsdeltakerne ville slippe å utarbeide anbudstilbud for hele kontraktporteføljen på en og samme dag. En gradvis åpning ville også være i tråd med markedsdeltakernes behov for gradvis å øke sin kompetanse som tjenesteleverandører i overgangsperioden, og dermed bidra til at markedet utvikles⁽¹³⁵⁾. En gradvis åpning ville dessuten være lettere å administrere og gi Statens vegvesen mulighet til å utvikle sin kompetanse som kjøper av de relevante tjenestene⁽¹³⁶⁾. Ifølge norske myndigheter bekrefter lovforarbeider denne tilnærmingen ved å understreke at slike faktorer var årsaken til at markedet ennå ikke var modent for konkurranse 1. januar 2003⁽¹³⁷⁾.

Dersom Overvåkningsorganet skulle mene at markedsdeltakerne var i stand til å yte de relevante tjenestene, hevder norske myndigheter at det ikke fantes noen pålitelige kilder som viste til priser som var lavere enn prisene fastsatt i overgangskontraktene. De fem pilotkontraktene kunne ikke vært brukt som referansepriser ettersom de utgjorde en del av en prosess for å ”profesjonalisere” Statens vegvesen. Denne prosessen omfattet utarbeiding av en modellkontrakt om drift og vedlikehold som skulle prøves ut ved hjelp av interne funksjonskontrakter⁽¹³⁸⁾ og de fem pilotkontraktene⁽¹³⁹⁾, og som dermed gav Statens vegvesen mulighet til å få erfaring som ”offentlig oppdragsgiver”. Formålet med pilotkontraktene var derfor ikke å teste markedet for å finne en markedspris.

Anbudstilbudene som ble framlagt for pilotkontraktene, varierte dessuten betraktelig (for eksempel var det høyeste tilbudet for Våler/Åsnes-kontrakten 63 millioner NOK, mens det laveste var 30,4 millioner NOK). Denne variasjonen viser at markedet ikke var utviklet, og prisene kunne derfor ikke gi en pålitelig indikasjon på prisnivået⁽¹⁴⁰⁾. Ettersom pilotkontraktene representerer mindre enn 2 % av det samlede vegnettet (1000 av til sammen 54 000 kilometer), dekker de dessuten et lite geografisk område. Videre omfattet forpliktelsene i pilotkontraktene tilleggsarbeid⁽¹⁴¹⁾. Et illustrerende eksempel er Bærum-kontrakten som ble vunnet av Selmer ASA til en opprinnelig kontraktspris på 74 940 323 NOK. Imidlertid førte tilleggsarbeider til at 18 726 793 NOK måtte legges til, slik at kontraktpriisen steg med 25 %. Mengden av tilleggsarbeider i pilotfasen viser at Statens vegvesen feilberegnet arbeidsmengden som inngikk i funksjonskontrakter. Slike tilleggsarbeider inngikk imidlertid i overgangskontraktene som ble overført til Mesta AS. I denne forbindelse retter myndighetene oppmerksomheten mot det faktum at rapport 118 advarer mot å sammenligne erfaringer som er gjort i forbindelse med Bærum-kontrakten, med andre kontrakter⁽¹⁴²⁾. Norske myndigheter er av den oppfatning at prisene på pilotkontraktene derfor ikke kunne anvendes som en pålitelig indikator på markedsprisen.

I tillegg har norske myndigheter innvendinger mot forslaget i åpningsvedtaket (som gjentas av Veidekke ASA) om at prisnivået for den første gruppen av funksjonskontrakter som ble satt ut på offentlig anbud i 2003, kunne være representativt for å fastsette et prisnivå for resten av overgangskontraktene for drift og vedlikehold. Norske myndigheter hevder at dette prisnivået ikke er pålitelig ettersom markedet for drifts- og vedlikeholdstjenester ennå ikke er utviklet, i den forstand at det er umulig å forutse resultatene av et offentlig anbud. Den betydelige differansen mellom de høyeste og de laveste tilbudene på kontraktene viser dette. Den laveste differansen var på 2 %, mens den høyeste differansen var på 113 %. Dette er ikke et tilstrekkelig grunnlag for å identifisere en markedspris. Norske myndigheter er i tvil om en markedspris kan fastsettes ved å

⁽¹³⁵⁾ Norske myndigheter har tilføyd at private markedsdeltakere ikke ga uttrykk for motstand mot en gradvis åpning av markedet. Tvert imot syntes markedsdeltakere som Veidekke KOLO å være positivt innstilt til dette, jf. en presentasjon gitt av selskapet 7. november 2007. (Eng. tekst: ”On the contrary, operators such as Veidekke KOLO seemed to be in favour of this based, cf. a presentation of given by the company of 7 November 2007”.)

⁽¹³⁶⁾ St.prp. nr. 60 (2001–2002).

⁽¹³⁷⁾ St.prp. nr. 60 (2001–2002), der det fastslås i) at 1–5 år er den mest praktiske kontraktsperioden for drifts- og vedlikeholdsarbeider; ii) vegdriften er viktig for vegsikkerheten, og det må derfor utvikles kontrollsystemer før markedet åpnes for konkurranse; og iii) gjennom en gradvis åpning av markedet vil markedsdeltakerne få tid til å tilegne seg kompetanse og investere i maskiner og personale som gir dem mulighet til å drive og vedlikeholde offentlige vegger på en tilfredsstillende måte.

⁽¹³⁸⁾ Dette var fylkesvis kontrakter som skulle være fullført innen utgangen av 1998.

⁽¹³⁹⁾ I 1998–2001.

⁽¹⁴⁰⁾ For i) Bærum-kontrakten var det høyeste 212 millioner NOK, mens det laveste var 73 millioner NOK; for ii) Nedre Romerike-kontrakten var det høyeste 72 millioner NOK, mens det laveste var 56 millioner NOK, for iii) Ibestad/Dyroy-kontrakten var det høyeste 63 millioner NOK, mens det laveste var 30 millioner NOK; og for iv) Lågandalen-kontrakten var det høyeste 59 millioner NOK, mens det laveste var 46 millioner NOK.

⁽¹⁴¹⁾ Forpliktelsene varierte også. For eksempel omfattet noen kontrakter tunnel- og vegdekkarbeid, mens andre kontrakter omfattet bare deler av slikt arbeid.

⁽¹⁴²⁾ Rapport nr. 118 ”Drifts- og vedlikeholdskontrakt med funksjonsansvar Bærum 1998–2003”, utgitt av Statens vegvesen Region øst.

vide til det laveste tilbudet i et marked som ikke er utviklet. Norske myndigheter anser at prisnivået for overgangskontraktene ikke oversteg "det som bør anses som en bærekraftig markedspris på det tidspunkt overgangskontraktene ble overført ...". Under alle omstendigheter må vurderingen baseres på fakta som var tilgjengelige på det tidspunkt selskapet ble opprettet.

Dersom Overvåkningsorganet konkluderer med at statsstøtte uansett er involvert i prisene på kontraktene som ble overført til Mesta AS, hevder norske myndigheter at slik støtte er forenlig med EØS-avtalens funksjon i henhold til artikkel 61 nr. 3 bokstav c) eller artikkel 59 nr. 2.

Når det gjelder artikkel 61 nr. 3 bokstav c), har norske myndigheter hevdet at Mesta AS ble opprettet for å åpne opp et monopolmarked for full konkurranse og skape et bærekraftig marked i løpet av en overgangsperiode på fire år⁽¹⁴³⁾. En gradvis åpning var nødvendig for å sikre at nasjonale veger drives og vedlikeholdes på en sikker måte. Som allerede nevnt bekrefter lovforarbeider at kompetansen til Statens vegvesen (som hadde begrenset erfaring som kjøper av tjenester og kontrollør av relevante kontraktsforpliktelser), måtte forbedres⁽¹⁴⁴⁾. Markedsdeltakerne trengte også tid til å tilpasse seg for å kunne utføre de relevante oppgavene. En gradvis økning av antall offentlige anbud ble ansett å gi selskapene mulighet til å tilegne seg kompetanse og gjøre investeringer for å håndtere vegdrift og -vedlikehold på en tilfredsstillende måte. Som nevnt ovenfor sikret den gradvise åpningen av markedet en rasjonell fordeling av kontraktene, i motsetning til hva tilfellet hadde vært dersom alle kontraktene ble konkurranseutsatt samtidig⁽¹⁴⁵⁾. Vedlikehold av vegsikkerheten skulle oppnås gjennom konkurranseutsetting av de enkleste kontraktene først og de mest utfordrende kontraktene (som omfatter veier i områder med hardt klima og vekslende værforhold) sist. Til slutt hevder norske myndigheter at det var legitimt å tildele Mesta AS midler for kostnadene for overgangskontraktene. Det ville vært urimelig å pålegge Mesta forpliktelsen til å yte tjenester under overgangskontraktene uten å dekke kostnadene, ettersom Mesta AS har høyere kostnader enn konkurrentene⁽¹⁴⁶⁾.

All støtten som ble gitt gjennom overgangskontraktene, var forholdsmessig ettersom løpetiden var begrenset til høyst fire år og prisen var en fast pris som gir et incitament til å forbedre effektiviteten. I lys av at inntjeningsvevnen var mye bedre enn forventet i løpet av de første tre årene med drift, gjorde norske myndigheter det dessuten i 2007 klart at det ikke ville bli tildelt ytterligere midler til Mesta AS for omstruktureringstiltaket. Dette viser at resultatene til Mesta AS ble overvåket med sikte på å kontrollere at overkompensasjon ikke forekom.

På denne bakgrunn uttaler myndighetene at overgangskontraktene for drift og vedlikehold var nødvendige "for å oppnå en fornuftig markedsåpning og rettferdig konkurranse". Det vises til Kommisjonens vedtak i Destia-saken, der Kommisjonen fastslo at åpningen av det finske vegtjenestemarkedet for konkurranse var en positiv utvikling og et viktig mål for Fellesskapets politikk⁽¹⁴⁷⁾. Tatt i betraktning at formålet for omorganiseringen av Mesta AS er det samme, uttaler norske myndigheter at vurderingene fra Destia-saken er gyldige også i denne saken. Overgangskontraktene har ikke hatt som virkning å styrke posisjonen til Mesta AS på en urimelig måte. Den valgte tilnærmingen var nødvendig og ikke uforholdsmessig med sikte på å oppnå åpningen av markedet.

Når det gjelder artikkel 59 nr. 2, uttaler norske myndigheter at overgangskontraktene for drift og vedlikehold påla Mesta AS en forpliktelse til å yte en offentlig tjeneste som spesifiseres i kontraktene (ved angivelse av de leverte tjenestenes art, geografisk dekning, hyppighet og varighet). I tråd med retningslinjene for statsstøtte til kompensasjon for offentlige tjenester, statlig eierskap av foretak og støtte til offentlige foretak ("retningslinjene for statsstøtte til kompensasjon for offentlige tjenester") overstiger kompensasjonen ikke det som var nødvendig for å dekke kostnadene, idet det tas hensyn til en rimelig fortjeneste⁽¹⁴⁸⁾. Paragraf 8 i retningslinjene for statsstøtte til kompensasjon for offentlige tjenester fastsetter at nasjonale myndigheter har stor

⁽¹⁴³⁾ Selv om fem år ville vært akseptabelt, besluttet norske myndigheter at for å oppnå en rask åpning av markedet, skulle overgangsperioden være høyst fire år. Jf. St.prp. nr. 60 (2001–2002).

⁽¹⁴⁴⁾ St.prp. nr. 60 (2001–2002).

⁽¹⁴⁵⁾ Det forelå ingen indikasjoner på at markedsdeltakerne var imot en gradvis åpning av markedet.

⁽¹⁴⁶⁾ Det vises til Kommisjonens tilnærming i Destia-saken om omstrukturering av et finsk vegvesenkontor, EUT L 270 av 10.10.2008, s. 1.

⁽¹⁴⁷⁾ Destia-saken om omstrukturering av et finsk vegvesenkontor, EUT L 270 av 10.10.2008, s. 1, nr. 307–309.

⁽¹⁴⁸⁾ Selv om paragraf 25 fastsetter at når det gjelder støtte som ikke er meldt, vil Overvåkningsorganet anvende bestemmelsene som var i kraft på det tidspunkt støtten ble gitt (noe som betyr at retningslinjene ikke får direkte anvendelse, men de kan anvendes parallelt).

mulighet til å anvende skjønn med hensyn til arten av tjenester som klassifiseres som en tjeneste av allmenn økonomisk interesse.

På denne bakgrunn uttaler norske myndigheter at overgangskontraktene for drift og vedlikehold omfattet oppgaver som på det tidspunktet ikke kunne ivaretas av markedet på en måte som kunne sikre tilstrekkelig vegsikkerhet, og de ble derfor pålagt Mesta AS. Lovforarbeider fastsetter at vegsikkerheten måtte sikres både under og etter åpningen av markedet. Mesta AS var best egnet til å sikre at nasjonale myndigheters ansvar for å opprettholde vegsikkerheten ble ivaretatt. Mesta AS kunne ikke avvise myndighetenes pålegging av denne forpliktelsen, men hadde en rettslig forpliktelse til å yte tjenestene som var definert i overgangskontraktene.

4.3 Fritak fra dokumentavgift

Norske myndigheter hevder at ettersom vurderingen av bidraget i naturalier (i åpningsbalansen) var basert på et premiss om at Mesta AS ikke skulle betale dette, utgjør fritaket fra dokumentavgift og registreringsgebyr ikke en økonomisk fordel for Mesta AS. Fritaket hadde derfor ingen virkning på soliditeten eller kapitalstrukturen, og heller ikke på de samlede verdiene i Mesta AS. Dersom fritak ikke kunne vært gitt, ville betaling for forpliktelsen blitt kompensert gjennom et tilsvarende bidrag i kontanter som utgjorde en del av egenkapitalen til Mesta AS. Dette ville ført til samme resultat som dersom et fritak hadde blitt gitt. Myndighetene har videre hevdet at det synes som om vedtak 318/05/COL var basert på fraværet av en forbindelse mellom fritaket og størrelsen på egenkapital i Entra (jf. side 26 i vedtaket)⁽¹⁴⁹⁾. Norske myndigheter hevder at dette ikke er tilfelle i denne saken, ettersom det ikke var noen tvil om at i fravær av et fritak, ville forpliktelsen blitt utlignet gjennom et bidrag i kontanter for et tilsvarende beløp. Det følger av forarbeidene at størrelsen på egenkapitalen ble fastsatt med hensyn til den kortvarige likviditetssituasjonen til Mesta AS. I tillegg til dette hevder norske myndigheter at fritaket fra dokumentavgift ikke er selektivt, ved henvisning til kontinuitetsprinsippet som har som mål å lette gjennomføringen av tiltak som er ønskelige fra et sosioøkonomisk synspunkt.

II. VURDERING

1. Statsstøtte

1.1 Statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1

EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 lyder som følger: ”Med de unntak som er fastsatt i denne avtale, skal støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer; være uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.”

For å bli kalt statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1 må et tiltak oppfylle følgende fire kumulative kriterier: Tiltaket må i) gi mottakerne en økonomisk fordel som de ikke ville fått i forbindelse med den normale virksomheten; ii) fordelene må gis av Staten eller gjennom statsmidler, og må iii) være selektiv ved å begunstige visse foretak eller produksjonen av enkelte varer; og iv) vri konkurransen og påvirke samhandelen mellom avtalepartene. Nedenfor drøftes det om disse fire kumulative kriteriene er oppfylt i denne saken.

1.2 Økonomisk fordel

1.2.1 Omstrukturerings- og omorganiseringstiltak

Mesta AS har mottatt midler fra Staten for kostnadene knyttet til tre typer pensjonspakker som ble tilbudt til ansatte som ble overført fra sitt tidligere statlige ansettelsesforhold til Mesta AS. Midlene dekker i) kostnader for å utbetale pensjonsytelser som tilsvarte offentlig tjenestemensn, mellom 1. januar 2003 og utgangen av 2007; ii) kostnader knyttet til å opprettholde ansattes rett til en særlig (tidlig) pensjonsalder; og iii) kostnader knyttet til tidligpensjonspakker som ble tilbudt mellom 1. januar 2003 og utgangen av 2005.

⁽¹⁴⁹⁾ Med andre ord var det ikke en forutsetning at fordelene (som følger av fritaket) ville føre til en høyere verddivurdering.

Som et foreløpig punkt vil Overvåkningsorganet kommentere visse spesifikke argumenter framsatt av norske myndigheter. For det første har norske myndigheter hevdet at ettersom en potensiell kjøper av produksjonsavdelingen ville krevd en reduksjon i kjøpsprisen som sto i forhold til ulempene ved omstruktureringstiltaket, kvalifiserer myndighetenes kompensasjon for slike ulemper ikke som statsstøtte. Overvåkningsorganet merker seg at denne transaksjonen omfatter tildeling av midler (i forbindelse med en investering), og ikke et salg, og vurderingen av om dette innebærer statsstøtte avhenger derfor ikke av atferden til en potensiell kjøper, men av om slike midler gir en økonomisk fordel for Mesta AS.

Norske myndigheter har også hevdet at de i stedet for å redusere verdien av bidraget i naturalier, heller valgte å kompensere Mesta AS for kostnadene knyttet til ulempen ved omstruktureringstiltaket. Ettersom det å redusere verdien av eiendelene ikke ville medføre en fordel, gjør heller ikke kostnadskompensasjonen det. Overvåkningsorganet merker seg at det at et slik valg fantes, ikke nødvendigvis betyr at Mesta AS ikke fikk en økonomisk fordel gjennom de tildelte midlene.

Når det gjelder substansen i sakene, bestrider norske myndigheter det faktum at noen av ovennevnte tiltak innebærer en økonomisk fordel. De hevder i stedet at tiltakene ble vedtatt for å kompensere for en strukturell ulempe som ble pålagt Mesta AS, og oppveie kostbare ansettelsesforhold som følge av statusen som offentlig tjenestemann. I denne forbindelse støtter norske myndigheter seg på *Combus-dommen*⁽¹⁵⁰⁾.

I denne forbindelse har norske myndigheter påpekt at det bør tas hensyn til vilkårene som lå til grunn da den tidligere arbeidsgiveren, dvs. Staten, ansatte de relevante arbeiderne, og statlige forpliktelser som oppstod gjennom disse ordningene. Kostnadene for å utbetale tilleggsbeløp for (i en midlertidig periode) å kompensere for pensjonsrettigheter som ble gitt til offentlige tjenestemenn, bør anses å være en statlig forpliktelse fordi dette var en direkte følge av de ansattes statlige ansettelse som offentlige tjenestemenn. Ettersom statlig finansiering av slike tilleggsbeløp er begrenset til å finansiere differansen mellom kostnaden for en ordinær pensjonsordning og kostnaden for en pensjonsordning for offentlige tjenestemenn (eller et alternativt tiltak), betaler Staten bare tilleggskostnadene som følger av det tidligere ansettelsesforholdet. Norske myndigheter har med henvisning til *Combus-dommen* hevdet at dersom de relevante kostnadene anses som en statlig forpliktelse, vil tildelingen av statsmidler for å dekke disse kostnadene ikke kunne hevdes å utgjøre en økonomisk fordel.

I *Combus-saken* fastslo Domstolen at det aktuelle tiltaket var blitt ”innført for å erstatte den privilegerte og kostbare statusen til tjenestemenn ansatt i *Combus* med status som ansatte på et kontraktgrunnlag som kunne sammenlignes med kontraktgrunnlaget for ansatte i andre busstransportforetak som konkurrerte med *Combus*. Intensjonen var dermed å frita *Combus* fra en strukturell ulempe som den hadde i forhold til sine konkurrenter i privat sektor.”⁽¹⁵¹⁾

Selv om det er sant, som tilfellet er i *Combus-saken*, at denne saken involverer kompensasjon for å frita et selskap (*Mesta AS*) fra en strukturell ulempe det ville hatt i forhold til sine konkurrenter i privat sektor, skiller noen av de vesentlige kjensgjerningene i denne saken seg fra *Combus-saken*. Overvåkningsorganet er av den oppfatning at en viktig forskjell med hensyn til vurderingen av statsstøtte er at i *Combus-saken* ble kompensasjonen betalt direkte til de ansatte, mens i denne saken betaler den norske stat *Mesta AS* direkte. I *Combus-saken* ble dessuten betalingen gitt til de ansatte som kompensasjon for at de oppgav sin privilegerte status da de ble overført til det nye selskapet. Når det gjelder overføringen, ble ansettelsesforholdet mellom de ansatte og selskapet derfor ikke påvirket av de ansattes tidligere status. I denne saken fortsatte imidlertid tidligere offentlige tjenestemenn som ble overført til *Mesta AS*, å midlertidig nyte godt av visse tjenestepensjonsordninger gjennom sin ansettelseskontrakt med *Mesta AS*.

Overvåkningsorganet fastslår derfor at dommen fra Førsteinstansdomstolen i *Combus-saken* gjelder en situasjon som er annerledes enn situasjonen i denne saken⁽¹⁵²⁾.

⁽¹⁵⁰⁾ Sak T-157/01 *Danske Busvognmænd v Kommisjonen*, [2004] saml. II-917.

⁽¹⁵¹⁾ Sak T-157/01 *Danske Busvognmænd v Kommisjonen*, sitert ovenfor, paragraf 57.

⁽¹⁵²⁾ Se også holdningen Europakommisjonen inntok i sin argumentasjon framlagt i *Destia-saken* om omstrukturering av et finsk vegvesenkontor, EUT L 270 av 10.10.2008, s. 1.

Domstolen har på sin side konsekvent fastslått at spørsmålet om støtte foreligger, må vurderes ut fra støttens virkning, og ikke ut fra årsakene til eller formålet med den statlige inngripenen⁽¹⁵³⁾. Overvåkningsorganet er derfor av den oppfatning at for å avgjøre om de tre ovennevnte tiltakene innebærer en økonomisk fordel, er utgangspunktet å undersøke hvorvidt den offentlige finansieringen av kostnadene for slike tiltak, fritar Mesta AS fra noe som kan anses som en vanlig bestanddel i et foretaks budsjett⁽¹⁵⁴⁾.

Alle tiltakene er blitt innført for å muliggjøre overføringen av produksjonsavdelingens virksomheter til Mesta AS. Som allerede beskrevet var det nødvendig å gjennomføre tiltak for å i) oppmuntre ansatte til å godta overføring til det nye selskapet; og ii) redusere arbeidsstokken.

I denne saken var det i realiteten påkrevd at Mesta AS, for å klare (midlertidig) å opprettholde offentlig tjenestemannspensjon og rettigheter knyttet til særaldersgrense, ble medlem av SPK. Som en følge av medlemskapet i SPK ble Mesta AS pålagt en rettslig forpliktelse til å betale pensjonsbidrag til SPK for overførte ansatte. Mesta AS var rede til å godta forpliktelsen fordi kostnadene ville bli tilbakebetalt av Staten. Kostnaden for pensjonsrettigheter knyttet til medlemskapet i SPK (midlertidig opprettholdelse av tjenstepensjonsordning og av særaldersgrense) ble derfor i realiteten pålagt Mesta AS⁽¹⁵⁵⁾. Overvåkningsorganet merker seg videre at lovforarbeidene (dvs. regjeringens forslag til Stortinget) gjorde det klart at finansieringen av de aktuelle pensjonstiltakene ville bli gitt på grunnlag av en enighet om at Mesta AS ville betale de relevante kostnadene for de ansatte⁽¹⁵⁶⁾. Den overordnede rammen (dvs. forslaget og Stortingets påfølgende tilslutning til det) som ble vedtatt av den norske stat, var derfor basert på en forutsetning om at Mesta AS skulle betale pensjonskostnadene. Disse omstendighetene kunne tyde på at Mesta hadde en rettslig forpliktelse til å dekke de relevante pensjonskostnadene, som dermed kunne anses som en vanlig bestanddel i foretakets budsjett.

Når det gjelder retten til tidligpensjon, skulle dette tiltaket dessuten anvendes etter selskapets skjønn for å redusere overflødige ansatte. De alternative nedbemanningstiltakene sikret imidlertid også vern for de ansatte ved overtallighet. Kostnader knyttet til tiltak som ble innført for å redusere arbeidsstokken eller omorganisere selskapet, bør anses som normale kostnader, selv om tiltakene som ble valgt, er mer kostbare enn det selskapet er forpliktet til i henhold til gjeldende arbeidsrett eller tariffavtale⁽¹⁵⁷⁾. Det faktum at Mesta AS velger bare de mest kostbare tiltakene fordi de er sikret statsmidler, endrer ikke kostnadens art. Statsmidlene knyttet til tidligpensjonen kunne også derfor anses å fritta Mesta AS fra selskapets normale kostnader i forbindelse med virksomhetsutøvelsen.

Fra et generelt synspunkt utgjør dessuten finansielle forpliktelser knyttet til arbeidskostnader en del av et selskaps produksjonskostnader, og bør derfor utgjøre normale kostnader for selskapet uavhengig av om forpliktelsene er pålagt selskapet ved lov, gjennom tariffavtale eller frivillig. Ethvert fritak fra slike forpliktelser anses vanligvis som statsstøtte⁽¹⁵⁸⁾.

Et selskaps arbeidskostnader omfatter ikke bare lønn, men også kompensasjon i bredere forstand, og dekker pensjonskostnader og andre kostnader knyttet til selskapets arbeidsstyrke, for eksempel ytelser ved arbeidsløshet⁽¹⁵⁹⁾. I denne saken er det ikke slik at det faktum at tiltakene ville bli finansiert gjennom statlige tildelinger, hindrer at overgangsrettigheten som ble gitt til de ansatte, er en arbeidskostnad som vanligvis påløper for foretaket⁽¹⁶⁰⁾.

Videre medførte den statlige finansieringen av pensjonsforpliktelsene ytterligere fordeler for selskapet. Selv om Mesta AS kanskje ikke hadde noen direkte kommersiell interesse av å overta

⁽¹⁵³⁾ Sak 173/73 Italia v Kommisjonen, [1974] saml. 709, nr. 13; sak C-310/85 Deufil, [1987] saml. 901 nr. 8; sak C-241/94 Frankrike v Kommisjonen, [1996] saml. I-4551 nr. 20.

⁽¹⁵⁴⁾ Sak C-387/92 Banco Exterior de España, [1994] saml. I-877 nr. 13 og 14, sak 222/04 Cassa di Risparmio di Firenze m. fl., [2006] saml. I-289 nr. 131.

⁽¹⁵⁵⁾ Se for eksempel La Poste, EUT L 63 av 7.3.2008, s. 16, og France Télécom C 25/2008 av 20. august 2008.

⁽¹⁵⁶⁾ St. prp. nr. 1, Tillegg nr. 1 (2002–2003).

⁽¹⁵⁷⁾ Sak C-5/01 Belgia v Kommisjonen, sitert ovenfor, nr. 40, og sak C-241/94, Frankrike v Kommisjonen, sitert ovenfor, nr. 12.

⁽¹⁵⁸⁾ Se for eksempel avsnitt 3.2.6 i retningslinjene for statsstøtte til krisestøtte og omstrukturingsstøtte til foretak i vanskeligheter (og sak C-251/97 Frankrike v Kommisjonen, [1999] saml. I-6639, nr. 40. Se også Kommisjonens vedtak om OTE, EUT L 243 av 11.9.2008, s. 7; La Poste EUT L 63 av 7.3.2008, s. 16, og France Télécom C 25/2008 av 20. august 2008.

⁽¹⁵⁹⁾ Sak C-241/94 Frankrike v Kommisjonen, [1996] saml. I-4551.

⁽¹⁶⁰⁾ Sak C-5/01 Belgia v Kommisjonen, [2002] saml. I-11991, nr. 40.

hele arbeidsstokken fra produksjonsavdelingen, var det avgjørende for selskapet å ha tilstrekkelig personale, herunder nøkkelpersonale, til å sikre en effektiv drift av virksomheten fra begynnelsen av. Den statlige finansieringen sikret at dette målet ble nådd. Overvåkningsorganet anser det dessuten som sannsynlig at den statlige finansieringen av de spesifikke pensjonsrettighetene medførte at Mesta AS ble fritatt fra kostnader for andre typer tilleggspensjoner. Slik er det fordi i alle fall noen av de tidligere ansatte sannsynligvis ville kunnet forhandle seg fram til gunstigere tilleggspensjonsordninger enn en ordinær privat pensjonsordning.

Ettersom de ansatte som nøt godt av de relevante pensjonstiltakene, var en del av arbeidsstokken til Mesta AS på det tidspunkt kostnadene påløp, mener Overvåkningsorganet at virkningen av det omstridte tiltaket derfor var å lette de normale budsjettbyrdene for Mesta AS. Overvåkningsorganet anser derfor at den statlige finansieringen av ovennevnte tiltak innebærer elementer av økonomiske fordeler for Mesta AS.

Når det gjelder finansieringen som ble gitt av Staten til Mesta AS for å dekke kostnader som påløp i forbindelse med ”flytting” og ”pendling”, merker Overvåkningsorganet seg at forpliktelsen til å dekke slike kostnader er en følge av en rekke incitamentter som ble tilbudt til tidligere ledende eller administrativt personale i Statens vegvesen (som flyttekostnader, pendlerkostnader, doble boligutgifter, reiseutgifter osv.) for å oppmuntre dem til å bli ansatt i Mesta AS.

Som nevnt ovenfor omfatter et foretaks normale finansielle forpliktelser i utgangspunktet alle arbeidskostnader et selskap pådrar seg med sikte på å ansette eller tiltrekke seg ansatte. Det vanligste incitamentet for å tiltrekke seg ansatte er lønn, men andre incitamentter, som kompensasjon for ulemper knyttet til den geografiske beliggenheten til ansattes boliger (som finansieringen av flytting og pendling) er i like stor grad et verktøy som brukes av selskaper for å skaffe og betale ønskede ansatte. Overvåkningsorganet har derfor inntatt det standpunkt at Statens kompensasjon til Mesta AS for kostnadene som påløp under postene ”flytting” og ”pendling”, utgjør en økonomisk fordel som Mesta AS ikke ville fått i forbindelse med den normale virksomheten.

Når det gjelder statsmidlene Mesta mottok for å dekke kostnader for å flytte kontorer og støttepunkter fra Statens vegvesen til de nye kontorene til Mesta AS, samt for å omorganisere tidligere kontorer og sortere gamle arkiver for å opprette nye (som samlet beløp seg til 50,2 millioner NOK), omfatter disse kostnadene ikke bare kostnader for å tømme Statens vegvesens gamle kontorer, men også klargjøring og oppgradering av nye kontorer for Mesta AS samt installering av elektroniske og fysiske arkiver i Mesta AS.

Overvåkningsorganet mener at det kan aksepteres at kostnader knyttet til tømning av Statens vegvesens gamle kontorer, er forbundet med arbeidet som tidligere ble utført av vegvesenet, men kostnadene for å klargjøre og oppgradere kontorer som Mesta AS skulle bruke, tilsvarer kostnader som påløper for å opprette et nytt selskap. Disse kostnadene bør derfor dekkes av det nye selskapet. Ettersom utgiftspostene har omfattet oppgaver som tømning av Statens vegvesens gamle kontorer som skulle brukes av det nye selskapet, og sortering av Statens vegvesens arkiver for å finne ut hvilke filer som er relevante for det nye selskapet, er det imidlertid vanskelig å skille oppgavene fra hverandre. Ut fra disse betraktningene inntar Overvåkningsorganet det standpunkt at kostnadene knyttet til flytting av kontorer (herunder støttepunkter) samt arkivoverføringen, er kostnader som bør dekkes dels av Staten og dels av det nye selskapet. Ettersom det nye selskapet, Mesta AS, ble opprettet 1. januar 2003, må kostnader som påløp før nevnte dato dekkes av Staten, mens kostnader som påløp etter den datoen, må dekkes av Mesta AS. På denne bakgrunn vil de ulike utgiftspostene fordeles (til Staten eller Mesta AS) ut fra når kostnadene påløp.

Når det gjelder utgiftsposten ”sanering av maskiner”, har Mesta AS fått kompensasjon for tømning av produksjonsavdelingens tidligere arbeidssted. Mesta AS har derfor levert en tjeneste til Statens vegvesen⁽¹⁶¹⁾. Spørsmålet er derfor om prisen på tjenesten som Mesta leverte til Statens vegvesen, tilsvarer markedsprisen for en slik tjeneste. Overvåkningsorganet merker seg at en del av arbeidet er blitt utført av underleverandører på forretningsvilkår, og en annen del av Mesta

⁽¹⁶¹⁾ Påvisningen av ubrukelige maskiner og annet utstyr ble foretatt av maskinavdelingen i Mesta AS under tilsyn av direktøren for logistikk og innkjøp. Mestas revisor bekreftet at midlene ble anvendt i tråd med interne instruksjoner (som er basert på lovforarbeider som St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2002–2003)).

AS på et timebasert kostnadsgrunnlag⁽¹⁶²⁾. Overvåkningsorganet har inntatt det standpunkt at innleien av en rekke underleverandører på forretningsvilkår beviser at markedsbaserte priser ble anvendt og at Statens kompensasjon til Mesta AS i denne forbindelse derfor ikke medfører en økonomisk fordel. Ettersom arbeidet som ble utført av Mesta AS, var basert på innkjøpspriser, minus eventuelle overskudd, inntar Overvåkningsorganet det standpunkt at det ikke er grunn til å trekke i tvil norske myndigheters uttalelse om at disse prisene ligger under markedsprisene. På denne bakgrunn anser Overvåkningsorganet at Mesta AS ikke har nytt godt av en økonomisk fordel i forbindelse med prisene som ble betalt av Statens vegvesen for ”oppdyddingstjenester” levert av Mesta AS.

i) Andre omstrukturings- og omorganiseringstiltak – ventelønn

Når det gjelder ventelønn, har Staten finansiert de relevante kostnadene ved hjelp av et kapitalbidrag til Mesta AS i form av egenkapital.

Som et foreløpig punkt merker Overvåkningsorganet seg at måten kostnadene kan finansieres på, er irrelevant i forbindelse med anvendelsen av statsstøttereglene. Det faktum at norske myndigheter har valgt å finansiere kostnadene for lønnskompensasjon i form av egenkapital, påvirker ikke vurderingen av om statlig finansiering av de relevante kostnadene kan utgjøre statsstøtte. Som tidligere nevnt var årsaken til at norske myndigheter valgte å finansiere disse gjennom egenkapital (og ikke gjennom tildelinger), ganske enkelt at de ville oppmuntre selskapet til å anvende midlene på andre ordninger for å redusere arbeidsstokken enn ventelønnsordningen.

Med hensyn til det faktum at midlene som skulle gå til ventelønn, ble brukt på alternative tiltak for å redusere arbeidsstokken, nærmere bestemt sluttpakker, pensjonspakker og permisjonspakker, anser Overvåkningsorganet at slike tiltak ikke er annet enn anerkjente alternativer til ventelønn. Dersom statsmidler som er øremerket til ventelønn, anvendes for å dekke kostnader for alternative tiltak for å redusere arbeidsstokken som har samme mål som ventelønn, endrer det ikke vurderingen av om selskapet har fått en økonomisk fordel gjennom finansieringen av ventelønn. I denne forbindelse minnes det om at Statens intensjon med å finansiere ventelønn gjennom egenkapital, ganske enkelt var å redusere de samlede kostnadene ved å oppmuntre selskapet til å anvende billigere alternative ordninger for å redusere arbeidsstokken.

Når det gjelder spørsmålet om statlig finansiering av kostnader som påløper for å tilby ventelønn, utgjør en økonomisk fordel, minner Overvåkningsorganet om at som nevnt ovenfor er kostnader for foretak som påløper som følge av arbeidsrettslovgivning, kostnader som utgjør en del av foretakenes budsjett. Ettersom de finansielle forpliktelsene knyttet til ventelønn er blitt pålagt Mesta AS gjennom Mesta-loven⁽¹⁶³⁾, utgjør kostnadene selskapets ”normale utgifter”. Mesta AS har derfor fått en økonomisk fordel i form av midler til å dekke kostnadene knyttet til ventelønn.

ii) Overskuddsmidler

Norske myndigheter har krevd at Mesta AS skal tilbakebetale eventuelle midler som overstiger beløpene som anvendes til omstrukturingskostnader. Spørsmål som ble stilt i åpningsvedtaket om anvendelsen av overskuddsmidler, er derfor ikke relevante.

1.2.2 Bidrag av eiendeler

Mesta AS er et offentlig foretak i henhold til innsynsdirektivet⁽¹⁶⁴⁾. Når Overvåkningsorganet avgjør om en finanstransaksjon foretatt av eieren av et offentlig foretak medfører en økonomisk fordel, anvender det markedsinvestorprinsippet, som er bekreftet flere ganger av Domstolen⁽¹⁶⁵⁾.

⁽¹⁶²⁾ Jf. vedlegg 3 til norske myndigheters brev av 6. juli 2009 (dokumentnr. 523766).

⁽¹⁶³⁾ Jf. avsnitt 4 i Mesta-loven.

⁽¹⁶⁴⁾ Kommisjonsdirektiv 2006/111/EF om innsyn i de økonomiske forbindelsene mellom EFTA-statene og offentlige foretak, samt overfor visse foretak (”innsynsdirektivet”); EFT L 195 av 29.7.1980, s. 35, som endret ved EFT L 229 av 28.8.1985, s. 20, EFT L 254 av 12.10.1993, s. 16; og EFT L 193 av 29.7.2000, s. 75. Direktivet er innlemmet i EØS-avtalen ved vedlegg XV nr. 1a.

⁽¹⁶⁵⁾ For eksempel forente saker T-228/99 og T-233/99 Westdeutsche Landesbank Girozentrale, Land Nordrhein-Westfalen v Kommissjonen, [2003] saml. II-435.

Ifølge dette prinsippet er det slik at dersom offentlige myndigheter bidrar med kapital eller bidrag i naturalier (f. eks. eiendeler) til et av sine foretak på vilkår som ville blitt godtatt av en privat markedsinvestor, innebærer det ingen økonomisk fordel⁽¹⁶⁶⁾. I motsatt fall er det slik at dersom penger eller eiendeler tildeles offentlige foretak på vilkår som er uakseptable for en privat markedsinvestor, innebærer det en økonomisk fordel⁽¹⁶⁷⁾. Dette anses vanligvis å være tilfelle når selskapets struktur og framtidige utsikter er av en slik art at en normal avkastning (i form av dividendeutbetalinger eller oppskrivning) sammenlignet med et tilsvarende privat foretaks, ikke kan forventes innen rimelig tid⁽¹⁶⁸⁾. Dersom avkastningsnivået er fastsatt for eksempel på grunnlag av verdien av eiendeler som er verdisatt til under markedsverdi, kan det hende avkastningen ikke tilsvare den en privat investor ville anse som akseptabel under lignende forhold.

I lys av disse betraktningene har Overvåkningsorganet undersøkt verdivurderingen av eiendeler i forbindelse med opprettelsen av Mesta AS.

Som et foreløpig punkt kan det utledes fra rettspraksis at Overvåkningsorganets plikt til å fastslå kjensgjerningene i saken, der det er relevant, omfatter en forpliktelse til å undersøke sakkyndiges vurderinger for å fastslå deres bevisverdi⁽¹⁶⁹⁾. Det framgår også klart av slik rettspraksis at ved eventuell usikkerhet har Overvåkningsorganet rett til, men er ikke forpliktet til å engasjere eksterne konsulenter for å fastslå kjensgjerningene i saken⁽¹⁷⁰⁾. Domstolen har også fastslått at det er Overvåkningsorganets, og ikke de sakkyndiges, eneansvar å sikre at artikkel 61 overholdes⁽¹⁷¹⁾.

I denne saken har verdien av eiendelene som ble tildelt i forbindelse med opprettelsen av Mesta AS, vært gjenstand for vurderinger foretatt av Ernst & Young og Deloitte & Touche. På grunnlag av revisorrapportene fastslo Overvåkningsorganet i sitt åpningsvedtak at det forelå usikkerhet med hensyn til vurderingen av eiendeler og anvendelsen av vurderingsmetodene. Etter at åpningsvedtaket ble gjort, har norske myndigheter oversendt forklaringer fra revisoren Ernst & Young. Overvåkningsorganet er av den oppfatning at disse forklaringene har klargjort følgende usikkerhetsmomenter som først ble påvist i åpningsvedtaket:

For det første har Ernst & Young forklart at per oktober 2002 var prinsippet som ble anvendt for å fastslå verdien av eiendelene, prinsippet om verdisetting til reell verdi, og derfor var de innledende vurderingene, som var basert på bokført verdi eller simulert bokført verdi, ikke lenger relevante.

For det andre var påvisningen av eiendelenes reelle verdi basert på en kombinasjon av resultatene av i) en vurdering av virksomhetens samlede verdi (dvs. diskontert kontantstrøm- metoden); og ii) en separat verdifastsettelse for de enkelte eiendelene (eller grupper av slike).

For det tredje er det slik at ut fra det faktum at virksomhetens samlede verdi (som følge av den diskonterte kontantstrømmen), var lavere enn eiendelenes samlede verdi (som følge av den separate verdifastsettelsen for eiendeler), samt at den norske selskapsloven fastsetter at egenkapitalen ikke skal overstige virksomhetens samlede verdi, var det nødvendig å redusere verdien av visse eiendeler.

På denne bakgrunn ble eiendelenes reelle verdi redusert med 79 millioner NOK fordelt på i) fast eiendom (reduert med 54 millioner NOK fra 335 millioner til 281 millioner); og ii) maskineri (reduert med 25 millioner NOK fra 572 millioner til 547 millioner)⁽¹⁷²⁾. Dette viser også at maskineri ikke ble justert nedover med 200 millioner NOK (fra 747 millioner til 547 millioner), slik klagerne har hevdet. Verdien på 747 millioner utgjorde ikke grunnlaget for oppvurderingen,

⁽¹⁶⁶⁾ Se retningslinjene for statsstøtte om anvendelse av statsstøttebestemmelsene for offentlige foretak i produksjonssektoren. Retningslinjene får imidlertid også anvendelse for andre sektorer. Prinsippet forklares i avsnitt 3, der det står at "for å sikre at nøytralitetsprinsippet overholdes, må støtten vurderes ut fra forskjellen mellom de vilkår som Staten gjorde midlene tilgjengelige på for det offentlige foretaket, og de vilkår en privat investor ville anse som akseptable dersom den tildelte midler til et tilsvarende privat foretak, når den private investoren driver sin virksomhet under normale markedsøkonomiske forhold" (heretter kalt "markedsinvestorprinsippet").

⁽¹⁶⁷⁾ Se første strekpunkt i nr. 6 bokstav c) i retningslinjene for statsstøtte om regler om stateide foretak og om støtte til offentlige foretak.

⁽¹⁶⁸⁾ Avsnitt 7.1 i retningslinjene for statsstøtte om anvendelse av statsstøttebestemmelsene for offentlige foretak i produksjonssektoren. Denne måten å anvende markedsinvestorprinsippet på er blitt bekreftet av Førsteinstansdomstolen; se forente saker T-228/99 og T-233/99 Westdeutsche Landesbank Girozentrale, Land Nordrhein-Westfalen v Kommisjonen, [2003] saml. II-435 nr. 254 og 258.

⁽¹⁶⁹⁾ Sak T-17/02 Olsen v Kommisjonen, [2005] saml. II-2031 nr. 264 (om anke: C-320/05 P; EUT C 271 av 29.10.2005, s. 14) og sak T-366/00 Scott v Kommisjonen, [2007] saml. 2007-II-797 nr. 134 (om anke: C-290/07 P; EUT C 183 av 4.8.2007, s. 25).

⁽¹⁷⁰⁾ T-366/00 Scott v Kommisjonen, sitert ovenfor, nr. 137.

⁽¹⁷¹⁾ Sak T-274/01 Valmont v Kommisjonen, [2004] saml. II-3145 nr. 72.

⁽¹⁷²⁾ Uten å ta hensyn til senere innkjøp til en verdi av 44 millioner NOK.

ettersom verdien som var basert på simulert kontinuitet-prinsippet, ikke lenger ble anvendt⁽¹⁷³⁾. Ernst & Young har bekreftet at de tidlige beregningene som ble foretatt for å forklare en eventuell forbindelse mellom maskineriverdien som var basert på simulert kontinuitet (747 millioner NOK), og den reelle verdien (572 millioner NOK), er misvisende og ikke har vært en del av prosessen for å vurdere eiendelenes reelle verdi.

For det fjerde er det slik at med hensyn til tildelingen av verdi til overgangskontraktene, er det blitt klart at mens overgangskontraktene utgjorde en del av den diskonterte kontantstrømmen (og derfor ble tatt hensyn til ved vurderingen av virksomhetens samlede verdi), var verdien av kontraktporteføljen for lav til å bli tildelt noen verdi, og kontraktene ble derfor ikke tatt med i åpningsbalansen⁽¹⁷⁴⁾.

Det framgår tydelig av prosessen at Overvåkningsorganet har foretatt en grundig undersøkelse av materialet som presenteres i revisorrapportene, ved å stille spørsmål og anmode om ytterligere materiale som grunnlag for å fjerne den innledende tvilen og usikkerheten. Ettersom tvilen og usikkerheten er fjernet, slik det framgår ovenfor, og tatt i betraktning at verdivurderingene er foretatt på grunnlag av allment aksepterte verdifastsettelsesmetoder, har Overvåkningsorganet ikke funnet noen grunn til å tvile på revisorrapportenes bevisverdi i forbindelse med verdifastsettelsen for anleggsmidler i den endelige åpningsbalansen for Mesta AS. Det har derfor ikke blitt ansett som nødvendig å innhente en annen ekspertuttalelse.

På grunnlaget ovenfor anser Overvåkningsorganet at det ikke er noen grunn til å tvile på verdifastsettelsen for eiendeler i den endelige åpningsbalansen for Mesta AS.

1.2.3 Overføring av overgangskontrakter

Ett eksempel på anvendelsen av markedsinvestorprinsippet er at dersom Staten selger grunn og bygninger til markedspris, anses dette ikke å innebære statsstøtte ettersom Staten har opptrådt som en privat markedsinvestor⁽¹⁷⁵⁾. Markedsinvestorprinsippet anvendes tilsvarende når Staten kjøper varer og tjenester⁽¹⁷⁶⁾. Dersom Staten inngår en kontrakt for å få tjenester levert av en markedsdeltaker, innebærer det derfor ingen statsstøtte dersom Staten opptrer som en privat markedsinvestor ved å betale markedsprisen. I motsatt fall er det slik at dersom prisen er høyere enn markedsprisen, kan kontrakten innebære en økonomisk fordel for tjenesteleverandøren som tilsvarende differansen mellom markedsprisen for levering av lignende tjenester og den prisen disse tjenestene ytes for i henhold til kontrakten⁽¹⁷⁷⁾. En måte Staten kan få en indikasjon på markedsprisen på, er ved å utlyse et likebehandlende offentlig anbud. En annen måte er ved å innhente en ekspertvurdering. Under alle omstendigheter må det tas hensyn til alle forhold knyttet til transaksjonen når det skal fastslås om en markedspris er blitt anvendt.

I denne saken ble en rekke av tjenestekontraktene som ble inngått mellom Statens vegvesen og produksjonsavdelingen med sikte på sistnevntes levering av tjenester til førstnevnte, overført fra produksjonsavdelingen til Mesta AS i den forstand at Mesta AS erstattet produksjonsavdelingen som tjenesteleverandør. Overvåkningsorganet må derfor undersøke om prisene på kontraktene som ble inngått mellom Statens vegvesen og Mesta AS, gjenspeiler markedsprisene.

For fullstendighetens skyld bør det påpekes at det faktum at Overvåkningsorganet har vurdert punkter som er relevante for å fastslå om Staten har opptrådt som en markedsinvestor (ved å tildele overgangskontraktene) overfor sitt heleide selskap, ikke utelukker at Overvåkningsorganet vurderer forekomsten av støtte i andre transaksjoner mellom Staten⁽¹⁷⁸⁾ og selskapet. Tvert imot er en slik vurdering enda mer relevant når Staten er kunde i et av sine egne selskaper. Som forklart ovenfor må Staten, når den kjøper tjenester fra et foretak (herunder et av sine heleide foretak), opptre som en privat markedsinvestor og betale markedsprisen.

⁽¹⁷³⁾ Det Deloitte & Touche gjorde i denne sammenheng, var å avslutte et oppdrag som var inngått for prinsippene for prisfastsettelse ble endret.

⁽¹⁷⁴⁾ Som fastsatt i del I avsnitt 2.4.6 omfattet den diskonterte kontantstrømmen både eksisterende og framtidige kontrakter gjennom tiårsperioden for den diskonterte kontantstrømmen.

⁽¹⁷⁵⁾ Retningslinjene for statsstøtte om elementer av statsstøtte i forbindelse med offentlige myndigheters salg av grunn og bygninger.

⁽¹⁷⁶⁾ Se for eksempel T-14/96 Bretagne Angleterre Irland v Kommisjonen, [1999] saml. II-319.

⁽¹⁷⁷⁾ T-14/96 Bretagne Angleterre Irland v Kommisjonen, sitert ovenfor, og T-98/00 Linde v Kommisjonen, [2002] saml. II-3961. Se også Kommisjonsvedtak N 44/2004 (UK) National Fallen Stock Scheme av 12. august 2004, nr. 33; og N 110/2008 (Tyskland) havneinfrastruktur – offentlig finansiering av JadeWeserPort-prosjektet, nr. 75-80.

⁽¹⁷⁸⁾ Det vil si Statens vegvesen.

i) Utbyggingskontrakter

Etter at åpningsvedtaket ble gjort, har norske myndigheter forklart omstendighetene rundt prisingen av de eksisterende utbyggingskontraktene som ble overført til Mesta AS.

Kontraktene ble overført til Mesta AS til de prisene som opprinnelig var fastsatt for hver enkelt kontrakt. Overvåkningsorganet har tatt hensyn til alle opplysninger som er framlagt, særlig Statens vegvesens interne retningslinjer om prissetting av interne kontrakter. Retningslinjene viser at prisen på kontraktene ble fastsatt direkte på grunnlag av markedsprisene (dvs. prisene som fulgte av offentlige anbud) eller på premisser som skulle sikre at prisene til slutt gjenspeilte en markedspris (dvs. beregninger som ble justert for å være i tråd med en markedspris). Det er også tatt hensyn til det faktum at det var et allment vilkår for Statens vegvesens inngåelse av avtaler med produksjonsavdelingen, at prisene gjenspeilte markedsprisene og at produksjonsavdelingen derfor hadde innhentet priserfaring fra offentlige anbud i anleggsmarkedet – som var et velfungerende og utviklet marked. Norske myndigheter har videre forklart at det ikke fantes noen ordning for ex-post-justering, og heller ingen myndighetskrav som påvirket prisen som kontraktene ble overført til.

Alle forhold tatt i betraktning er Overvåkningsorganet av den oppfatning at utbyggingskontraktene ble overført til markedspris. Overvåkningsorganet mener at Statens vegvesen gjennom sine interne retningslinjer hadde opprettet et system for prisfastsettelse av kontrakter som sammen med selskapets kunnskaper om markedet i tilstrekkelig grad sikret markedspriser. Å utelukke at prisene som ble fastsatt i utbyggingskontraktene i hver enkelt kontrakt avvek noe fra markedsprisene, ville imidlertid kreve en grundig vurdering av alle kontraktene. Det kan derfor ikke utelukkes at en begrenset økonomisk fordel kan ha blitt overført til Mesta AS gjennom prisene på (noen av) utbyggingskontraktene. Som det vil framgå av begrunnelsen ovenfor ville en potensiell statsstøtte i denne forbindelse bli ansett som forenlig med EØS-avtalens funksjon.

*ii) Funksjonskontrakter**a) Midlertidig forpliktelse til å yte offentlig tjeneste*

Som et foreløpig punkt minner Overvåkningsorganet om at norske myndigheter har hevdet at tiltakene til fordel for Mesta AS i forbindelse med funksjonskontraktene, utgjør kompensasjon for kostnader som Mesta AS måtte dekke i forbindelse med de pålagte forpliktelsene til å yte offentlig tjeneste. Selv om dette argumentet er framsatt som støtte for en oppfatning av at tiltakene kan anses som forenlige på grunnlag av EØS-avtalens artikkel 59 nr. 2, har Overvåkningsorganet for fullstendighetens skyld vurdert om en foreliggende forpliktelse til å yte offentlig tjeneste, fullstendig ville utelukke at det forelå statsstøtte på grunnlag av kriteriene fastsatt i Altmark-dommen⁽¹⁷⁹⁾.

I Altmark-dommen hevdet Domstolen at kompensasjon for forpliktelser til å yte offentlig tjeneste ikke utgjør statsstøtte når fire kumulative kriterier er oppfylt. For det første må det mottakende foretaket faktisk ha noen forpliktelser til å yte offentlig tjeneste som de skal utøve, og disse forpliktelsene må være klart definerte. For det andre må parametrene som danner grunnlag for beregningen av kompensasjonen, fastsettes på forhånd på en objektiv og åpen måte. For det tredje kan kompensasjonen ikke overstige det som er nødvendig for å dekke alle eller deler av kostnadene som påløper i forbindelse med utøvelsen av forpliktelsene til å yte offentlig tjeneste, idet det tas hensyn til de relevante inntektene og en rimelig fortjeneste. Når foretaket som skal utøve forpliktelser til å yte offentlig tjeneste, ikke er valgt etter en offentlig anbudskonkurranse som ville gjort det mulig å velge den anbyderen som er i stand til å yte tjenestene til lavest kostnad, må kompensasjonens størrelse fastsettes på grunnlag av en analyse av kostnadene som er typisk, veldrevet og tilstrekkelig utstyrt foretak ville hatt. Når disse fire kriteriene er kumulativt oppfylt, innebærer ikke statsmidler en fordel for foretaket.

⁽¹⁷⁹⁾ Sak C-280/00 Altmark Trans og Regierungspräsidium Magdeburg, [2003] saml. I-7747. Se også sak T-289/03 BUPA m. fl. v. Kommisjonen, [2008] saml. II-81.

Når det gjelder denne saken, merker Overvåkningsorganet seg at Mesta AS ikke er valgt gjennom en offentlig anbudskonkurranse. Videre har norske myndigheter heller ikke hevdet (eller oversendt Overvåkningsorganet opplysninger som gjør det mulig å bekrefte) at kostnadene som påløp for Mesta AS, tilsvarer kostnadene for et typisk, veldrevet og tilstrekkelig utstyrt foretak. Forpliktelsen til å yte offentlig tjeneste er i tilfellet Mesta AS derfor ikke blitt utøvd med den påkrevde kostnadseffektiviteten som er fastsatt i fjerde kriterium i Altmark-dommen. Allerede av den grunn kan det ikke utelukkes at det foreligger statsstøtte på grunnlag av en henvisning til Altmark-dommen.

b) Allment

Overvåkningsorganet merker seg at alle funksjonskontraktene ble overført til Mesta AS 1. januar 2003 til priser som var fastsatt på grunnlag av kostnader i produksjonsavdelingen. Prisene var derfor ikke en følge av offentlige anbud og ikke basert på ekspertvurderinger.

Norske myndigheter og Mesta AS har hevdet at ved å opprette Mesta AS 1. januar 2003 og tildele Mesta AS alle funksjonskontrakter i forbindelse med det nasjonale vegnettet, opprettet myndighetene et faktisk monopol. Det forelå derfor ikke noe marked for drift og vedlikehold enda, og dermed ingen markedspris. Et slikt marked ble først åpnet gradvis ved å sette ut 25 % av kontraktporteføljen til offentlig anbud per år. Ettersom det ikke forelå noen markedspris, forelå det ikke noe annet alternativ enn å overføre kontraktene til kostnadsbaserte priser.

Dette argumentet er basert på påstanden om at virksomheten knyttet til drift og vedlikehold av veger, ikke var åpen for konkurranse 1. januar 2003. Overvåkningsorganet merker seg imidlertid at noe av drifts- og vedlikeholdsarbeidet til Statens vegvesen ble utført av underleverandører før 2003⁽¹⁸⁰⁾, og at kommuner også satte ut drifts- og vedlikeholdsarbeidene på kommunale veger lenge før januar 2003⁽¹⁸¹⁾. Med andre ord var virksomheten knyttet til å drive og vedlikeholde veger allerede åpen for konkurranse før januar 2003, og dette ble ikke endret med opprettelsen av Mesta AS. Tvert imot var Mesta AS plassert som markedsdeltaker i markedet for drift og vedlikehold av norske myndigheter, og har siden opprettelsen konkurrert med andre foretak uten å være hindret fra å delta i offentlige anbudskonkurranser eller påta seg oppgaver knyttet til drift og vedlikehold av veger for andre offentlige oppdragsgivere enn Statens vegvesen⁽¹⁸²⁾.

1. januar 2003 ble derfor markedet for drifts- og vedlikeholdstjenester åpnet for konkurranse, og dette kan derfor ikke danne grunnlag for å hevde at det ikke forelå noen markedspris. Det er riktig at drifts- og vedlikeholdsarbeidet knyttet til én del av dette markedet, det vil si det nasjonale vegnettet, er blitt forbeholdt produksjonsavdelingen, men dette endrer ikke konklusjonen med hensyn til det allmenne markedet for drift og vedlikehold.

Også med hensyn til drifts- og vedlikeholdsarbeidet *på det nasjonale vegnettet* hadde imidlertid norske myndigheter – før 1. januar 2003 – innhentet priser som fulgte av fem test-/pilotprosjekter i 1998–2001. Disse prisene utgjorde en del av en sammenlignende analyse fra 2000 (utgitt av Statens vegvesen) om konkurransevnen, som viste at kostnadsandelen av kontraktprisen var 23 % høyere for produksjonsavdelingens kontrakter enn for test-/pilotkontraktene som ble inngått av markedsdeltakere. Videre viste en prisanalyse foretatt i Akershus (før 2000) at prisnivået på funksjonskontraktene lå ca. 20–25 % over prisene på kontraktene som ble inngått av markedsdeltakere.

Overvåkningsorganet merker seg at prisene for test-/pilotprosjektene faktisk var priser som fulgte av offentlige anbud, og disse anbudskontraktene omfattet ikke bare det nasjonale vegnettet, men også de samme vegstrekingene som funksjonskontraktene

⁽¹⁸⁰⁾ Som norske myndigheter uttalte før 1.1.2003, "ble noen private markedsdeltakere engasjert av Statens vegvesen for å utføre visse oppgaver, for eksempel snømåking i visse områder." Disse private markedsdeltakerne var bare underleverandører.

⁽¹⁸¹⁾ For eksempel har Oslo kommune gjennom Samferdselsetaten, som har ansvar for vedlikehold av veger om vinteren (snøfjerning og salting på 1240 km kommunale veger og gater samt fortau langs slike veger), tildelt kontrakter til selskaper som Oslo Vei, ISS Landscaping og Mesta AS for å utføre arbeidet: <http://www.samferdselsetaten.oslo.kommune.no/article4242-8963.html>

⁽¹⁸²⁾ For eksempel har Mesta AS inngått en kontrakt for å utføre vedlikehold av veger om vinteren for Oslo kommune.

som ble ivaretatt av produksjonsavdelingen⁽¹⁸³⁾. Etter Overvåkningsorganets oppfatning var det derfor påvist et markedsprisinivå gjennom test-/pilotanbudsprisene for tilsvarende kontrakter før 1. januar 2003.

Når det gjelder norske myndigheters argument om at prisene som fulgte av test-/pilotanbudene, ikke var pålitelige på grunn av den betydelige differansen mellom de høyeste og de laveste budene, påpeker Overvåkningsorganet at i et offentlig anbud er det vinneranbudet som representerer markedsprisen, og ikke hele spekteret av anbud. Dersom det ikke var slik, ville det ikke være mulig å fastsette en markedspris gjennom offentlige anbud. Å hevde at test-/pilotkontraktene (som var basert på offentlige anbud) ikke gir en indikasjon på markedsverdien, vil være det samme som å si at offentlige anbud ikke fører til markedspriser. Og i motsetning til det norske myndigheter har hevdet, vil det faktum at test-/pilotanbudene ble gjennomført med et annet formål enn å innhente opplysninger om markedsprisen (nærmere bestemt å "utdanne" Statens vegvesen som offentlig oppdragsgiver), eller at anbudene omfattet bare en liten del av det nasjonale vegnettet, ikke diskvalifisere de resulterende anbudsprisene fra å representere markedspriser. I denne forbindelse minner Overvåkningsorganet om at Kommisjonen nylig har henvist til priser som følger av offentlige anbud i markedet for drift- og vedlikehold av veger, som representative markedspriser⁽¹⁸⁴⁾.

Overvåkningsorganet minner også om at norske myndigheter har hevdet at test-/pilotkontrakten etter det offentlige anbudet, senere omfattet tilleggsarbeider. Slike tilleggsarbeider var inkludert i prisen på overgangskontraktene, og presset derfor prisen på overgangskontraktene opp. Overvåkningsorganet merker seg at arbeidet som var gjenstand for offentlige anbud og dermed for konkurranse, uansett var uten tilleggsarbeider, og at det derfor er prisen på dette arbeidet som representerer markedsprisen. Tilleggsarbeidene tildeles til den som vinner det offentlige anbudet, uten at de settes ut på en anbudsrunde. Så selv om tilleggsarbeidene kan ha vært en del av begrunnelsen for en høyere pris på kontraktene som ble overført til Mesta AS, endrer dette ikke vurderingen av om prisen, uten tilleggsarbeider, representerer markedsprisen.

Som nevnt ovenfor anser Overvåkningsorganet at det var blitt påvist et markedsprisinivå gjennom test-/pilotanbudsprisene for tilsvarende kontrakter før 1. januar 2003, og at norske myndigheter ikke var ukjent med at prisnivået som ble påvist av markedet, var lavere enn prisene kontraktene ble overført til. Dessuten gjorde myndighetene ikke noe for å reforhandle overgangskontraktene, selv etter at det første offentlige anbudet var innhentet og må ha gjort myndighetene oppmerksom på prisforskjellen⁽¹⁸⁵⁾.

Uavhengig av om overgangskontraktene medførte en økonomisk fordel for Mesta AS, innebar de en forpliktelse til å yte offentlig tjeneste i henhold til EØS-avtalens artikkel 59 nr. 2. Kompensasjonen som er betalt for tjenestene, er derfor vurdert i henhold til nevnte bestemmelse med sikte på å avgjøre om overkompensasjon har forekommet.

1.2.4 Dokumentavgift og registreringsgebyr

En økonomisk fordel kan gis gjennom en reduksjon i foretakets skattebyrde på ulike måter, herunder gjennom en reduksjon i skattegrunnlaget eller en hel eller delvis reduksjon av skattebeløpet, eller en utsettelse, sletting eller særlig omgjøring av tidsplanen for nedbetaling av skattegjeld⁽¹⁸⁶⁾. Den faste eiendommen som ble overført fra produksjonsavdelingen til Mesta AS, ble registrert som en "navneendring", noe som innebar at Mesta AS nyter godt av beskyttelsen som følger av å være registrert i eiendomsregisteret, samtidig som selskapet er fritatt fra å betale dokumentavgift og registreringsgebyr, som vanligvis påløper ved overføring av eierskap til eiendom. Overvåkningsorganet anser derfor at Mesta AS fikk en økonomisk fordel som selskapet ikke ville fått i forbindelse med den normale virksomheten. I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at det faktum at norske myndigheter uten et fritak ville økt sitt opprinnelige kontantbidrag (tilsvarende avgiftsbeløpet), endrer ikke vurderingen av om tildelingen av fritaket medfører en

⁽¹⁸³⁾ Et eksempel på dette var prisen som ble fastsatt for Bærum-kontrakten (med en verdi på ca. 75 millioner NOK).

⁽¹⁸⁴⁾ Destia-saken om omstrukturering av et finsk vegvesenkontor, EUT L 270 av 10.10.2008, s. 1, pkt. 234.

⁽¹⁸⁵⁾ Jf. ViaNova-rapporten som viste at kostnadsnivået for overgangskontraktene som hadde vært gjenstand for påfølgende offentlige anbud i 2003, lå ca. 32 % under det opprinnelige kostnadsnivået for sammenlignbare overgangskontrakter som ble overført til Mesta AS.

⁽¹⁸⁶⁾ Se avsnitt 3 nr. 2 i retningslinjene for statsstøtte om tiltak knyttet til direkte beskatning av foretak.

økonomisk fordel for Mesta AS. Denne holdningen er altså i tråd med Overvåkningsorganets konklusjon i Entra-saken, som ble vedtatt 14. desember 2005⁽¹⁸⁷⁾.

1.3 Tildeling av statsmidler

i) Omstruktureringstiltak og andre omorganiseringstiltak

Vilkåret om tildeling av statsmidler er oppfylt fordi det samlede beløpet for beregnede omstrukturingskostnader på 1468 millioner NOK, er planlagt dekket gjennom tildelinger fra den norske stat mellom 2003 og 2005 (hvorav Mesta AS har mottatt et beløp på 993,6 millioner NOK). Kapitalen som norske myndigheter sprøytet inn som egenkapital i Mesta AS for å dekke kostnadene for midlertidig lønn, representerer dessuten også midler gitt av Staten.

ii) Bidraget av kapital og eiendeler (dvs. maskineri, fast eiendom og kontrakter)

Det framgår av innsynsdirektivet⁽¹⁸⁸⁾ og retningslinjene for statsstøtte til offentlige myndigheters eierandeler at tildelingen av kapital til offentlige foretak innebærer statsmidler. I tråd med Kommisjonens vedtak som utgjør rettspraksis, anser også Overvåkningsorganet at Statens investering i form av bidrag i naturalier (f. eks. maskineri, fast eiendom og kontrakter) innebærer en overføring av statsmidler⁽¹⁸⁹⁾.

iii) Overføring av overgangskontrakter

De offentlige myndighetenes overføring av en kontrakt på levering av tjenester fra et foretak som er integrert i Staten, mot at Staten får inntekter, til et foretak som overtar rollen som tjenesteleverandør, innebærer overføring av statsmidler i form av utbetalinger fra Staten for leveringen av tjenestene.

iv) Dokumentavgift og registreringsgebyr

Et tap av skatteinntekter tilsvarer forbruk av statsmidler i form av skatteutgifter. Denne typen statsstøtte kan gis både gjennom skattebestemmelser av lovgivende art og gjennom skattemyndighetenes praksis. Gjennom fritaket fra å betale dokumentavgift og registreringsgebyr har Mesta AS beholdt et beløp som tilsvarer betalingen av den relevante avgiften og gebyret som ellers skal betales til norske myndigheter. Ettersom Staten derfor går glipp av inntekter, innebærer fritaket en overføring av statsmidler. Dette er i tråd med Overvåkningsorganets konklusjon i Entra-saken, som ble vedtatt 14. desember 2005⁽¹⁹⁰⁾.

1.4 Begunstigelse av visse foretak eller av produksjonen av enkelte varer

Statens tildeling av midler for å finansiere omstrukturingskostnadene, og ethvert bidrag fra Staten av eiendeler, herunder kontrakter, til en verdi som ligger under markedsverdi, begunstiger bare ett selskap, altså Mesta AS. Tiltakene er derfor av selektiv art.

Når det gjelder dokumentavgift og registreringsgebyr, anser Overvåkningsorganet at rundskrivene som ble utgitt av Justisdepartementet, bekrefter at da Mesta AS ble opprettet (1. januar 2003), kunne bare fusjoner nyte godt av den administrative praksisen med "kontinuitetsprinsippet", som åpnet for et fritak fra betaling av dokumentavgift og registreringsgebyr. I denne forbindelse minner Overvåkningsorganet om at det første rundskrivet fastsatte at fram til utgangen av juni 2005, var anvendelsen av kontinuitetsprinsippet begrenset til tilfeller der eierskap ble overført i forbindelse med fusjoner mellom aksjeselskaper. Det andre rundskrivet utvidet denne praksisen til fusjoner og omdanninger fra 1. juli 2005; noe som implisitt innebærer at slike transaksjoner ikke var omfattet

⁽¹⁸⁷⁾ 14.12.2005 gjorde Overvåkningsorganet et negativt vedtak (318/05/COL) der de anså at fritaket fra å betale dokumentavgift og registreringsgebyr som ble gitt til selskapet Entra AS i juli 2000 (i forbindelse med en overføring av fast eiendom til Entra fra Staten), innebar statsstøtte som ikke var forenlig med EØS-avtalens funksjon. I vedtaket anså Overvåkningsorganet at fritaket ikke utgjorde en del av en administrativ praksis slik at det kunne anses som et allment tiltak, fordi anvendelsen av en administrativ praksis ("kontinuitetsprinsippet") ved omorganisering av selskaper, ikke var en administrativ praksis på det tidspunktet Entra ble opprettet.

⁽¹⁸⁸⁾ Kommisjonsdirektiv 2006/111/EF om innsyn i de økonomiske forbindelsene mellom EFTA-statene og offentlige foretak, samt overfor visse foretak ("innsynsdirektivet").

⁽¹⁸⁹⁾ Se for eksempel Kommisjonens vedtak om statsstøtte innført av Tyskland for Landesbank Schleswig-Holstein – Girozentrale, nå HSH Nordbank AG; EUT 2006 L 307, s. 134.

⁽¹⁹⁰⁾ Vedtak nr. 318/05/COL.

av fritak før dette tidspunktet. Ettersom Mesta ble opprettet 1. januar 2003 og transaksjonen knyttet til opprettelsen av Mesta AS ikke kan anses som en fusjon, får fritakene som er innført ved rundskrivene, ikke anvendelse i tilfellet Mesta AS.

Fritaket fra betaling av dokumentavgift og registreringsgebyr som er gitt til Mesta AS, er derfor selektivt og kan ikke rettferdiggjøres ved henvisning til systemets art eller logikk. Dette er også i tråd med konklusjonen som ble trukket i Entra-saken 14. desember 2005⁽¹⁹¹⁾.

1.5 *Vridning av konkurransen og virkningen på samhandelen mellom avtalepartene*

At markedene for vegbygging og drift og vedlikehold av veger i EØS er av internasjonal art, er dokumentert gjennom det faktum at norske markedsdeltakere (blant annet Veidekke ASA) er aktive i andre EØS-stater, mens internasjonale selskaper fra andre EØS-stater enn Norge (som Lemminkäinen Norge AS, Skanska Norge AS, NCC Construction AS), er aktive i det norske markedet. Under slike omstendigheter vil tildelingen av midler til én markedsdeltaker i dette markedet, dvs. Mesta AS, styrke og støtte selskapets stilling sammenlignet med andre foretak som befinner seg i Norge eller i andre EØS-stater og konkurrerer i markedene for anlegg, drift og vedlikehold⁽¹⁹²⁾. Finansieringen vil blant annet gjøre det mulig for Mesta å tilby anbud med lavere pris for å vinne utbyggingskontrakter i konkurranse med konkurrentene.

På denne bakgrunn anser Overvåkningsorganet at tildelingen av finansiell støtte til Mesta AS (enten i form av tildelinger, overprising av tjenester eller i form av et fritak fra en avgift) vil vri konkurransen og påvirke samhandelen.

1.6 *Konklusjon*

På grunnlaget ovenfor konkluderer Overvåkningsorganet med at vilkårene for å anse at statsstøtte foreligger i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1), er oppfylt med hensyn til statsmidler for alle tiltakene for å redusere arbeidsstokken (det vil si tidligpensjon, midlertidig opprettholdelse av tjenstepensjonsordning og særaldersgrense samt ventelønn (eller alternative tiltak)). Vilkaene for å anse at statsstøtte foreligger er også oppfylt med hensyn til statsmidler for å dekke kostnadene for i) flytting og pendling; ii) flytting av kontorer/støttepunkter og arkivoverføring som påløp etter 1. januar 2003; og iii) fritaket som ble tildelt Mesta AS fra å betale dokumentavgift og registreringsgebyr. Overvåkningsorganet mener også at uavhengig av om overgangskontraktene gav Mesta AS en økonomisk fordel, innebærer kontraktene en forpliktelse til å yte offentlig tjeneste i henhold til EØS-avtalens artikkel 59 nr. 2.

2. *Krav til framgangsmåte*

Overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3 lyder som følger: "EFTAs overvåkingsorgan skal underrettes i tide til å kunne uttale seg om planer som går ut på å innføre eller endre støtteordninger. [...] Vedkommende stat kan ikke sette i verk de planlagte tiltak før prosedyren har ført til et endelig vedtak." Norske myndigheter har ikke underrettet Overvåkningsorganet før tiltakene ble truffet i forbindelse med overføringen av produksjonsavdelingens virksomhet til Mesta AS. Norske myndigheter har derfor ikke overholdt sin forpliktelse til å underrette i henhold til Overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del I artikkel 1 nr. 3. Statsstøtte gitt i forbindelse med tiltak truffet i forbindelse med overføring av virksomhet fra produksjonsavdelingen til Mesta AS, utgjør derfor 'ulovlig støtte' i henhold til overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del II artikkel 1 bokstav f).

⁽¹⁹¹⁾ Vedtak nr. 318/05/COL del II avsnitt 1.2.1.

⁽¹⁹²⁾ Se sak 730/79 Philip Morris v Kommisjonen, [1980] saml. 2671 nr. 11, der det står at "når Statens finansielle støtte styrker posisjonen til et foretak sammenlignet med andre foretak som konkurrerer i samhandelen i Fellesskapet, må den sistnevnte anses å være påvirket av denne støtten."

3. Støttens forenlighet

3.1 Omstrukturerings tiltak og omorganiseringstiltak

Når det gjelder de omstrukturerings- og omorganiseringstiltakene som var nødvendige for å opprette Mesta AS som en igangværende bedrift, det vil si tidligpensjon, midlertidig opprettholdelse av tjenestepensjonsordning og særaldersgrense, samt ventelønn (eller alternative tiltak), er unntaket fastsatt i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c) om forenligheten av støtte som letter utviklingen av enkelte næringsgrener eller på enkelte økonomiske områder, relevant.

I sin beslutningspraksis har Kommisjonen konsekvent ansett at reduksjon av finansielle byrder som påføres et selskap på grunn av strukturelle ulemper som skyldes dets tidligere status som statsforetak, herunder pensjonsrettigheter og tiltak knyttet til nedbemanning av arbeidsstokken, kan anses som forenlig når disse kostnadene har påløpt i forbindelse med liberalisering av en sektor og at en sektor åpnes opp for konkurranse⁽¹⁹³⁾. Kommisjonens konklusjoner på dette området skyldes det faktum at statsmidler til omstrukturerings- og omorganiseringstiltak har vært knyttet til å fjerne hindringer for markedsadgangen, og det faktum at den finansielle byrden fra ideoende strukturelle ulemper ville påvirke et selskaps konkurransevne straks markedet ble åpnet for konkurranse.

Overvåkningsorganet merker seg at i denne saken medførte endringen av det tidligere statsforetakets produksjonsavdeling og dens omdanning til et effektivt selskap, at overføringen av personalet til det nye selskapet utgjorde en ideoende del av liberaliseringen av det nasjonale vegmarkedet. Liberaliseringen ville faktisk ikke funnet sted uten et selskap med tilstrekkelig personale. De aktuelle tiltakene er overgangstiltak, og er innført dels for å oppmuntre de ansatte til å gå over til Mesta AS og gi avkall på statusen som offentlige tjenestemenn, og dels å lette den nødvendige nedbemanningen av arbeidsstokken for å sikre et bærekraftig handelsforetak.

Selv om markedet for drift og vedlikehold av veger var blitt åpnet for konkurranse (for eksempel med hensyn til kommunale veger), var produksjonsavdelingen ikke i markedet ettersom den bare betjente Staten internt i forbindelse med det nasjonale vegnettet. Den særskilte statusen til ansatte i Statens vegvesen ble derfor gitt i en sammenheng der de ikke var utsatt for konkurranse⁽¹⁹⁴⁾.

Overvåkningsorganet anser at statlig finansiering av det relevante tiltaket er i allmenn interesse. Overgangstiltaket gjorde det mulig å åpne opp den statlige delen av vegtjenestemarkedet for konkurranse. Ved å frita Mesta AS fra tilleggs kostnader som foretaket måtte dekke i egenskap av å ha overtatt en avdeling som tidligere var en del av Staten, vil Mesta AS fritt kunne drive virksomhet for å levere tjenester knyttet til utbygging, drift og vedlikehold av veger, og tilpasse seg i tråd med markedet. Selskapet vil derfor unngå en handelshindring. Generelt er omdanningen av et tidligere monopol som tjenesteleverandør på det nasjonale vegnettet (dvs. produksjonsavdelingen) til et privat selskap (Mesta AS) som er underlagt den samme rettslige rammen som andre private markedsdeltakere i Norge, på lang sikt gunstig for sluttbrukerne. Opplysninger som er oversendt av norske myndigheter, viser at konkurransen i det relevante markedet har økt og dermed ført til lavere priser for både drift og vedlikehold av veg, og har som sådan vært til fordel for skattebetalerne og økonomien som en helhet.

Overvåkningsorganet har også inntatt det standpunkt at statsstøtte er det egnede middelet. Det var aldri meningen at produksjonsavdelingen skulle være et handelsforetak med virksomhet i det åpne markedet, og den kunne derfor dekke de høyere pensjonskostnadene knyttet til offentlige tjenestemenn uten å lide under en betydelig økonomisk ulempe. Da markedet ble åpnet for tjenesteleverandører på det nasjonale vegnettet, og omdanningen i denne forbindelse av den tidligere statlige avdelingen til et handelsforetak, måtte imidlertid kostnadene for arbeidsstokken tilpasses konkurrentenes kostnader. På denne bakgrunn er statsstøtte et egnet middel for å frita handelsforetaket fra kostnader som påløp da den tidligere statlige avdelingen ble omorganisert. Når det gjelder incitamentets virkning og nødvendighet, merker Overvåkningsorganet seg at uten statsmidlene ville kostnadene til Mesta AS ikke blitt tilpasset til konkurrentenes, og selskapet

⁽¹⁹³⁾ Se for eksempel betraktningene i EDF (France), EUT L 49 av 22.2.2005, s. 9; Destia (Finland), EUT L 270 av 10.10.2008, OTE (Hellas), EUT L 243 av 11.9.2008, s. 7; La Poste (Frankrike), EUT L 63 av 7.3.2008, s. 16; og Royal Mail (Det forente kongerike), C/2007 av 8.4.2009.

⁽¹⁹⁴⁾ Dette er konklusjonen i Overvåkningsorganets vedtak nr. 349/07/COL av 18.7.2007 i forbindelse med Statens vegvesen, Møre og Romsdal vegkontor.

ville hatt vanskeligheter med å konkurrere under de faktiske forhold. Statlig finansiering er derfor nødvendig, og kravet om incitamentets virkning er oppfylt.

I denne forbindelse merker Overvåkningsorganet seg at av det opprinnelige antallet av personale som ble overført (av 4750 ansatte) i 2003, ble arbeidsstokken gradvis redusert til 3296 i 2005, til 3237 i 2006, og videre ned til 3032 i 2007⁽¹⁹⁵⁾. Dette betyr at tiltakene har hatt den ønskede virkningen.

Den statlige finansieringen av det relevante tiltaket står i forhold til målet, ettersom det er begrenset til de tilleggskostnadene som Mesta AS hadde måttet dekke (i gjennomsnitt) i forhold til kostnadene for arbeidstakere som var ansatt på vilkårene i det private markedet.

Når det gjelder den statlige finansieringen av de gjenværende omstrukturings- og organisasjonskostnadene, dvs. kostnadene knyttet til flytting, pendling, flytting av kontorer/støttepunkter og arkivoverføring i forbindelse med oppstartsdatoen for Mesta AS, har Overvåkningsorganet imidlertid ikke klart å påvise faktorer som viser at tiltakene er knyttet til byrder som påløp da markedet fortsatt var lukket. Tvert imot er tiltakene knyttet til kostnader som vanligvis påløper når selskaper starter opp virksomhet, og påføring av slike kostnader ville derfor ikke påvirke konkurransevnen til Mesta AS i markedet sammenlignet med andre selskaper. Ettersom det ikke foreligger noen annen bestemmelse som kan danne grunnlag for at Overvåkningsorganet kan anse tiltakene, som omfatter driftsstøtte, forenlige, har Overvåkningsorganet konkludert med at tiltakene (det vil si flytting, pendling, flytting av kontorer/støttepunkter og arkivoverføring) ikke er forenlige med EØS-avtalens funksjon.

3.2 *Overgangskontrakter*

i) Utbyggingskontrakter

Overvåkningsorganet anser at i den utstrekning prisene som utbyggingskontraktene ble overført til Mesta AS til, oversteg markedsprisen og dermed innebar statsstøtte, er denne støtten forenlig med EØS-avtalens funksjon. Denne konklusjonen bygger på det faktum at alternativet, å innhente markedspriser ved å utlyse åpne anbud for halvt fullførte utbyggingsprosjekter, ikke er en praktisk løsning. Det igangværende arbeidet hadde måttet opphøre og potensielt bli overtatt av nye leverandører, noe som ikke bare ville gjort prosjektet som helhet betraktelig dyrere, men også potensielt ville innebære betydelige forsinkelser. For det andre hadde en rekke underleverandører vært engasjert av Statens vegvesen for å utføre deler av de igangværende utbyggingsprosjektene. Dersom offentlige anbud hadde vært utlyst, ville det vært nødvendig å avslutte kontrakter med disse underleverandørene, noe som ville medført ytterligere kostnader. For det tredje var alle utbyggingsprosjektene av ganske begrenset varighet, og alle ville være avsluttet innenfor en kort tidsramme på to år.

Samlet fører alle disse grunnene til at Overvåkningsorganet anser at det begrensede beløpet i potensiell statsstøtte som inngikk i forbindelse med prisene på utbyggingskontraktene som ble overført til Mesta AS, er forenlig med EØS-avtalens funksjon i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c).

ii) Funksjonskontrakter

Norske myndigheter har hevdet at tiltakene til fordel for Mesta AS utgjør kompensasjon for kostnader som Mesta AS måtte dekke på grunn av forpliktelser til å yte offentlig tjeneste som selskapet ble pålagt med henvisning til EØS-avtalens artikkel 59 nr. 2.

Det framgår av retningslinjene for statsstøtte om reglene for kompensasjon for offentlige tjenester, statseide foretak og støtte til offentlige foretak ("retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester") at for at kompensasjon for offentlige tjenester skal kunne erklæres forenlig med EØS-avtalen, må forpliktelsen til å yte offentlig tjeneste være i) reell og klart definert; ii) nedfelt i et dokument som spesifiserer forpliktelsen til å yte offentlig tjeneste; og

⁽¹⁹⁵⁾ Jf. Mestas nettside www.mesta.no og årsrapporten for Mesta AS for 2008, s. 2.

iii) kompensasjonsbeløpet kan ikke overstige det som er nødvendig for å dekke kostnader som påløper i forbindelse med utøvelsen av forpliktelsen til å yte offentlig tjeneste (det vil si at den må være forholdsmessig), idet det tas hensyn til de relevante inntektene og en rimelig fortjeneste for å utøve disse forpliktelsene⁽¹⁹⁶⁾.

Som gjentatt i retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester, minner Overvåkningsorganet om at EFTA-statene har stor mulighet til å anvende skjønn med hensyn til arten av tjenester som kan klassifiseres som tjenester av allmenn økonomisk interesse⁽¹⁹⁷⁾.

Overvåkningsorganet anser at Mesta AS har vært pålagt reelle og klart definerte forpliktelser til å yte offentlig tjeneste, som er nedfelt i et dokument som angir de relevante forpliktelsene.

Overvåkningsorganet merker seg at overgangskontraktene for drift og vedlikehold ble pålagt Mesta AS for en begrenset periode for å sikre at virksomhetene, da markedet for drift og vedlikehold (på det nasjonale vegnettet) ble åpnet for konkurranse, ville bli utført på en måte som gjør det mulig for Statens vegvesen å opprettholde tilstrekkelig kontroll over veg- og trafikkikkerheten. Forpliktelsene som ble pålagt Mesta AS, er klart identifisert og beskrevet i standardiseringsrapporten som er utgitt av Statens vegvesen, gjennom konkrete krav til nivået for standarden og/eller tiltak knyttet til det offentlige tjenesteoppdraget. Driften og vedlikeholdet av det nasjonale vegnettet er et berettiget offentlig tjenesteoppdrag fra Staten og i tråd med Kommisjonens beslutningspraksis med hensyn til at vedlikehold av vegtunneler er en forpliktelse til å yte offentlig tjeneste⁽¹⁹⁸⁾. I denne saken er dessuten forpliktelsene til å yte offentlig tjeneste pålagt bare for en overgangsperiode (til 2006) for å sikre at Statens vegvesen opprettholder det nødvendige nivået for kontroll av veg- og trafikkikkerheten, og dette bekrefter at det er en forbindelse mellom det offentlige tjenesteoppdraget og kontrollansvaret til Statens vegvesen. Når det gjelder tildelingen, er forpliktelsen til å utføre drifts- og vedlikeholdsarbeidet i samsvar med standardene pålagt Mesta AS gjennom en bestemmelse i hver enkelt kontrakt mellom Mesta AS og Staten (i form av Statens vegvesen)⁽¹⁹⁹⁾.

Når det gjelder kompensasjonsbeløpet, er den allmenne regelen i retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester at kompensasjonsbeløpet ikke kan overstige det som er nødvendig for å dekke kostnadene som er påløpt i forbindelse med utøvelsen av forpliktelsene til å yte offentlig tjeneste, idet det tas hensyn til en rimelig fortjeneste for å utøve disse forpliktelsene.

I denne forbindelse krever retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester at bare kostnadene som er tilknyttet forpliktelsen til å yte offentlige tjenester, tas i betraktning, og at det skilles mellom kostnadene knyttet til tjenester av allmenn økonomisk interesse og enhver annen virksomhet. For øvrig kan kostnader knyttet til investeringer tas i betraktning når det er nødvendig for å utøve forpliktelsen til å yte offentlig tjeneste.

På grunnlag av de oversendte opplysningene anser Overvåkningsorganet at ettersom Mesta AS hadde atskilte regnskaper for overgangskontraktene for drift og vedlikehold, så er kostnadene som er framlagt for ytelsen av de offentlige tjenestene, riktig fordelt. Videre er det faktum at Mesta AS fordelte kapitalinvesteringer i forhold til inntektene slike kontrakter gav, også i tråd med reglene i retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester. På denne bakgrunn anser Overvåkningsorganet at 100 % finansiering for å dekke kostnadene for at Mesta AS ytte offentlige tjenester i henhold til overgangskontraktene for drift og vedlikehold, er i tråd med retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester.

⁽¹⁹⁶⁾ Retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester trådte i kraft 20. desember 2005. Nr. 25 i retningslinjene fastsetter at i forbindelse med støtte som ikke er meldt, anvender Overvåkningsorganet de bestemmelsene som var i kraft på det tidspunkt støtten ble tildelt, med mindre støtten ble tildelt etter at retningslinjene ble vedtatt, for i så fall må retningslinjene anvendes. Ettersom tjenestene som ble utført av Mesta AS i henhold til overgangskontraktene, omfattet perioden 2003–2006, dvs. en periode både før og etter 2005, anvendes retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester parallelt.

⁽¹⁹⁷⁾ Sak E-9/04 Den islandske bank- og verdipapirforetaksforeningen v EFTAs overvåkningsorgan, [2006] EFTA-domstolens rapport, s. 42, nr. 65.

⁽¹⁹⁸⁾ Kommisjonens vedtak som omfatter vedlikehold av vegger og forbindelsestunneler: N 562/2005 (Italia) Società Italiana del Traforo del Monte Bianco (SITMB) av 16.5.2006; N 420/2005 (Frankrike) Tunnel du Mont Blanc et Tunnel Maurice Lemaire av 22.2.2006; og N 321/ 2001 (Frankrike) Tunnel Routière du Fréjus av 20.6.2001. Se også Destia-saken, EUT L 270 av 10.10.2008, s. 1, nr. 214–216.

⁽¹⁹⁹⁾ Dette tilsvarer den måten forpliktelser til å yte offentlig tjeneste ble tildelt på i kommisjonsvedtakene nevnt i fotnoten ovenfor.

Når det gjelder fastsettelsen av en rimelig fortjeneste, fastsetter retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester at det avkastningsnivået den offentlige tjenesteleverandøren oppnår, ikke skal overstige det gjennomsnittlige avkastningsnivået for den berørte sektor i de senere år. Med andre ord må det avkastningsnivået som Mesta AS faktisk oppnådde, sammenliknes med en referanseverdi eller fellesnevner for sektoren.

Overvåkningsorganet har undersøkt "referanseverdien for avkastningsnivå" på 8,42 % som er oversendt av norske myndigheter (se tabell nedenfor) for å anvendes som målestokk for avkastningsnivået i drifts- og vedlikeholdssektoren. Overvåkningsorganet har inntatt det standpunkt at komponentene i referanseavkastningsnivået er basert på markedsorienterte faktorer. For det første har Overvåkningsorganet tatt hensyn til at betaverdien 1 er den gjennomsnittlige betaverdien for 15 andre selskaper i drift- og vedlikeholdssektoren. For det andre er markedssatsen for risikopremie på 5 % innenfor det spekteret (på mellom 3–6 %) som anvendes av andre markedsdeltakere i dette markedet, og innenfor det spekteret for risikopremie som er anvendt av PWC i en rapport fra 2008 om Mesta AS. For det tredje er avkastningsnivået basert på den samme metoden som ble anvendt for avkastningsnivået på 6,7 %, som Staten krever for sine samlede investeringer i Mesta AS (herunder både utbyggingsvirksomhet og drifts- og vedlikeholdsvirksomhet). For det fjerde er betaverdien et gjennomsnitt beregnet for årene 2002–2007, det vil si tidsrommet da de offentlige tjenestene er blitt levert av Mesta AS.

Sammensetning av referanseavkastningsnivå

Vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad (WACC)	
Risikofri rente ⁽¹⁾ før skatt	3,85 %
Markedssats for risikopremie ⁽²⁾	5,00 %
Beta for samlet kapital	0,90
Netto gjeld/egenkapital	
Beta for egenkapital	1
Egenkapitalkostnad etter skatt	8,85 %
Eksterne kapitalkostnader	
Risikofri rente før skatt	3,85 %
Lånepremie	2,50 %
Eksterne kapitalkostnader før skatt	6,35 %
Skattesats	28 %
Eksterne kapitalkostnader etter skatt	4,57 %
Vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad (WACC)	
Egenkapitalkostnad	8,85 %
Andel av egenkapital	90 %
Vektet egenkapitalkostnad etter skatt	8,00 %
Eksterne kapitalkostnader etter skatt	4,6 %
Andel av ekstern kapital	10 %
Vektete eksterne kapitalkostnader etter skatt	0,5 %
Vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad av samlet kapital etter skatt	8,42 %

(1) Satsen for risikofri rente på 3,85 % er basert på avkastningen på femårige statsobligasjoner (fra 2003–2007), jf. Norges sentralbank.

(2) Markedssatsen for risikopremie viser den avkastningen markedsdeltakerne krever for aksjer sammenlignet med risikofrie investeringer. En markedssats for risikopremie på 5 % er basert på det faktum at markedsdeltakerne vanligvis krever 3–6 %. Det er 0,5 % høyere enn satsen fastsatt i PricewaterhouseCoopers rapport fra 2008 med tittelen "Mesta AS – Entrepriseverdi pr. 1. januar 2008" ("PWC-rapporten 2008"). PWC-rapporten ble utgitt i forbindelse med opprettelsen av Mesta-gruppen, og ble godkjent av revisorselskapet BDO Noraudit.

Referanseavkastningsnivået på 8,42 % er basert på en betaverdi på 1 som er fastsatt med henvisning til:

- observasjoner av betaverdien over en periode på 40 måneder (2002–2007) for 15 sammenlignbare selskaper (blant annet Veidekke ASA, Skanska AB-B SHS, PEAB AB)⁽²⁰⁰⁾,
- at avkastningsnivået er korrelert på grunnlag av Morgan Stanleys verdensindeks ("All Country World Index")⁽²⁰¹⁾,
- at egenkapitalandelen er blitt ansett å være i tråd med sektorgjennomsnittet (basert på 15 sammenlignbare selskaper)⁽²⁰²⁾.

En sammenligning av det faktiske avkastningsnivået Mesta AS oppnådde og referanseavkastningsnivået (på 8,42 %) i årene 2003–2006 (se tabellen nedenfor), viser at Mesta AS ble overkompensert med 66,4 millioner NOK. Overvåkningsorganet har derfor inntatt det standpunkt at dette beløpet skal anses som overkompensasjon i henhold til retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester. Overvåkningsorganet merker seg at det ved beregningen av dette overkompensasjonsbeløpet, allerede er tatt hensyn til muligheten for at Mesta AS (i tråd med retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester) overfører overkompensasjon⁽²⁰³⁾ som er oppnådd ett år, til det neste året.

Avkastningsnivå i millioner NOK

	2003	2004	2005	2006	Samlet
Mesta AS: avkastningsnivå	10,86 %	6,15 %	9,98 %	14,5 %	
Referanseverdi for avkastningsnivå	8,42 %	8,42 %	8,42 %	8,42 %	
Overskudd på avkastning i %	2,44 %	-2,27 %	1,56 %	6,08 %	
Overskudd på avkastning NOK	44,8	-46,4	22,5	45,5	66,4

På grunnlaget som beskrives ovenfor anser Overvåkningsorganet at vilkårene i EØS-avtalens artikkel 59 nr. 2 er oppfylt med hensyn til at det foreligger en forpliktelse til å yte offentlig tjeneste, og tildelingen av denne i forbindelse med overgangskontraktene for drift og vedlikehold. Ettersom Mesta AS er blitt overkompensert med 66,4 millioner NOK, har Overvåkningsorganet imidlertid konkludert med at den kompensasjonen Mesta AS har fått for forpliktelsene til å yte offentlig tjeneste, ikke er forholdsmessig, og at dette overkompensasjonsbeløpet derfor ikke er forenlig med EØS-avtalens artikkel 59 nr. 2.

3.3 Dokumentavgift og registreringsgebyr

Når det gjelder statsstøtte gitt som følge av fritaket fra å betale dokumentavgift og registreringsgebyr til fordel for Mesta AS, har norske myndigheter ikke hevdet at denne støtten er forenlig med EØS-avtalens funksjon. Overvåkningsorganet har likevel vurdert mulighetene for å anse støtten som forenlig. Overvåkningsorganet merker seg for det første at ingen av unntakene i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 2 får anvendelse, ettersom den aktuelle støtten ikke er rettet mot å oppnå målene som er angitt i disse bestemmelsene: Fritaket fra dokumentavgift og registreringsgebyr er ikke en støtte av sosial karakter som gis de enkelte forbrukere, og heller ikke en støtte som har til formål å bøte på skader som skyldes naturkatastrofer eller andre eksepsjonelle hendelser. For det andre kan et støttetiltak anses å være forenlig i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav a) dersom det har til formål å fremme den økonomiske utvikling i områder der levestandarden er unormalt lav, eller der det er alvorlig underbeskjeftigelse. Ettersom ingen slike områder er definert gjennom det norske kartet over regionstøtte, er imidlertid denne bestemmelsen ikke relevant. For det tredje får unntaket i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav b) ikke anvendelse ettersom den aktuelle støtten ikke har som formål å sikre at et viktig prosjekt av felles europeisk betydning kan realiseres, eller å bøte på en alvorlig forstyrrelse av økonomien i Norge. Overvåkningsorganet har heller ingen grunn til å anse at unntaket fastsatt i EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c), som fastsetter at statsstøtte kan anses som forenlig med EØS-avtalens funksjon dersom den letter

⁽²⁰⁰⁾ Dette er i tråd med PriceWaterhouseCoopers beste praksis ved verdifastsettelse; jf. PWC-rapporten 2008.

⁽²⁰¹⁾ Jf. PWC-rapporten 2008.

⁽²⁰²⁾ Jf. PWC-rapporten 2008.

⁽²⁰³⁾ Overføringen fra 2003 til 2004 utgjorde mindre enn 10 % av den årlige kompensasjonen, i tråd med avsnitt 20 i retningslinjene for kompensasjon for offentlige tjenester.

utviklingen av enkelte næringsgrener eller på enkelte økonomiske områder, forutsatt at støtten ikke endrer vilkårene for samhandelen i et omfang som strider mot felles interesser, får anvendelse på den aktuelle støtten.

Ettersom ingen av unntakene får anvendelse, har Overvåkningsorganet fastslått at støtten som er gitt gjennom fritaket fra dokumentavgift og registreringsgebyr, ikke er forenlig med EØS-avtalens funksjon. Denne konklusjonen fra Overvåkningsorganet er i tråd med holdningen som ble inntatt av Overvåkningsorganet i dets vedtak av 14. desember 2005, der det også fastslo at fritaket fra dokumentavgift og registreringsgebyr ikke var forenlig med EØS-avtalens funksjon⁽²⁰⁴⁾.

4. Konklusjon

På grunnlag av den foregående vurderingen inntar Overvåkningsorganet det standpunkt at omstruktureringstiltakene i form av tidligpensjon, midlertidig opprettholdelse av tjenestepensjonsordningen og særaldersgrensen, samt ventelønn (eller alternative tiltak), innebærer tildeling av statsstøtte i henhold til EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1, som er forenlig på grunnlag av EØS-avtalens artikkel 61 nr. 3 bokstav c).

Av ovennevnte grunner anser Overvåkningsorganet at statsstøtte til fordel for Mesta AS for følgende tiltak, ikke er forenlig med EØS-avtalen:

- i) flyttekostnader og pendlergodtgjørelse,
- ii) kostnader for flytting av kontorer/støttepunkter og arkivoverføring som har påløpt etter 1. januar 2003,
- iii) fritaket fra å betale dokumentavgift og registreringsgebyr for Mesta AS, og
- iv) overkompensasjonen på 66,4 millioner NOK i forbindelse med at Mesta AS leverte offentlige tjenester i henhold til overgangskontraktene for drift og vedlikehold.

Ettersom disse tiltakene ikke ble meldt til Overvåkningsorganet, utgjør denne støtten ulovlig støtte i henhold til overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del II artikkel 1 bokstav f). Det følger av overvåknings- og domstolsavtalens protokoll 3 del II artikkel 14 at Overvåkningsorganet skal beslutte at ulovlig støtte som er uforenlig med statsstøttereglene i EØS-avtalen, må kreves tilbakebetalt av mottakerne.

GJORT DETTE VEDTAK:

Artikkel 1

Statsstøtten i forbindelse med tidligpensjon, midlertidig opprettholdelse av tjenestepensjonsordningen og særaldersgrensen, samt ventelønn (eller alternative tiltak) til fordel for Mesta AS, er forenlig med EØS-avtalens funksjon.

Statsstøtte til fordel for Mesta AS i forbindelse med i) flyttekostnader og pendlergodtgjørelse; ii) kostnader for flytting av kontorer/støttepunkter og arkivoverføring som påløp etter 1. januar 2003; iii) fritaket for Mesta AS fra å betale dokumentavgift og registreringsgebyr; og iv) overkompensasjonen på 66,4 millioner NOK i forbindelse med at Mesta AS leverte offentlige tjenester i henhold til overgangskontraktene for drift og vedlikehold, er ikke forenlig med EØS-avtalens funksjon.

Artikkel 2

Norske myndigheter skal iverksette alle nødvendige tiltak for å få tilbakebetalt fra Mesta AS støtten nevnt i artikkel 1 annet ledd, som er ulovlig tildelt til Mesta AS.

⁽²⁰⁴⁾ Vedtak 318/05/COL.

Artikkel 3

Tilbakebetaling skal skje uten opphold og i samsvar med framgangsmåter fastsatt i nasjonal lovgivning forutsatt at de muliggjør en umiddelbar og effektiv oppfyllelse av vedtaket. Støtten som skal tilbakebetales, skal omfatte rente og renters rente fra den dato støtten ble tilgjengelig for mottakeren, til den dato den tilbakebetales. Renter skal beregnes på grunnlag av artikkel 9 og 11 i EFTAs overvåkningsorgans vedtak nr. 195/04/COL.

Artikkel 4

Norske myndigheter skal innen to måneder etter underretning om dette vedtak underrette EFTAs overvåkningsorgan om de tiltak som er gjort for å oppfylle vedtakets bestemmelser.

Artikkel 5

Dette vedtak er rettet til Kongeriket Norge.

Artikkel 6

Dette vedtak har gyldighet i engelsk språkversjon.

Utfærdiget i Brussel, 7. oktober 2009.

For EFTAs overvåkningsorgan

Rakel Surlien

Medlem av kollegiet

Kurt Jaeger

Medlem av kollegiet

EFTA-DOMSTOLEN

DOMSTOLENS DOM

2011/EØS/62/02

av 28. juni 2011

i sak E-12/10

EFTAs overvåkningsorgan mot Island

(En kontraktsparts manglende oppfyllelse av sine forpliktelser – Frihet til å yte tjenester – Direktiv 96/71/EF – Utsending av arbeidstakere – Minstelønn – Permisjon med lønn ved sykdom eller ulykke – Ulykkesforsikring)

I sak E-12/10, EFTAs overvåkningsorgan mot Island – SAK om at EFTA-domstolen skal erklære at Island, ved å opprettholde artikkel 5 og 7 i lov nr. 45/2007 om rettigheter og plikter for utenlandske foretak som stasjonere arbeidstakere midlertidig på Island, og disse ansattes arbeidsvilkår, har unnlatt å oppfylle sine forpliktelser etter EØS-avtalens artikkel 36 og artikkel 3 i rettsakten omhandlet i EØS-avtalens vedlegg XVIII nr. 30, dvs. europaparlaments- og rådsdirektiv 96/71/EF av 16. desember 1996 om utsending av arbeidstakere i forbindelse med tjenesteyting, tilpasset til EØS-avtalen ved avtalens protokoll 1 – har domstolen, sammensatt av Carl Baudenbacher, president, og dommerne Thorgeir Örlygsson og Per Christiansen (saksforberedende dommer), 28. juni 2011 avsagt dom der domsslutningen lyder:

1. Island har, ved å opprettholde artikkel 5 og 7 i lov nr. 45/2007 om rettigheter og plikter for utenlandske foretak som stasjonere arbeidstakere midlertidig på Island, og disse ansattes arbeidsvilkår, unnlatt å oppfylle sine forpliktelser etter artikkel 3 i europaparlaments- og rådsdirektiv 96/71/EF av 16. desember 1996 om utsending av arbeidstakere i forbindelse med tjenesteyting.
2. Island pålegges å betale sakens omkostninger.

DOMSTOLENS DOM**2011/EØS/62/03****av 22. august 2011****i sak E-14/10****Konkurrenten.no AS mot EFTAs overvåkningsorgan**

(Sak om oppheving av et vedtak i EFTAs overvåkningsorgan – Statsstøtte – Lokale busstransporttjenester – Eksisterende støtte – Begrunnelsesplikt – Vedtak om å avslutte saken uten å innlede formell gransking)

I sak E-14/10, Konkurrenten.no AS mot EFTAs overvåkningsorgan, støttet av Kollektivtransportproduksjon AS som intervenient – SAK om oppheving av vedtak nr. 254/10/COL av 21. juni 2010 (AS Oslo Sporveier og AS Sporveisbussene) – har domstolen, sammensatt av Carl Baudenbacher, president og saksforberedende dommer, og dommerne Thorgeir Örlygsson og Per Christiansen, 22. august 2011 avsagt dom der domsslutningen lyder:

1. Vedtak nr. 254/10/COL av 21. juni 2010 (AS Oslo Sporveier og AS Sporveisbussene) oppheves.
2. Saksøkte pålegges å betale saksøkers omkostninger.

DOMSTOLENS DOM**2011/EØS/62/04****av 28. juni 2011****i sak E-18/10****EFTAs overvåkningsorgan mot Kongeriket Norge**

(Manglende etterlevelse av domstolens dom som fastslår manglende oppfyllelse av forpliktelser – overvåknings- og domstolsavtalens artikkel 33 – nødvendige tiltak for å etterkomme domstolens dom)

I sak E-18/10, EFTAs overvåkningsorgan mot Kongeriket Norge – SAK om at EFTA-domstolen skal erklære at Kongeriket Norge, ved å unnlate å iverksette de nødvendige tiltak for å overholde EFTA-domstolens dom i sak E-2/07 EFTAs overvåkningsorgan mot Kongeriket Norge, har unnlatt å oppfylle sine forpliktelser etter artikkel 33 i avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol – har domstolen, sammensatt av Carl Baudenbacher, president, og dommerne Thorgeir Örlýgsson og Per Christiansen (saksforberedende dommer), 28. juni 2011 avsagt dom der domsslutningen lyder:

1. Kongeriket Norge har, ved å unnlate å iverksette de nødvendige tiltak for å overholde EFTA-domstolens dom i sak E-2/07 EFTAs overvåkningsorgan mot Kongeriket Norge, unnlatt å oppfylle sine forpliktelser etter artikkel 33 i avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol.
2. Kongeriket Norge pålegges å betale sakens omkostninger.

EF-ORGANER

KOMMISSJONEN

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning

2011/EØS/62/05

(Sak COMP/M.6328 – Socimac/Bolloré/Société d'exploitation du Terminal de Vridi)**Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte**

1. Kommisjonen mottok 10. november 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der foretakene Socimac S.A. ("Socimac", Elfenbenskysten) og Bolloré S.A. ("Bolloré", Frankrike) ved kjøp av aksjer i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over Société d'exploitation du Terminal de Vridi ("SETV", Elfenbenskysten).
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Socimac: datterselskap av A.P. Møller-Mærsk A/S, som har virksomhet innenfor linjefart med containere, terminaltjenester, innlandstransport, logistikk, havnebuksering, tankskip, leting etter og produksjon av olje og gass, detaljsalg samt lufttransport.
 - Bolloré: transport- og logistiktjenester, framstilling av plastfilm, billettautomater, batterier og elektriske motorvogner, drivstoffdistribusjon, kommunikasjon og media, herunder reklame, markedsføring av beplantning.
 - SETV: utvikling, styring og drift av en containerterminal med tillatelse fra Port Autonome d'Abidjan. Leverer tjenester til alminnelige brukere på havnen i Abidjan i Elfenbenskysten.
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 336 av 17.11.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6328 – Socimac/Bolloré/Société d'exploitation du Terminal de Vridi, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte").

**Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6409 – Gazprom Schweiz/Promgas)**

2011/EØS/62/06

Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte

1. Kommisjonen mottok 7. november 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der det sveitsiske foretaket Gazprom Schweiz AG ("Gazprom Schweiz"), kontrollert av det russiske foretaket Gasprom export LLC ("Gazprom export"), som er kontrollert av det russiske foretaket Open Joint Stock Company Gazprom ("Gazprom"), ved kjøp av aksjer fra det italienske foretaket ENI S.p.A. ("ENI") overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over 50 % av andelene i det italienske foretaket Promgas S.p.A. ("Promgas"), for tiden kontrollert i fellesskap av ENI og Gazprom export.
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Gazprom: leting etter, produksjon, transport, raffinering og markedsføring av naturgass og petrokjemiske produkter
 - Gazprom export: eksport til Europa av naturgass, olje, petroleumsderivater og andre produkter fra petroleums- og petrokjemiindustrien samt deltakelse i energiinvesteringsprosjekter
 - Gazprom Schweiz: leting etter og produksjon og salg av hydrokarboner
 - Promgas: engroslevering av naturgass gjennom rørnett i Italia
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 335 av 16.11.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6409 – Gazprom Schweiz/Promgas, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte").

Forhåndsmelding om en foretakssammenslutning
(Sak COMP/M.6427 – Hermes Europe/Armadillo Holding/B2C)

2011/EØS/62/07

Sak som kan bli behandlet etter forenklet framgangsmåte

1. Kommisjonen mottok 4. november 2011 melding i henhold til artikkel 4 i rådsforordning (EF) nr. 139/2004⁽¹⁾ om en planlagt foretakssammenslutning der de tyske foretakene Hermes Europe GmbH ("Hermes"), som tilhører Otto-konsernet, og Armadillo Holding GmbH ("Armadillo"), som kontrolleres i fellesskap av LaPoste S.A. og Arikani Group, ved kjøp av aksjer i fellesskap overtar kontroll i henhold til fusjonsforordningens artikkel 3 nr. 1 bokstav b) over det russiske foretaket B2C Limited Liability Company ("B2C").
2. De berørte foretakene har virksomhet på følgende områder:
 - Hermes: leverer transport- og logistikkjenester
 - Armadillo: leverer transport- og logistikkjenester, hovedsakelig i Øst-Europa
 - B2C: virksomhet innenfor pakkelevering fra foretak eller privatpersoner til forbrukere i Russland
3. Etter en foreløpig undersøkelse finner Kommisjonen at den meldte foretakssammenslutningen kan komme inn under virkeområdet for fusjonsforordningen. Det er imidlertid ikke gjort endelig vedtak på dette punkt. Det gjøres oppmerksom på at denne saken kan bli behandlet etter framgangsmåten fastsatt i kommisjonskunngjøringen om forenklet framgangsmåte for behandling av visse foretakssammenslutninger etter fusjonsforordningen⁽²⁾.
4. Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge eventuelle merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

Merknadene må være Kommisjonen i hende senest ti dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 335 av 16.11.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen, med referanse COMP/M.6427 – Hermes Europe/Armadillo Holding/B2C, per faks (faksnr. +32 (0)2 296 43 01), per e-post (COMP-MERGER-REGISTRY@ec.europa.eu) eller per post til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

⁽¹⁾ EUT L 24 av 29.1.2004, s. 1 ("Fusjonsforordningen").

⁽²⁾ EUT C 56 av 5.3.2005, s. 32 ("Melding om behandling etter forenklet framgangsmåte")

Innledning av behandling**2011/EØS/62/08****(Sak COMP/M.6266 – J&J/Synthes)**

Kommisjonen vedtok 3. november 2011 å innlede behandling i ovennevnte sak, etter at den hadde fastslått at den meldte foretakssammenslutningen reiser alvorlig tvil med hensyn til dens forenlighet med det felles marked. Innledningen av behandling markerer åpningen av annen fase av undersøkelsen av den meldte foretakssammenslutningen. Vedtaket er hjemlet i artikkel 6 nr. 1 bokstav c) i rådsforordning (EØF) nr. 139/2004.

Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge sine merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

For at de skal kunne tas i betraktning under saksbehandlingen, må merknadene være Kommisjonen i hende senest 15 dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 335 av 16.11.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen per faks (faksnr. +32 22 96 43 01 eller 22 96 72 44) eller med post, med referanse COMP/M.6266 – J&J/Synthes, til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

Innledning av behandling**2011/EØS/62/09****(Sak COMP/M.6286 – Südzucker/ED&F Man)**

Kommisjonen vedtok 9. november 2011 å innlede behandling i ovennevnte sak, etter at den hadde fastslått at den meldte foretakssammenslutningen reiser alvorlig tvil med hensyn til dens forenlighet med det felles marked. Innledningen av behandling markerer åpningen av annen fase av undersøkelsen av den meldte foretakssammenslutningen. Vedtaket er hjemlet i artikkel 6 nr. 1 bokstav c) i rådsforordning (EØF) nr. 139/2004.

Kommisjonen innbyr interesserte parter til å framlegge sine merknader til den planlagte foretakssammenslutningen for Kommisjonen.

For at de skal kunne tas i betraktning under saksbehandlingen, må merknadene være Kommisjonen i hende senest 15 dager etter at dette ble offentliggjort i EUT C 335 av 16.11.2011. Merknadene sendes til Kommisjonen per faks (faksnr. +32 22 96 43 01 eller 22 96 72 44) eller med post, med referanse COMP/M.6286 – Südzucker/ED&F Man, til følgende adresse:

European Commission
Directorate-General for Competition
Merger Registry
J-70
B-1049 Brussels

**Kommisjonsmelding i forbindelse med gjennomføring av artikkel 16 nr. 4 i 2011/EØS/62/10
europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1008/2008 om felles regler for driften
av lufttransporttjenester i Fellesskapet**

Forpliktelse til å yte offentlig tjeneste med hensyn til ruteflyging

Medlemsstat	Hellas
Aktuell rute	Athen–Astypálea Athen–Ikaría Athen–Leros Athen–Milos Thessaloniki–Sámos Thessaloniki–Khios Límnos–Mitolini–Khios–Sámos–Rhodos Rhodos–Kárpathos–Kásos–Sitia Alexandroupoli–Sitia Aktio–Sitia Athen–Kythira Athen–Náxos Athen–Páros Athen–Kárpathos Athen–Sitia Athen–Skiathos Thessaloniki–Korfu Rhodos–Kós–Leros–Astypálea Korfu–Aktio–Kefallinia–Zakynthos–Kythira Athen–Kalymnos Thessaloniki–Kalámata Athen–Skýros Thessaloniki–Skýros Rhodos–Kastellórizo
Ikrafttredelsesdato for forpliktelse til å yte offentlig tjeneste	Fra 1. april 2012
Adresse der den fullstendige teksten og eventuell relevant informasjon og/eller dokumentasjon i forbindelse med forpliktelsen til å yte offentlig tjeneste kan fås gratis	Hellenic Civil Aviation Authority Directorate-General for Air Transport Directorate for Air Operations Department B Vassileos Georgiou 1 166 04 Athens Greece Tlf.: +30 21 089 16 149 / 21 089 16 121 Faks: +30 21 089 47 132 Internett: http://www.hcaa.gr

**Kommisjonsmelding i forbindelse med gjennomføring av artikkel 17 nr. 5 i 2011/EØS/62/11
europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1008/2008 om felles regler for driften
av luftransporttjenester i Fellesskapet**

**Anbudsinnsbydelse i forbindelse med plikt til å yte offentlig tjeneste med hensyn til
ruteflyging**

Medlemsstat	Hellas
Aktuell rute	Athen–Astypálea Athen–Ikaría Athen–Leros Athen–Milos Thessaloniki–Sámos Thessaloniki–Khios Límnos–Mítilini–Khios–Sámos–Rhodos Rhodos–Kárpathos–Kásos–Sitia Alexandroúpoli–Sitia Aktio–Sitia Athen–Kythira Athen–Náxos Athen–Páros Athen–Kárpathos Athen–Sitia Athen–Skiathos Thessaloniki–Korfu Rhodos–Kós–Leros–Astypálea Korfu–Aktio–Kefallinia–Zakynthos–Kythira Athen–Kalymnos Thessaloniki–Kalámata Athen–Skýros Thessaloniki–Skýros Rhodos–Kastellórizo
Kontraktens gyldighetsperiode	1. april 2012 – 31. mars 2016
Frist for innsending av anbud	61 dager etter kunngjøring av forpliktelsen til å yte offentlig tjeneste (11.10.2011)
Adresse der den fullstendige anbudsinnsbydelsen og eventuell relevant informasjon og/eller dokumentasjon i forbindelse med anbudet og forpliktelsen til å yte offentlig tjeneste kan fås gratis	Hellenic Civil Aviation Authority Directorate-General for Air Transport Directorate for Air Operations Department B Vassileos Georgiou 1 166 04 Athens Greece Tlf.: +30 21 089 16 149 / 21 089 16 121 Faks: +30 21 089 47 132 Internett: http://www.hcaa.gr

Innbydelse til å sende inn forslag – EACEA/24/11**2011/EØS/62/13****MEDIA 2007 – Utvikling, distribusjon, markedsføring og opplæring****i2i Audiovisual****1. Formål og beskrivelse**

Denne innbydelsen er basert på europaparlaments- og rådsbeslutning nr. 1718/2006/EF av 15. november 2006 om gjennomføring av et støtteprogram for den europeiske audiovisuelle sektor (MEDIA 2007).

Beslutningen omfatter tiltak i forbindelse med utvikling av produksjonsprosjekter.

Formålet med støtten er å gjøre det enklere for europeiske produksjonsselskaper å skaffe finansiering fra kreditt- og finansinstitusjoner, gjennom samfinansiering av utgiftene til

- forsikring av audiovisuelle produksjoner: modul 1 – støtte til posten ”forsikring” i et produksjonsbudsjett
- ferdigstillelsesgaranti ved produksjon av et audiovisuelt verk: modul 2 – støtte til posten ”ferdigstillelsesgaranti” i et produksjonsbudsjett
- bankfinansiering av produksjonen av et verk: modul 3 – støtte til posten ”finanskostnader” i et produksjonsbudsjett.

2. Hvem kan søke?

Denne innbydelsen er rettet til europeiske foretak hvis virksomhet bidrar til å nå ovennevnte mål, og særlig til uavhengige audiovisuelle produksjonsselskaper.

Søkere må være etablert i et av følgende land:

- de 27 medlemslandene i Den europeiske union
- EØS EFTA-landene
- Sveits og Kroatia

3. Aktiviteter som kan finansieres

Det audiovisuelle verket søknaden gjelder

- må være et drama, en animasjon eller en kreativ dokumentar som i hovedsak er produsert av selskaper registrert i et av landene som deltar i MEDIA-programmet
- må være produsert med betydelig deltakelse fra fagfolk som er statsborgere/innbyggere av land som deltar i MEDIA-programmet.

Maksimumsvarighet for prosjekter er 30 måneder.

Denne innbydelsen gjelder prosjekter som starter mellom 1. juli 2011 og 6. juni 2012.

4. Kriterier for tildeling

Søknadene vil bli vurdert ut fra følgende kriterier:

1. Prosjekter som mottar utviklingsstøtte til enkeltprosjekter under MEDIA-programmet for store land og/eller prosjektpakker for land med lav audiovisuell kapasitet: 25 poeng.
2. Prosjekter med kredittavtale: høyst 25 poeng.
 - 2.1. Kredittavtale: 20 poeng.
 - 2.2. Utstedt av en kreditt- og/eller finansinstitusjon i EU basert i et annet land enn landet til produksjonsselskapet som søker: 5 poeng.

3. Prosjekter fra land med lav audiovisuell kapasitet: 25 poeng.
4. Prosjekter fra medlemsstater som ble medlem av EU i 2004 eller senere (Bulgaria, Tsjekkia, Estland, Kypros, Latvia, Litauen, Ungarn, Malta, Polen, Romania, Slovenia, Slovakia) og Kroatia: 15 poeng.
5. Prosjekter med en europeisk dimensjon: samprodusert av mer enn ett land som deltar i MEDIA-programmet: maksimum 10 poeng.
 - 5.1. Samproduksjonsavtale: 5 poeng.
 - 5.2. Samprodusent(er) fra medlemsstater som ble medlem av EU i 2004 eller senere og Kroatia: 2 poeng per samprodusent.
 - 5.3. Samprodusent(er) fra land med høy/lav audiovisuell kapasitet: 1 poeng per samprodusent.
 - 5.4. Samprodusent(er) fra land som ikke deltar i MEDIA-programmet: 0,5 poeng per samprodusent.

Innenfor budsjetttrammene vil de prosjekter som oppnår det høyeste antall poeng på grunnlag av ovennevnte tabell bli tildelt støtte.

Dersom flere prosjekter har samme antall poeng etter denne bedømmelsen, vil følgende kriterier i tillegg bli vurdert for disse prosjektene:

Potensial for internasjonal distribusjon: høyst 10 poeng.

- Verdensomspennende geografisk distribusjon dekket av avtalen(e): høyst 10 poeng.
- Ikke-nasjonal geografisk distribusjon dekket av avtalen(e): 5 poeng.

Bare prosjekter med avtale om verdensomspennende distribusjon kan få 10 poeng.

5. Budsjett og prosjektperiode

Det totale tilgjengelige budsjettet er EUR 3 millioner. Det samlede bidraget kan ikke overstige 50–60 % av de støtteberettigede kostnadene. Støttebeløpet er mellom EUR 5 000 og EUR 50 000. Maksimal støtte er begrenset til EUR 50 000 per prosjekt.

6. Søknadsfrist

Søknader i forbindelse med denne utlysningen må være framsatt senest:

- **6. januar 2012** for prosjekter med tidligste startdato 1. juli 2012
- **6. juni 2012** for prosjekter med tidligste startdato 1. desember 2012

Søknadene sendes til:

Education Audiovisual and Culture Executive Agency
Call for Proposals EACEA/24/11
Mr Constantin DASKALAKIS
BOUR 3/30
Avenue du Bourget/Bourgetlaan 1
1140 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Bare søknader som er innsendt på korrekt, behørig utfylt og datert søknadsskjema rettmessig undertegnet av en person som har fullmakt til å inngå juridisk bindende forpliktelser på vegne av søkerorganisasjonen, vil bli godtatt.

Søknader sendt per faks eller e-post vil ikke bli godtatt.

7. Ytterligere opplysninger

Retningslinjer og søknadsskjemaer finnes på nettstedet <http://ec.europa.eu/media>

Søknader må være i samsvar med retningslinjene for innbydelsen og på de aktuelle søknadsskjemaene.

Innbydelse til å sende inn forslag – EACEA/35/11

2011/EØS/62/13

MEDIA 2007 – Markedsføring/markedsadgang

1. Formål og beskrivelse

Denne innbydelsen er basert på europaparlaments- og rådsbeslutning nr. 1718/2006/EF av 15. november 2006 om gjennomføring av et støtteprogram for den europeiske audiovisuelle sektor (MEDIA 2007).

Formålene med ovennevnte beslutning omfatter å

- fremme og oppmuntre til markedsføring og utbredelse av europeiske audiovisuelle verk og filmverk ved handelsarrangementer, messer og audiovisuelle festivaler i Europa og resten av verden, i den grad slike arrangementer kan spille en viktig rolle for markedsføringen av europeiske verk og nettverkssamarbeid mellom yrkesutøvere,
- oppmuntre til nettverkssamarbeid mellom europeiske operatører ved å støtte nasjonale offentlige eller private markedsføringsorganers felles tiltak på det europeiske og det internasjonale markedet.

Innbydelse 35/11 tilbyr en treårig rammeavtale om samarbeid.

2. Hvem kan søke?

Denne innbydelsen er rettet til europeiske organisasjoner registrert i og majoritetseid av personer fra medlemsstatene i Den europeiske union og medlemsstatene i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde som deltar i MEDIA 2007-programmet (Island, Liechtenstein og Norge) samt Sveits og Kroatia.

3. Aktiviteter som kan finansieres

Innbydelsen har til hensikt å støtte tiltak og aktiviteter som finner sted i og utenfor medlemslandene i MEDIA-programmet.

Formålet er å støtte tiltak med følgende mål:

- å styrke spredningen av europeiske audiovisuelle arbeider ved å sikre at den europeiske audiovisuelle sektoren har tilgang til de profesjonelle europeiske og internasjonale audiovisuelle markedene
- å fremme felles tiltak mellom nasjonale organisasjoner for å fremme film og audiovisuelle programmer
- å støtte etableringen av økonomisk samarbeid mellom land og fagfolk innenfor og utenfor MEDIA-programmet, og lette bedre felles kunnskap og forståelse

Prosjektene skal vare maksimalt 12 måneder.

Aktivitetene må begynne tidligst **1. juni 2012** og være avsluttet senest **31. desember 2013**.

4. Kriterier for tildeling

Aktuelle søkere/prosjekter vil bli vurdert på grunnlag av en 100-poengs skala etter følgende kriterier:

Den europeiske dimensjonen i programmet	30 poeng
Virkning på markedsføring og spredning av europeiske audiovisuelle verk	30 poeng
Kvalitet og kostnadseffektivitet for tiltaksplanen som er levert	25 poeng
Nyskapende aspekter i tiltaket	5 poeng
Fremme audiovisuelle arbeider fra europeiske land med liten audiovisuell produksjon	10 poeng

5. Budsjet

Det samlede beløpet som er øremerket for samfinansiering av prosjekter, er EUR 2 000 000 (forutsatt at EU-budsjettet for 2012 blir godkjent).

Det maksimale økonomiske bidraget kan ikke overstige 50 % av de samlede kostnadene.

Forvaltningsorganet forbeholder seg retten til ikke å fordele alle de tilgjengelige midlene.

6. Søknadsfrist

Fristen for innsending av søknader er

22. desember 2012 for aktiviteter som innledes mellom 1. juni 2012 og 31. desember 2012

Søknadene sendes til følgende adresse:

Education Audiovisual and Culture Executive Agency
Unit Programme MEDIA – P8
Call for Proposals EACEA/36/11 – Promotion/Access to markets
Mr Constantin DASKALAKIS
BOUR 3/30
Avenue du Bourget/Bourgetlaan 1
1140 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Bare søknader som er innsendt på korrekt skjema, behørig utfylt, datert og undertegnet av en person som har fullmakt til å inngå juridisk bindende forpliktelser på vegne av søkerorganisasjonen, vil bli godtatt.

Søknader sendt per faks eller e-post vil ikke bli godtatt.

7. Ytterligere opplysninger

Retningslinjer for innbydelsen i sin helhet samt søknadsskjema finnes på følgende nettsted:

http://ec.europa.eu/culture/media/programme/promo/markt/forms/index_en.htm

Søknader må sendes inn på det fastsatte skjemaet og inneholde alle vedlegg og opplysninger det bes om.